ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
III. Dizi – Sayı: 28

MUSTAFA HATTÎ EFENDİ

VİYANA SEFÂRETNÂMESİ

Yayına Hazırlayan
Dr. ALİ İBRAHİM SAVAŞ

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ – ANKARA
1999

Mustafa Hattî Efendi
Viyana Sefâretnâmesi / Mustafa Hattî Efendi ; yay. haz. Ali İbrahim Savaş.-- Ankara : Türk Tarih Kurumu, 1999.
xvııı,86s. ; 24cm.-- (AKDTYK Türk Tarih Kurumu Yayınları ; III. Dizi - Sa. 28)
Bibliyografya ve indeks var.
Eserin sonunda Osmanlıca tıpkıbasım var.
ISBN 975 - 16 - 1005 - 2
1. Sefâretnâmeler - Viyana - Mustafa Hattî Efendi. I. Savaş, Ali İbrahim II. E.a. III. Dizi
327.0956

Raportör : Prof. Dr. Abdülkadir ÖZCAN

ISBN 975-16-1005-2

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR VII
GELEITWORT IX
TAKDİM XI
ÖNSÖZ XV
GİRİŞ 1
I- Mustafa Hattî Efendi'nin Hayatı 1
II- Mustafa Hattî Efendi'nin Sefâretine Sebep Olan Siyâsî Hâdiseler
a) Osmanlı-Avusturya Münâsebetlerine Kısa Bir Bakış 2
b) Mustafa Hattî Efendi'nin Sefâretini Gerekli Kılan Hâdiseler 8
III- Yazma Sefâretnâmenin Karakteristiği ve Özellikleri 12
a) Şeklî Özellikler 12
b) Muhtevâ Özellikleri 13
SEFÂRETNÂME METNİ 17
EKLER (Avusturya'ya gönderilen ve Avusturya'dan gelen mektuplar ve sefâretle alâkalı bazı arşiv belgeleri) 53
KAYNAKÇA 79
DİZİN 83
SEFÂRETNÂME METNİ (Tıpkıbasım)

KISALTMALAR

ADB	Allgemeine Deutsche Bibliographie
a.g.e.	adı geçen eser
a.g.s.	adı geçen sayı
GOR	Geschichte des Osmanischen Reiches
HHstA	Haus-Hof und Staatsarchiv (Avusturya Devlet Arşivi)
İOTK	İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi
KuS	Krieg und Sieg in Ungarn
LvT	Der Löwe von Temeschwar
MOT	Mufassal Osmanlı Tarihi
MuD	Molla und Diplomat
OM	Osmanlı Müellifleri
OSS	Osmanlı Sefirleri ve Sefâretnâmeleri
OT	Osmanlı Tarihi
OTDS	Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü
SO	Sicill-i Osmânî
TD	Tarih Dergisi
TH	Tuhfe-i Hattâtîn
WB	Wiener Blatt (1748'de Viyana'da yayınlanan Gazete)

GELEITWORT

Neben dem dokumentarischen Material zaehlen Berichte von Gesandten zu den wesentlichen Quellen der Geschichte diplomatischer Beziehungen zwischen zwei Staaten. Ausführlichere osmanische Gesandtschaftsberichte über diplomatische Missionen im Ausland, sogenannte *Sefâretnâme*, liegen erst ab der zweiten Haelfte des 17. Jahrhunderts vor. Das Literarische Genre *Sefâretnâme* ist in seinem Inhalt nicht exakt definiert: Es kann Reise- und Erlebnisbericht, ausführliche Darstellung von Unterhandlungen, Beschreibung der politischen, administrativen und militaerischen Verhaeltnisse des Bestimmungslandes etc. sein, vielfach auch eine Mischung aus diesen Elementen.

Osmanische *Sefâretnâme* sind aber auch nicht nur als Quelle für die diplomatischen Beziehungen des Osmanischen Reiches von Bedeutung, sondern haben vielfach einen besonderen kultur-historischen Wert, insbesondere jene, die Gesandtschaften in europaeische Laender behandeln. Sie vermitteln uns vielfach, mehr oder weniger ausführlich, nicht nur die Sicht politischer Verhaeltnisse, sondern auch der gesellschaftlichen und kulturellen Zustaende europaeischen Laender aus dem Blickwinkel eines osmanischen Beobachters. Dies eröffnet uns Einsicht in die psychologischen Probleme, die die Beziehung zwischen Staaten unterschiedlicher Konfessionen und durch gepraegter Kulturtraditionen überschatteten. So wie dem europaeischen Besucher das Osmanische Reich fremdartig und faszinierend erschien, stellte sich auch dem osmanischen Betrachter ein europaeisches Land vielfach als gaenzlich andersartig und exotisch dar.

Es zeigt sich eine bemerkenswerte Korrelation zwischen sinkender politischer Macht und zunehmendem Interesse an Europa. Waehrend das Osmanische Reich auf dem Höhepunkt seiner Machtstellung und kulturellen Blüte an aussenpolitischen Kontakten bloss soweit interessiert war, als sie seinem politischen und wirtschaftlichen Nutzen dienten, wuchs in der Zeit des Machtverfalls das Interesse an Europa stark an, zweifellos auch in der Absicht, die Gründe für die Überlegenheit Europas in vielen Bereichen festzustellen und dieses Wissen sich nutzbar zu machen. Darüber hinaus haben die Gesandtschaftsberichte und gewiss auch die mündlichen Erzaehlungen der Gesandtschaftsteilnehmer das Bild-Europa zumindest der herrschenden Schicht des Osmanischen Reisches entscheidend bestimmt.

Die Gesandtschaft *Mustafa Hattî Efendis* faellt in eine friedliche und spannungsfreie Phase der Wechselrollen osmanisch-habsburgischen Beziehungen. *VI.Karl*, der durch seine Bündnisverpflichtung gegenüber Russland in einen verlustreichen Krieg gegen das Osmanische Reich hineingezogen worden war, verstarb 1740, ein Jahr nach dem Frieden von Belgrad, der den Habsburgern den Verlust einer territorialen Gewinne durch den Frieden von Passarowitz 1718 gekostet hatte. Seine Tochter *Maria Theresia* sah sich bei Beginn ihres Herrschaftsantritts einer maechtigen Front von Gegnern gegenüber, die ihr die Herrschaft über Erblaender streitig zu machen versuchten. Im österreichischen Erbfolgekrieg hatte sich *Maria Theresia* dagegen zu behaupten, und es gelang ihr auch mit Ausnahme des Verlustes Schlesiens an Preussen und Parmas an einen Sohn des spanischen Königs, den habsburgischen Territorialbesitz zu bewahren und im Frieden von Aachen 1748 vertraegliche Anerkennung zu finden. Das Osmanische Reich bewahrte in dieser Auseinandersetzung trotz aller Bemühungen der französischen Diplomatie und des französischen Renegaten *Bonneval (Humbaracı Ahmed Paşa)* seine Neutralitaet, ja es versuchte sogar- ohne Erfolg- sich als Vermittler anzutragen. Dem habsburgischen Residenten *Penkler*, der nach der Wahl *Franz Stephans*, Grossherzogs der Toskana und Gemahls *Maria Theresias*, zum römischen Kaiser 1745 den Rang eines Internuntius erhalten hatte, gelangs es 1747, von der Pforte die "Verewigung" des bestehenden zwischenstaatlichen Vertrags zu erhalten. Zur Ratifikation ging *Mustafa Hattî Efendi* 1748 nach Wien, wo er in seiner Atmosphere der Gelöstheit nach dem Ende des österreichischen Erbfolgekrieges und der Dankbarkeit gegenüber der friedlichen Haltung des Osmanischen Reiches empfangen wurde. *Maria Theresia* vergass zeit ihres Lebens nicht, wie wichtig es für sie in den kritischen Jahren des Erfolgekrieges gewesen war, dass das Osmanische Reich nicht auf Seite ihrer Gegner in den bewaffneten Konflikt eingegriffen hatte, und vertrat bis zu ihrem Tod 1780 gegenüber dem Osmanischen Reich eine friedliche Politik.

Der in vielfacher Hinsicht bedeutsame und interessante Gesandtschaftsbericht *Mustafa Hattî Efendis* wurde erstmals umfassend und kritisch bearbeitet, und damit der wissenschaftlichen Fachwelt erschlossen. Es hat sich dadurch nicht nur Verdienste um die Erschliessung einer wichtigen Quelle, sondern auch um das gegenseitige Verstaendnis von Türken und Österreichern erworben.

Prof.Dr. Marcus Köhbach
Vorstand des Türkologischen Instituts
der Universitaet zu Wien

TAKDİM

Osmanlı elçilerinin takrirleri, dökümanter materyallerin yanısıra, her iki devlet arasındaki diplomatik münasebetlerin en önemli tarihî kaynaklarından sayılmaktadırlar. Yabancı ülkelere yapılan diplomatik görevler hakkında yazılan ve daha ayrıntılı bir özelliğe sahip Osmanlıca Sefâret takrirleri hakkındaki bilgilerimiz, en erken XVII. Yüzyılın ikinci yarısına dayanmaktadır. Edebî tür olarak *Sefâretnâme*, muhtevası hakkında kesin bir tanıma kavuşmamıştır; Gezi ve Anı Takrirleri olarak, yapılan görüşmelerin ayrıntılı izahı, diplomatik bir görevle ziyaret edilen ülkenin idârî ve askerî durumlarının anlatıldığı ve daha ziyade bu tür konuların karışımından meydana gelen eserlerdir.

Osmanlıca *Sefâretnâmeler*, Osmanlı Devleti'nin diplomatik münasebetlerinin kaynağı olma açısından büyük anlam ihtiva etmelerinin yanısıra, daha ziyade kültür tarihi yönü ile de büyük ehemmiyet arzetmektedirler; özellikle, Avrupa ülkelerine yapılan sefâret gezilerini anlatan bu diplomatik raporlar, bize daha çok az veya çok ölçüde ayrıntılarla, yalnız siyâsî münasebetlerin görünümünü değil, aynı zamanda Avrupa ülkelerinin kültürel ve toplumsal görünümlerini Osmanlı bir gözlemcinin bakış açısından değerlendirilmesini ve yorumlanmasını sunmaktadırlar. Bu bize, değişik inançlara sahip devletler arasındaki münasebetlerin, yerleşmiş ve şekillenmiş geleneksel kültürler anlayışlar sebebi ile gölgelenen psikolojik sorunlarını daha iyi anlama imkanı tanımaktadır.

Osmanlı Devleti'ne gelen Avrupalı ziyaretçiye bu ülke nasıl yabancı ve ilginç görünüyordaysa, Batılı herhangi bir ülke de Osmanlı gözlemci için de aynı şekilde, hattâ haddinden fazla, değişik ve garip bir görünüm arzediyordu. Burada dünya siyâset sahnesinin en büyük devleti olarak gittikçe kuvvet kaybeden siyâsî bir güç ile Avrupa'ya karşı günden güne artan ilgi arasında kayda değer bir münasebet gözlemlenmektedir. Osmanlı Devleti, siyâsî gücünün ve kültürel inkişâfının zirvesinde olduğu günlerde, kendisine iktisâdî ve siyâsî olarak fayda sağlayan dış münasebetlere son derece alaka duyuyordu. Gerileme Devri'nde ise, Avrupa'ya olan ilgi son derece büyük bir hızla arttı. Hiç şüphesiz bu ilginin bir hedefi de Avrupa'nın her sahada olan üstünlüğünün sebeplerini tespit etmek ve Avrupa'daki bilimsel ilerlemelerden

yararlanmaktı. Bunun da ötesinde, siyâsî ve sefârete katılanların sözlü olarak naklettikleri, en azından Osmanlı Devleti'nin yönetici kadrosunun Avrupa hakkındaki kanaatlerini önemli ölçüde belirlemiştir.

Mustafa Hattî Efendî'nin sefâreti, devamlı değişken bir görünüm arzeden Osmanlı-Avusturya münasebetlerinin barış içinde geçen ve gerilimsiz bir dönemine tesadüf etmektedir. Rusya ile yapmış olduğu ittifak gereği Osmanlılara karşı büyük kayıplara sebep olan bir savaşa bulaşan imparator *VI. Karl,* 1718 Pasarofça Barış Antlaşması'nın Habsburglulara sağladığı toprak kazancının tekrar elden çıkmasına mal olan Belgrad Barışı'ndan bir sene sonra, 1740 yılında öldü. Kızı *Maria Theresia*, tahta çıkışının daha ilk günlerinde güçlü düşman rakipler ile karşı karşıya geldi; bunlar, imparatorluğa ait ülkeleri elde etmek için *Maria Theresia* ile mücadele etmeyi denediler. *Maria Theresia,* Avusturya Verâset Savaşları'nda bütün mücadelelere karşı durmasını bildi ve Şilezya'nın Prusya'ya ve Parma'nın da İspanya kralının oğluna verilmesi dışında, bu mücadelelerde Habsburg Hanedanlığı'nın hakimiyeti altında olan ülkelerin bütünlüğünü korumaya muvaffak oldu; 1748 Aachen Barışı ile de bunun antlaşma yoluyla tanınmasını başardı.

Osmanlı Devleti, Fransız diplomasisinin ve Fransız mühtedî *Bonneval'in (Humbaracı Ahmed Paşa)* bütün çabalarına rağmen bu savaşlar esnasında tarafsızlığını korudu; adı geçen Fransız mühtedî arabulucu olarak teşebbüslerde bulunmayı denedi ise de, bunu başaramadı.

Toskana Arşidükü ve *Maria Theresia*'nın kocası *Franz Stephan'ın* 1745 yılında Roma İmparatoru seçilmesinden sonra, Orta Elçi pâyesi verilen ve Avusturya'nın Bâbıâlî'de dâimî temsilcisi olan Penkler, 1747 yılında her iki devlet arasında yürürlükte olan barış antlaşmasının Bâbıâlî' tarafından süresiz uzatılmasına muvaffak oldu. *Mustafa Hattî Efendi*, bu antlaşmanın tasdiknâmesini teslim etmek üzere 1748 yılında Viyana'ya gitti. Viyana'da Avusturya Verâset Savaşları'nın sona ermesinin sağladığı sakin bir ortamda, Osmanlı Devleti'nin barışçı tutumundan dolayı büyük şükran duyguları ile karşılandı. *Maria Theresia,* bütün hayatı boyunca, Osmanlı Devleti'nin düşmanlarının cephesini tutup bu silahlı mücadelelerde yer almadığını ve bunun Verâset Savaşları'nın kritik yıllarında kendisi için ne kadar önemli olduğunu unutmadı ve 1780 yılındaki vefatına kadar, Osmanlı Devleti'ne karşı barışçı bir politika izledi.

Mustafa Hattî Efendi'nin bu çok yönlü, büyük ehemmiyete sahip ve enteresan sefâret takriri, ilk defa çok kapsamlı ve bilimsel kritiğe uygun bir şekilde çalışılmış ve böylece bu eser bilim dünyasına kazandırılmıştır. Eser, sadece önemli bir kaynağın çalışılıp tamamlanmasının sağladığı imtiyazı değil, aynı zamanda da, Türklerin ve Avusturyalıların takdirlerini kazanmıştır.

Prof.Dr. Marcus Köhbach
Viyana Üniversitesi
Türkoloji Enstitüsü Başkanı

ÖNSÖZ

Osmanlı elçilerinin, diplomatik görevlerini tamamladıktan sonra sultana takdim ettikleri Sefâret takrirleri, muhtevalarının, siyâsî, coğrafî ve kültürel açıdan zengin ve mufassal olmaları sebebiyle, Osmanlı diplomasi tarihi hakkında son derece mühim tarihi kaynaklar arasındadırlar. Elçiler vasıtasiyle kurulan karşılıklı diplomatik münasebetler, Osmanlı elçilerine olduğu gibi, Avrupa devletleri elçilerine de, kültürel ve sosyal bağlamda, devletlerin birbirlerini daha iyi tanımaları fırsatını vermiştir. Barışçı münasebetlerin kurulmasında da önemli rol oynayan bu tür yakınlaşmalar, daha ziyade, Osmanlı Devleti'nin diplomasi tarihinin dönüm noktasını teşkil eden Karlofça Barış Antlaşması'ndan sonra(1699), Osmanlıların kültürel ve sosyal yaşantısına büyük etkide bulunmuşlardır. *Yirmisekiz Mehmed Çelebi*'nin Paris sefâret takririnin Osmanlı Devleti'nde matbaanın kurulmasına[1] ve *Ebubekir Ratip Efendi*'nin Viyana Sefâret takririnin de, Osmanlı devlet ve askerî teşkilatının *Sultan III.Selim* zamanında yeniden düzenlenmesine ve Batılı standartlara uydurulmasına büyük katkıları olduğu bilinmektedir.[2]

Muhtevaları yönünden birbirinden ayrılan Seyahat ve Sefâret takrirleri, kültür tarihi açısından da büyük anlam ifade etmelerine rağmen, bugüne kadar yeterince çalışılmamışlardır.

Hammer'e göre[3], Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan, 1774 Küçük Kaynarca Barışı'na kadar, 36 değişik devlete 205 sefâret heyeti gönderilmiştir; fakat bu sefirlerin muhtemel takrirlerinin yapılan araştırmalar neticesinde sadece 42 tanesinin[4] mevcut olduğu tespit edilebilmiştir.

Osmanlı kültür mirası tespit çalışmalarının henüz tamamlanmamış olması göz önünde bulundurulacak olursa, bu Sefâret takrirlerinin sayısının

[1] F.Reşit Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefâretnâmeler(OSS)*, Yay.Haz.: Prof. Dr.B.Sıtkı Baykal, TTK Yay., Ankara 1968, s.52-53; Josef von Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches(GOR)*, Graz 1963, VII, 366-367; M.Z.Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü(OTDS)*, Istanbul 1983, II,138-139.

[2] J.M.Stein, "An Eighteen-Century Ottoman Ambassador observes the West", *Archivum Ottomanicum Dergisi*, sayı: X, Wiesbaden 1987, s. 219-224.

[3] Hammer, *GOR*, IX, 303-334.

[4] Bu sayı, Prof.Dr. Azmi Süslü'nün çalışmaları ile 45'e yükselmiştir. Azmi, Süslü, *Un Aparçu sur les Ambassadeur Ottomans et leurs Sefâretnâme*, A.Üniversitesi D.T.C.F. Yay., Ankara 1982.

artması gayet mümkün görünmektedir; fakat, büyük bir ihtimalle bunların belirli bir kısmının da herhangi bir sebepten yok olduğu kabul edilebilir.

Mevcut *Sefâretnâme*lerden en eskisi, Vaşvar Barışı'ndan sonra, antlaşma metinlerini teslim etmek için 1665 yılında Viyana'ya gönderilen *Kara Mehmed Ağa*'ya aittir ve sonuncusu da *Abdürrezzak Bâhir Efendi*'nin 1845 yılında Paris Büyükelçiliği Maslahatgüzarı iken kaleme aldığı *"Risâle-i Sağîre"* adlı takriridir.

1526 Mohaç Meydan Muharebesi'nden sonra doğrudan başlayan Osmanlı-Avusturya münasebetlerinin başlangıcından, 1792 yılında dâimî elçilerin yabancı ülkelere gönderilmesine kadar, Osmanlılar Avusturya'ya 42 sefâret heyeti göndermişlerdir ve bu elçilerin Sefâret takrirlerinden ancak yedisi bilinmektedir.[5]

Kara Mehmed Ağa'nın Viyana Sefâretnâmesi henüz bilimsel olarak incelenmemiştir; ancak çeşitli ilmi dergi ve eserlerde yayımlanmıştır.[6] Reîsü'l-küttâb *Mustafa Efendi*'nin (Tavukçubaşı Damadı),[7] 1730 yılında Sultan *I.Mahmud*'un tahta cülûsunu tebliğ için Viyana'ya yapmış olduğu diplomatik gezi ile alakalı *Sefâretnâme*, *F.Sanaç* tarafından bilim dünyasına kazandırılmıştır.[8] *Zülfikar Paşa*'nın, 1688-1692 yıllarında yapılan Viyana barış görüşmeleri hakkındaki Sefâretnâmesi, *Wolfgang Jobst* [9] tarafından; *İbrahim Paşa*'nın Pasarofça Barışı'ndan sonra Viyana'ya yapmış olduğu sefâret ile alakalı takrîri(1719/1720), *Friedrich Kraelitz von Greifenhorst*[10]; *Ahmed Resmî Efendi*'nin Viyana Sefâretnâmesi (1757/1758) anonim bir araştırmacı tarafından[11] Almanca'ya tercüme edilmiş ve ayrıca *Bedriye Atsız* [12] da bu eseri sadeleştirmiştir. *Ebubekir Râtip Efendi*'nin Sefâretnâmesi ile ilgili bir çalışmanın da *J.M. Stein* tarafından yapıldığından daha önce bahsetmiştik.

[5] Unat, *OSS*, s.47-53; 65-68; 92-97; 102-105 ve 154-162.

[6] *a.g.e.*, s.47-49.

[7] Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî(SO)*, İstanbul 1308, IV/429-430.

[8] Fuat Sanaç, *Der Gesandtschaftsbericht des Mustafa Efendis über seine Gesandtschaftsreise nach Wien im Jahre 1730/31*, Doktora tezi, Wien 1992.

[9] Wolfgang Jobst, *Gesandtschaftsbericht des Zülfikâr Efendi über die Friedensverhandlungen in Wien 1689*, Doktora tezi, Wien 1980.

[10] F.K. von Greifenhorst, "Bericht über den Zug des Grossbotschafters nach Wien im Jahre 1719", *Sitzungsberichte der k.k. Akademie*,Wien 1907, III,159.

[11] Josef von Hammer,"Gesandtschaftsberichte von seinen Gesandtschaften in Wien im Jahre 1757 und in Berlin 1763", aus dem türkischen Originale übersetzt von einem ungenannten Mitarbeiter der « *Allgemeine Literatur-Zeitung*», *Berlin und Stettin 1809.*

[12] Bedriye Atsız, *Ahmed Resmî Efendi'nin Viyana ve Berlin Sefâretnâmeleri*, Tercüman 1001 Temel Eser, Istanbul 1980.

Osmanlı elçilerinin Sefâretnâmeleri, gerek Osmanlı diplomasi tarihine ışık tutması açısından ve gerekse, kaleme alındıkları zamanın tarihî, coğrafi ve sosyo-kültürel olaylarına ışık tutması yönüyle büyük ehemmiyet arz eden nadir tarihi kaynaklardandır. Halen çeşitli kütüphanelerde muhafaza edilen ve mevcudiyetlerinden haberdar olduğumuz bu eserlerin çok az bir kısmının yayınlanmış olduğu bilinmektedir. Bu eserlerin bilim dünyasına kazandırılması ve elçilik görevi ile Osmanlı Devleti'ne gelip *Sefâretnâme* yazan Batılı diplomatların eserlerinin de dilimize kazandırılmasiyle kendi tarihimize büyük hizmette bulunulacağı âşikardır. Bu sebebe binâen doktora çalışmamızı, 1748 yılında orta elçi olarak Viyana'ya gönderilen *Mustafa Hattî Efendi*'nin Viyana Sefâretnâmesi konusunda yaptık. 1748 yılının olaylarını, sefârete sebep teşkil eden sebepleri ve bu sefâretin yapıldığı yıllarda Avrupa'nın ve özellikle Avusturya'nın iç ve dış politikalarını ve Osmanlı Devleti'nin bu politikalara karşı izlediği siyaseti ortaya koymaya çalıştık. Bu sefâret olayının değerlendirilmesinde gerek Türkiye'deki arşivlerden ve gerekse Avusturya Devlet Arşivi'nden azamî ölçüde istifâde ettik ve arşivlerde bulunan konu ile alakalı bütün belgeleri değerlendirdik.[13]

Mustafa Hattî Efendi'nin sefâreti, Viyana'da büyük ilgi uyandırmış ve Avusturya'nın o günlerde içinde bulunduğu iç ve dış problemler sırasında Osmanlı Devleti'nin barışçı politikası sebebiyle minnettarlıkla karşılanmıştır. Bu sefârete verilen ehemmiyetin derecesi, bugün hâlâ Avusturya Devlet Arşivi'nde muhafaza edilen belgelerden de kolayca anlaşılmaktadır.

[13] Kitabımızın "Ekler" kısmına teknik zorluklardan dolayı alamadığımız, sefâretle alakalı zengin belgeler mevcuttur; muhtemelen elçi Mustafa Hattî Efendi'nin kendi yazısıyla kaleme aldığı ve kendisinin gerek Maria Theresia ve gerekse kocası Franz Stefan'ın huzurunda yaptığı konuşmayı ihtiva eden belgeler. Bunlardan birisi, Maria Theresia'yı ilk ziyaretinde yaptığı konuşma ile alakalı, diğeri ise, dönüş için F.Stefan'ın huzurunda yaptığı ve dönmek için izin istemesi ile alakalıdır. *HHstA, 1 Türkei IV.* Ayrıca, resm-i kabulün nası yapılacağı hususunda, yine Mustafa Hattî Efendi'nin kaleme aldığı dört maddelik resm-i kabül protokolü de bu belgeler arasındadır. *HHstA 1 Türkei IV*. Mustafa Hattî Efendi'nin sefâretine ait hediye listesi de hâlâ gayet güzel bir şekilde muhafaza edilmektedir. *HHstA, 16 Türkei II*. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yaptığımız araştır-mada söz konusu hediye defterini bulduk, ancak defterin iyi muhafaza edilmediği görülmüştür. *Hediye Defteri, Tasnif-i Cevdet, Saray Kısmı*, Nu:832, 11 Muharrem 1161 (12.01.1748). Sefâret Heyeti'nin dönüşteki yol güzergahını belirten bir başka belgeyi de burada zikretmek gerekir. Son olarak da, Sefâret Heyeti'ne geniş yer ayıran ve çalışmamızda büyük faydasını gördüğümüz *Wiener Blatt* adlı Viyana Gazetesi'dir. *HHstA Kütüphanesi*, Wiener Blat, Extra Blatt, sayı: 41,,44 ve 49, Gün: 22 Mayıs, 1 Haziran ve 19 Haziran.

Burada, doktora tezimin danışmanlığını yapan ve tez çalışmalarım esnâsında benden hiç bir yardımı esirgemeyen hocam *Prof. Dr.A.C. Schaendlinger*'e ve ikinci danışman hoca olarak kıymetli tavsiyelerinden faydalandığım *Prof.Dr.Andreas Tietze*'ye şükran borcumu ifade etmek istiyorum. Ayrıca, bana maddeten ve mânen devamlı destek veren *Prof.Dr. M. Köhbach*'a ve *Doç.Dr.C.Römer*'e ; arşiv çalışmalarım sırasında büyük yakınlığını gördüğüm Avusturya Devlet Arşivi müdürü *Dr.E.Petritsch*'e; İstanbul ve Ankara kütüphânelerindeki çalışmalarımda gerekli belgelerin temininde bana yardım eden *Doç.Dr. İ.H.Ünal'a, H.Özcan* ve kardeşlerim *H.Hüseyin Savaş* ve *Abdurrahman Savaş*'a ve son olarak, doktora çalışmalarım esnasında sabırla benden desteğini ve anlayışını esirgemeyen eşime şükran duygularımı ifade etmek isterim.

Viyana, 20 Aralık 1989

GİRİŞ

I - MUSTAFA HATTÎ EFENDİ'NİN HAYATI

Bugün, elçi *Mustafa Hattî Efendi*'nin hayatı ile ilgili ayrıntılı bilgiye sahip değiliz; fakat, buna rağmen, yapmış olduğu görevlerin tarihi kayıtlarından yola çıkarak konu ile alakalı bir takım bilgilere sahip olunabilir. Bu yüzden aşağıda verilen bilgiler, biyografik olmaktan ziyâde, yaptığı görevleri sırası ile zikrederek hayatı hakkında bazı bilgiler elde etmek ve bu hususta yaklaşık bir bilgiye sahip olmayı mümkün kılmak için verilmiştir.

Mustafa Hattî Efendi'nin doğum tarihi hakkında herhangi bir kayda rastlanmamıştır, ama biz bunu elimizdeki mevcut bilgiler vasıtasiyle tahmine çalışacağız. *Mustafa Hattî Efendi* Urfalıdır[14] ve kalemden yetişmiş bir eleman olarak, yanında Sülüs ve Nesih tahsili gördüğü Rakka Valisi *Çerkes Osman Paşa*'ya[15] *Dîvân Kâtibi* olmuştur. Meşhur Osmanlı şâiri *Nâbî Efendi*'ye *Kethüdâlık* yapmıştır; fakat bu iki görevden hangisini daha önce yaptığı bilinmemektedir. Yetişkin ve eğitilmiş bir insan olarak 1700 tarihinde adı geçen görevlerden birine başladığını düşünecek olursak, doğum tarihinin yaklaşık olarak 1680 yılı civarında olduğu tahmin edilebilir. Daha sonra *Kethüdâ Bey Kâtibi* olarak görev yapan *Mustafa Hattî Efendi,* 1739 Belgrad Barışı'ndan sonra *Mevkufâtî* olmuş ve bu pâye ile 1741 yılında Azak Muhaddidi *Ahmed Merâmî Efendi*'nin sınır tahdit heyetine ikinci muhaddid olarak tayîn olunarak, birlikte Rusya'ya, *Tumanov* şehrine gitmiştir.[16] Bu görevden döndükten sonra, 1742 yılında Kalyonlar Kâtipliği görevine tayîn edilmiş ve bu görevden sonra tekrar *Mevkufâtî* olmuştur. *Hâcegândan* iken, *Müstakimzâde*'ye[17] göre *Baş Muhasebe* görevinden alındıktan sonra, 1748 yılında *Nişancı* (Tevkî'î)[18] pâyesiyle *Orta Elçi* [19] olarak Viyana'ya gönderilmiş-

[14] Süleyman Müstakimzâde, *Tuhfe-i Hattâtîn(TH)*, İstanbul 1928, Sayı: 12, s.554.

[15] 1702'de Rakka Valisi.*SO*, IV,434.

[16] Ahmed Merâmî, *Takrîr-i Merâmî Efendi Muhaddid be-cânib-i Azak*, İstanbul Üniversitesi, Tarih Yazmaları, Nu: 270, V :269-273.

[17] *TH*.

[18] "Pâye-i tevkî'î benâm el-hâc Mustafa Efendi-i Hattî an hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûn. Mûmâ-ileyh sâbıkâ mevkûfâtî olup, Devlet-i aliyye-i ebediyyü'l-istimrârun mesbûkü'l-hidme hademe-i sadâkat-şi'âr ve her vechile kâr-azmûde ve emekdârlarından oldığından gayrı hidmetünde etvâr-ı mü'eddeb ve reftâr u girdâr-ı müzehheb olup, ilçilik idâresine şâyân oldığı ecilden, hâlâ taraf-ı Devlet-i aliyye'den bu def'a orta ilçilik ile Nemçe tarafına ta'yîn u tesyîr kılınup, binâ'en aleyh terfî'-i kadr ü şân ve tevkî'-i menşûr u mekânı içün, avâtıf-ı aliyyeden tevkî'î pâyesi mûmâ-ileyhe tevcîh olunmışdur. Fî 9 Muharrem, sene (1)161.Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Tahvil Defteri*, Nu: 2,s.59.

[19] Müstakimzâde'ye göre "Büyük Elçi" olarak; fakat bu Sefâretnâmenin ilk cümlelerinden de anlaşılacağı gibi, doğru değildir. *TH*,s.554.

tir. Bu sefâret görevini tamamladıktan sonra, önce *Muhâsebe-i Evvel*, daha sonra da *Şıkk-ı Sânî* olarak memûriyet hayatına devam etmiş ve ölünceye kadar bu görevde kalmıştır.[20] Ölümünden iki yıl önce felç olmuş ve 1760/1761 (H.1174) yılında[21], *Müstakimzâde*'ye göre 1757 yılında, *Sultan III.Mustafa*' nın cülûsundan sonra vefat etmiştir. *Fâtin Tezkiresi*'nde ise, ölüm tarihi 1742 olarak verilmiştir, fakat bu doğru değildir.[22]

Mustafa Hattî Efendi, bütün bu memûriyetlerinin yanısıra şâir olarak da meşhurdur.[23] İstanbul'da *Fındıklı* mahale mezarlığına gömülmüştür.[24]

II - MUSTAFA HATTÎ EFENDİ'NİN VİYANA SEFÂRETİNE SEBEP OLAN SİYÂSÎ HÂDİSELER

a) Osmanlı-Avusturya Münasebetlerine Kısa Bir Bakış

Osmanlı Devleti ile Avusturya Habsburg Hânedanlığı arasında Mohac Meydân Savaşı ile doğrudan başlayan diplomatik ve siyâsi münâsebetleri genel olarak üç ayrı devrede değerlendirmek mümkündür:

1- Kânûnî Sultan Süleyman'ın saltanatı döneminden, Osmanlı Devleti'nin Avusturya Habsburg Hânedanlığı'na nispetle daha kuvvetli bir müzakere pozisyonuna sahip olduğu ve hiç bir Avrupa devletini *eşit haklara sahip muhatap* kabul etmediği 1606 Zitvatorog Barış Antlaşması'na kadar olan devre,

2- Osmanlı Devleti'nin diplomatik mânada ilk prestij kaybına uğradığı Zitvatorog Barış Antlaşması'ndan 1699 Karlofça Barışı'na kadar olan ve Zitvatorog Barışı ile her ne kadar tarafların diplomatik olarak eşit haklara sahip olması sağlanmış olsa da, Osmanlı Devleti'nin askerî güç olarak daha kuvvetli olduğu devre,

[20] *SO*, II, .280; Râmiz Efendi, *Tezkire-i Şu'arâ*, Süleymâniye (Fatih Millet) Kütüphânesi, nr. 762, V:85.

[21] *SO*; M.F.Köprülü, *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1928, III, 311.

[22] Fatin Tezkiresi, *Tezkire-i hâtimetü'l-eş'âr*, Topkapı Sarayı Kütüphânesi, Nu:235, İstanbul 1854.

[23] Râmiz, *a.g.e.*

[24] *SO* ve *TH*.

3- Karlofça Barışı ile başlayan, Osmanlı Devleti'nin gerileme devrine rastlayan devre. Bu devrede Osmanlıların siyâsî pozisyonu, Habsburg Hânedanlığı'na nispetle daha zayıftır ve artık fütûhat politikaları hemen hemen sona ermiş ve genelde savunma politikalarının uygulandığı bir döneme girilmiştir.

Macar İmparatorluğu'nun Mohac Meydan Muharebesi ile tarih sahnesinden silinmesinden sonra, son Macar Kralı II.Ludwig'in kayınbiraderi olan Avusturya-Roma İmparatoru I. Ferdinand(1503-1564), hânedanlığının Macar toprakları üzerinde, II.Ludwig ile olan akrabalığı sebebiyle miras hakkı olduğu iddiasiyle, bu ülkeyi Osmanlı Devleti tarafından desteklenen Johann Zapolya'ya karşı müdafaa etmeye karar vermişti.

Osmanlı Devleti'nin Habsburg Hânedanlığı ile olan mücadelesi daha ziyade Macaristan topraklarında cereyan etmiş ve kayda değer üç ayrı safha geçirmiştir:

Birinci safhada, yani 1520-1526 yılları arasında Osmanlı akınları, iki devlet arasında *tampon devlet* vazifesi gören Macaristan'a yöneliktir. Martin Luther'in 1517 yılında meşhur bildirisini Wittenberg şehrindeki saray kilisesinin kapısına asması ile Avrupa'da başlayan reform hareketleri de bu safhaya tesadüf etmektedir. Gerek Avrupa'da ve gerekse Macaristan'da katoliklerle protestanlar arasındaki mücadelelerin kızışması, Osmanlı fütûhatına karşı gerekli savunma makanizmasını da imkansızlaştırıyordu. Bu mücadeleler, Avrupa kapılarındaki mevcut Osmanlı akınlarına karşı, Papalığın birlikte hareket etme ve karşı koyma konusundaki rolünü de zayıflatıyordu. Macaristan dahi, Kanûnî Sultan Süleyman'ın hücumlarına karşı etkili askerî mukâvemeti gösterme gücüne sahip değildi.

Mohac Meydan Muharebesi'nden sonra, Osmanlı Devleti ve Avusturya'nın Macaristan'daki mücadelelerinin ikinci safhası başlamış oluyordu. 1541 yılına kadar devam eden bu safhada da Macaristan *tampon devlet* olma karakterini muhafaza ediyordu ve bu *tampon devletin* kontrol ve hâkimiyeti için iki devlet arasında cereyan eden savaşlar devam ediyordu. Zapolya'nın ölümü ve Ferdinand'ı kendi topraklarının mirascısı ilan etmesinden sonra, Ferdinand'ın diplomatik çözüm için her türlü yolu denemesine rağmen, Kanûnî'nin 1541'de Macaristan üzerine yürümesini engellemek mümkün olmadı. Kanûnî, Macaristan'ın müdafaasını henüz reşit olmayan Zapolya'nın oğlu Johann Sigismund'a bırakmak istemediği için kısa bir müddet sonra bu ülkeyi, Eflâk (Siebenbürgen)ilhak etti. Bu olayla meydana

gelen yeni siyâsî durum, 1547 yılında Osmanlılarla Habsburglular arasında yapılan bir antlaşmayla onaylandı. Bu hadise aynı zamanda, Kânûnî devrinde iki devlet arasında Macaristan topraklarındaki mücadelelerin üçüncü ve son safhasını teşkil ediyordu. Bu safhada bu iki süper güç, Macaristan'ın *tampon devlet* olma niteliğini yitirmesiyle doğrudan muhatap bir konuma gelmişlerdir. Bu antlaşma ile Avusturya yıllık 30.000 Duka vergi vermeyi kabul ediyor ve Osmanlı Devleti de Avusturya'nın İstanbul'da elçi bulundurmasını kabul ediyordu; fakat bu elçilik statüsünden ziyade, barış hükümlerinin garantisi için bir rehine alıkoyma anlamına geliyordu.[25]

II. Selim (1566-1574) ile II. Maximilian (1564-1576) arasında imzalanan Edirne Barış Antlaşması'ndan (17.02.1568) sonra 1592 yılına kadar her iki devlet arasında süre gelen sınır anlaşmazlıklarının dışında kayda değer bir olay mevcut değildir.

Osmanlı ordularının iki devlet arasında sınır kabul edilen Kulpa Nehri'ni geçmeleri ve Hırvatistan'daki stratejik ehemmiyeti büyük ve önemli bir kale olan Sissek'i muhasara etmeleri sebebiyle, Osmanlı-Avusturya ilişkileri tekrar bozuldu ve bu yüzden meydana gelen savaşlar 1606 yılında imzalanan Zitvatorog Barış Antlaşması'na kadar devam etti. 1606 yılında Avusturya-Roma İmparatoru II. Rudolf ile Macaristan'ın Komorn şehri yakınlarında Zitvatorog'da imzalanan ve Osmanlı Devleti'nin dış politikada prestij kaybettiği âşikar olan bu barış antlaşması, Osmanlı Devleti'nin, daha önce "Viyana Beyi" olarak diplomatik dilde tanımladığı Avusturya-Roma İmparatoru'nun "imparatorluk-kayserlik" ünvanını resmen tanıyor ve böylece Avusturya Osmanlı Devleti'nin diplomatik protokolünde *eşit hakları hâiz muhatap* konumunu elde ediyordu. Bu barış da, 1663 yılında Osmanlı Devleti'nin Avusturya'ya savaş ilan etmesine kadar sürdü fakat hemen bir yıl sonra(1664) 20 yıllık bir barış imzalandı.

1683 yılında Viyana'yı kuşatan Osmanlı ordularının bozgunu, Avusturya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı sürdürdüğü savaşların dönüm noktasını teşkil eder; bu savaşı takip eden yıllarda Osmanlı Devleti müteakip yenilgilere uğradı ve daha önce fethettiği ülke ve toprakların çoğunu kaybetti. Aslında Viyana bozgunu, gerileme devrinin başladığının ilk işaretlerinden biriydi.

[25] A.C.Schaendlinger,"Der diplomatische Verkehr zwischen Österreich und der Hohen Pforte in der Regierungszeit Süleymans des Praechtigen, *Kultur des Islam Dergisi*, neşr.: Otto Mazal, Wien 1980, s.97.

Bizzat Sultan II. Mustafa(1695-1703) tarafından kumanda edilen Osmanlı ordusunun 11.9.1697'de Zenta'da Avusturyalı komutan Prens Eugen(Öjeni) tarafından bozguna uğratılmasından sonra, Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında Karlofça Barışı imzalandı (26.1.1699) ve bu antlaşma ile 1683 yılından beri devam eden savaşlar sona eriyordu. Bu antlaşma hükümlerine göre, Osmanlı Devleti Eflâk(Siebenbürgen), Temeşvar ve Banat hariç olmak üzere Macaristan'ı Avusturya'ya terk ediyordu ve bu barış 25 yıl geçerli olacaktı.

Karlofça Barışı, gerek Osmanlı Devleti'nin gerileme devrinin başladığını haber vermesi ve gerekse, Hıristiyan Batı'ya karşı izlenen Osmanlı diplomasisinin dönüm noktasını teşkil etmesi ve de Osmanlının Avrupalı devletlerin barış tavassutunu kabul ettiği ilk antlaşma olması açısından büyük ehemmiyet arzetmektedir. Daha önceleri Osmanlı Devleti ile yapılan barış antlaşmaları, Karlofça Barışı kadar, Avrupalı devletleri istedikleri biçimde tatmin ve teskin etmemiştir.[26] Böylece Osmanlı-Avusturya ilişkilerinin üçüncü devresi de başlamış oluyordu.

Karlofça barışından sonra Osmanlı Devleti, bu ana gelinceye kadar diğer devletlerden talep ettiği vergi isteme kudretini de kaybetmiştir; bu aynı zamanda, Osmanlı Devleti'nin tedrîcî olarak Avrupa'dan çekilmesinin başladığını haber veriyor ve bir zamanlar hiç bir Avrupa devletini kendine denk ve muhatap kabul etmeyen bu büyük devlet, Hristiyan dünyasına karşı savunma pozisyonuna çekiliyordu.[27]

Buna mukabil Avusturya'nın XVIII. yüzyıldaki Doğu politikası incelendiğinde, bu sorunun XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında Viyanalı diplomatlarca daha yoğun tartışıldığı görülmektedir. Bu ülkenin Doğu politikası gündeminde, Avusturyalı diplomatları meşgul eden ve ehemmiyetli olduğuna inanılan üç alternatif söz konusuydu; bunlardan ilki, Avusturya Monarşisi, Osmanlıları Avrupa'dan ve Balkanlarda uzaklaştırmak ve akabinde Balkan ülkelerini aralarında paylaşma için Rusya ile ittifak edebilirdi. İkincisi, Avusturya, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da sahip olduğu topraklarda kendi hâkimiyetini temin için tek başına hareket ederse daha kazançlı olacaktı. Üçüncüsü ise, Avusturya *statusquo* (hâlihazır durum)'yu kabul etmek sure-

[26] *GOR*, VI,658-659.
[27] Gümeç Karamuk, *Ahmed Azmi Efendis Gesandtschaftsbericht als Zeuge des osmanischen Machtverfalls und der beginnenden Reformaera unter Selim III.*, basılmamış Doktora tezi, Bern 1975, s.27-28.

tiyle, Rusya'yı Balkanlar'dan uzak tutmak için elinden geleni yapmalı ve bunu temin için gerektiğinde zor kullanmalıydı. Avusturya bu seçeneklerden geçici olarak üçüncüsünü kabul ederek Doğu politikasına yön vermiş oluyordu. Buna sebep ise, saldırgan Rusya, Avusturya'nın Balkanlar'da olan menfaatleri için bir tehlike olabilirdi.[28] Bu mülahazalara rağmen, Balkanlar'da ve Avrupa'da değişen siyasi şartlar, Avusturya'nın Avrupa'daki bazı devletler ve Rusya ile yine bazı Avrupa devletlerine ve Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak yapmak zorunda kalması, bu kararlaştırılan Doğu politikasının uygulamaya koyulmasını, daha doğrusu istedikleri yönde biçimlendirilmesini engelledi.

Daha sonraki yıllarda, Osmanlı Devleti'nin dış politikada yabancı devletleri özellikle Avusturya'yı hesaba katmak zorunda olduğu vakidir. Osmanlı Devleti, Karlofça Barışı'na imza koyan taraflardan olması sebebiyle de, 1711 yılında Prut Seferi esnasında Avusturya'ya bir elçi[29] göndermiş ve bu harekatın kesinlikle toprak kazanmak gayesi ile yapılmadığını, aksine bunun, iki devletin menfaatlerini korumak için yapıldığını tebliğ etmişti. O sıralarda İspanya Verâset Savaşları'na bulaşmış olan Avusturya, barış görüşmeleri için arabuluculuk yapmaya hazır olduğunu açıkladı. 1715 yılında Osmanlı Devleti'nin Venedik'e karşı yaptığı sefer sırasında özel elçi İbrahim Müteferrika da, aynı anlayış ve kaygı ile Avusturya'ya gönderilmişti.

1715 yılında Venedik'e karşı yapılan bu harekatda, Avusturya Venedikle ittifak ederek savaşa katıldı ve Pasarofça(Passarowitz) yakınlarında 1718'de yapılan barış antlaşması ile bu savaş da Osmanlı Devleti'nin aleyhine neticelendi ve bu barışa göre Osmanlının Avrupa ve Balkanlardan tedrîcî çekilmesi devam etti. Avusturya açısından muvaffakiyetle neticelenen bu antlaşmayı, Avusturya adına başarıyla imzalanan bir ticaret anlaşması takip etti.

Barış 25 yıllık bir süre için imzalandı. Böylece, XVIII. yüzyılda meydana gelen Osmanlı-Avusturya savaşlarının ilki bitmiş oluyor ve Habsburg Hanedanlığı bu savaştan muzaffer olarak çıkıyordu. Bu tarihten itibaren Habsburg Hanedanlığı, Osmanlı Devleti'ni Balkanlardan tamamen sürme ve hâkimiyetini bu bölgeye kadar genişletme politikasının mümkün olacağına inanmaya başlamıştı.

[28] Karl Roider, *Austrias Eastern Questions*, New Jersey 1982, s.6.
[29] İ.H.Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi(OT)*, Ankara 1988, IV, s.77; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Nâme-i hümâyûn Defteri*, nr: 6, s. 206.

XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti ile Avusturya arasındaki münasebetlere doğrudan etki eden iki devlet mevcuttu; bunlar Rusya ve Fransa. Fransa, Avrupa'daki menfaatlerine en büyük engel olarak gördüğü Avusturya'nın Osmanlı Devleti ile dâimî bir şekilde mücadele etmesini devamlı teşvik etmiş, Osmanlı Devleti'nin yanında olduğu görüntüsünü koruyarak, diplomasisini bu yönde çalıştırmıştır. Osmanlı Devleti ile savaş durumunda olan Avusturya'nın kendisi ile savaşa cesaret edemiyeceğini, cesaret ettiği takdirde de, iki cephe arasında kalacağını gayet iyi biliyordu. Fransa'nın bu siyâsî tutumunu bilen Avusturya ise, ümitlerini, Rusya ile doğrudan ittifak ederek, müttefiki Rusya'nın, Avusturya'ya karşı ilan edilecek herhangi bir savaşta kendinin bir tehdit unsuru ve Avusturya'nın müttefiki olarak aynı savaşta Osmanlıya karşı ikinci bir cephe açmasına bağlamıştı. Rusya ise, ittifakın gereği olarak, ya Osmanlı Devleti'ne karşı Avusturya ile beraber savaşa giriyor ya da İran'ı Osmanlı Devleti'nin Batı politikasını önemli derecede etkileyecek şekilde, Osmanlı Devleti'ne karşı kullanmayı deniyor ve bunda büyük ölçüde başarılı oluyordu.[30]

Rus ordusunun Polonya'ya girmesi, Pasarofça barışı hükümlerine aykırıydı ve bu, Bâbıâli'ye Polonya meselesine müdahele hakkını veriyordu. Avusturya için de, Rusya ile Osmanlı Devleti arasında çıkabilecek herhangi bir savaşı önlemek, çok büyük ehemmiyeti haizdi; Bâbıâli'nin Polonya meselesine müdahelesi ve bu yüzden Rusya ile savaşa girmesi, ister istemez Avusturya'nın da Rusya'nın müttefiki olarak Osmanlı Devleti ile savaşa girmesi demekti ve Viyana'da, Bâbıâli'ye ve Fransa'ya karşı iki cephede birden savaşmaktan daha kötü bir şeyin olamayacağı fikri hakimdi.[31]

1718 yılından 1737 yılına kadar her iki devlet arasında önemli sayılacak bir problemin olmaması, büyük ölçüde, o yıllarda devam eden Osmanlı-İran ve Polonya veraseti sebebiyle Avusturya'nın Fransa ile savaş halinde bulunmasına bağlanabilir.

Bu yüzyılda Osmanlı-Avusturya savaşının sebebini Osmanlı-Rus anlaşmazlığı oluşturuyordu. 1736 yılında Rusya'nın Azak Kalesi'ni almalarından sonra, Bâbıâlî Rusya'ya savaş ilan etti; ancak İran ile devam eden savaşlar yapılması gereken seferi bir hayli geciktirdi. Avusturya, her zaman denediği diplomatik taktiği bunda da denedi ve iki ülke arasını bulmak için yaptığı

[30] Roider, *a.g.e.*,s.48.
[31] E. Heinrich, *Die diplomatischen Beziehungen Österreichs zur Türkei(1733-1737)*, Doktora tezi, Wien 1944, s.40.

göstermelik arabuluculuk teşebbüslerinin akâmete uğramasından sonra[32] Rusya'nın yanında savaşa girdi.

Avusturya'nın askerî operasyonları 1737 yazında Niş Kalesi'ni zabtı ile açılmış oldu; fakat, daha sonra Bosna'da mukavemet gördüler ve yenilgiye uğradılar, Niş Kalesi de geri alındı. İmparatorluk ordusunun Hisarcık'da (Grocka) hezimete uğramasından sonra, tekrar barış müzakereleri açıldı. Bu görüşmeler için, Fransa'nın Bâbıâli'deki elçisi Villeneuve devleti adına bu görüşmelere tavassut etti ve 18.09.1739 günü Belgrad Barış Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile yürürlüğe giren barış, 1787 son Osmanlı-Avusturya savaşına kadar devam etti. Bu savaş neticesinde, Belgrad Kalesi 22 yıl sonra tekrar Osmanlı Devleti'nin eline geçiyordu.

b) Mustafa Hattî Efendi'nin Sefâretini Gerekli Kılan Hadiseler

1739 Belgrad Barış Antlaşması'ndan kısa bir süre sonra, imparatorluk tahtına erkek vâris bırakmadan ölen(20.10.1740) Avusturya-Roma İmparatoru VI.Karl, arkada, verâset problemleri ile uzun yıllar çalkanacak olan bir imparatorluk bıraktı. Daha önce, VI.Karl'ın hayatında yasallaşan, imparatorun erkek evladının olmaması ve olanların da yaşamaması sebebiyle, imparatorluk topraklarının *bölünmez bütünlüğünü öngören kanun* (Pragmatische Sanktion) gereği, imparatorluk tahtına en büyük kızı Maria Theresia oturdu; ancak, Bayern Arşidükü Franz Albert, I.Josef'in damadı olmasını öne sürerek taht mücadelesine, Hohenzollern Hanedanlığı (Prusya) kralı II. Friedrich de Şilezya üzerinde daha önceki verâset iddialarını tekrarlayarak Maria Theresia ile savaşa başladılar. Fransa tarafından da desteklenen bu isyanlar, imparatorluğu büyük sıkıntılara soktu. Başına gelecekleri iyi bilen M. Theresia, tahta geçer geçmez, Osmanlı Devleti'ne, bu devletin babası ile yaptığı 1739 Belgrad Barışı'nı tanıdığını ve devamını istediğini tebliğ etti. Osmanlı Devleti de, gerek devam eden İran savaşı ve gerekse Sultan I.Mahmud'un barışın muhafazasındaki samimiyeti sebebiyle bu teklifi kabul etti. İranla barış müzakereleri devam ederken, Franız elçisi Castallane ve mühtedî Humbaracı Ahmed Paşa(Graf Alexander Bonneval), Bâbıâli'yi Avusturya aleyhine Fransa ile yapılacak bir ittifakın kabulü yönünde etkilemeye çalışıyorlardı. Maria Theresia'nın kocası olan Toskana Arşidükü Franz Stefan'ın 1745 yılında Avusturya-Roma İmparatoru olarak taç giymesinden sonra bu diplomatik temaslar daha da yoğunlaştı;

[32] Ağustos 1737 Niemirov müzakereleri.

Avusturya'nın yedi yıl sürecek verâset savaşlarını fırsat bilen Fransa, bir taraftan imparatorluk tahtı için mücadele eden asilzâdelere yardım ederken ve Avrupa'da yeni ittifaklar ararken, diğer taraftan da Osmanlı Devleti'ni kendine çekerek Avusturya'yı çok cepheli bir savaşın içine sokmak istiyor ve böylece Avrupa'daki emellerine ulaşmayı düşünüyordu. Üç devletle daha yeni iki önemli barış imzalayan Osmanlı Devleti barışçı politikasını devam ettirmek niyetinde idi. Fakat Fransa, Osmanlı Devleti'ne cazip teklifler yaparak bu durumu değiştirmeye yoğun çaba sarfediyordu; İstanbul'da bulunan Fransa büyük elçisi *Castallane,* devletinin Bâbıâli'ye teklif ettiği altı maddelik planı kabul ettirmek için yoğun diplomatik temaslarda bulundu; bu altı maddelik plana göre:

1) Fransa ile Avusturya arasında devam eden Aachen barış görüşmelerine Osmanlı Devleti'nin bir murahhası katılacak,

2) Fransa ile Osmanlı Devleti, Avusturya-Roma imparatoru seçilen Toskana Arşidükü *Franz Stefan*'ı tahttan feragat etmeye zorlamak için ittifak edecekler,

3) Osmanlı Sultanı, Macaristan'da fethettiği yerlere tekrar sahip olacak,

4) Savaş, *Franz Stefan* imparatorluk tacından feragat edinceye dek sürecek,

5) Fransa Kralı ile yapılacak antlaşmaya müttefikleri de dahil edilecekler,

6) Bu antlaşmaya dahil edilecek devletlerden hiçbir Toskana Arşidükü veya Macaristan Kraliçesi ile (*M.Theresia*) tek başına barış görüşmeleri yapamayacak.[33]

Bu görüşmeler, gerek Osmanlı Devleti'nin Fransa'ya güveninin olmayışı ve gerekse Maria Theresia ile Prusya Kralı II.Friedrich arasında yapılan Dresden Barışı haberinin duyulması ile suya düştü.Takip eden yıllarda Castallane'ın devam eden yoğun diplomatik çabalarına rağmen, bu ittifak arayışı başarısızlıkla sonuçlandı.

Franz Stefan'ın imparator olarak taç giymesinden sonra, bu olayı tebliğ için fevkalâde elçi olarak görevlendirilen Heinrich von Penkler'in[34] iki gö-

[33] *GOR*, VIII; 85.; Roider, s.91.

[34] Bâbıâli'de Avusturya dâimî elçisi; *diloğlanı* olarak yetişmiş, 1746'dan itibaren orta elçi. 1739 Balgrad Barışı'nın temdîdi için görevlendirilmiş ve Fransız elçisinin tüm çabalarına rağmen, bu antlaşmanın *süresiz* olarak temdîdini başarmıştır. Spuler, s.342; *GOR*, s.VIII, 39-40.

revi vardı; bunlardan birincisi, İmparator Franz Stefan ile Toskana Arşidükü olarak dostluk ve barış antlaşmasını imzalatmak, ikincisi de, Belgrad Barış Antlaşması'nı teyid ve temdit ettirmekti. Osmanlı Devleti barışın yenilenmesi ve temditi ile, İmparatoriçe Maria Theresia'yı imparatorluk tahtına babası tarafından yegâne vârise olarak tayîn ettiğini kabul etmiş oluyordu.

Avusturya'nın Bâbıâli'deki temsilcisi Penkler, I. Franz olarak taç giyen Maria Theresia'nın kocası Franz Stefan'ın cülûsunu tebliğ etmek için fevkalâde elçi olarak tayîn edilmesinden ve Bâbıâli tarafından tasdik olunan Belgrad Barış Antlaşması'nın bütün hükümlerini yeniden gözden geçirilerek kabul edilmesinden sonra, Osmanlı Devleti tarafından da, böyle bir barış temdîdinden sonra mutad olmadığı halde elçi gönderilmesi kararlaştırılmıştı. Bu görev, normalde büyük elçilere verilen bir pâye olan ve ilk defa bir orta elçiye bahşedilen[35] *nişancılık* payesi verilerek Mustafa Hattî Efendi'ye tevdi edildi. Elçi hariç, 82 kişilik bir sefâret heyeti ile Viyana'ya gönderilen Mustafa Hattî Efendi, beraberinde, ilk defa hem imparator ve hem de imparatoriçeye hitaben yazılmış iki adet nâme-i hümâyûn, bir antlaşma metninin tasdiknâmesi (ratifikation), sadrazam Abdullah Paşa'nın, imparator, imparatoriçe ve başbakan Harrach'a gönderdiği mektuplar ile son derece zengin hediyeler götürmekteydi. Gerek hediyelerin bol ve son derece kıymetli ve gerekse Osmanlı elçisine verilen pâyesinin alışılagelmiş olanın dışında daha yüksek olması, Osmanlı Devleti'nin bu barışa gösterdiği ehemmiyet ve ciddiyeti göstermeye kâfidir. Bu sefâret, Avusturya cephesinde de aynı ehemmiyet ve duyarlılıkla karşılanmıştır.

16 Ocak 1748 günü nâme-i hümâyûnları sadrazam Abdullah Paşa'dan ve üç gün sonra da (19 Ocak) hedâyâ-yı hümâyûnları alan Mustafa Hattî Efendi, 23 Ocak günü İstanbul'dan hareket etmiş ve yaklaşık kırk gün sonra (12 Mart) Avusturyalı yetkililere teslim olunacağı Belgrad'a ulaşmıştır. Burada bir hafta ikamet eden sefâret heyeti 18 Mart günü Avusturyalı devlet adamlarınca Sava nehri üzerinde merasimle teslim alınmış ve Osmanlı-Avusturya sınır şehri olan Zemun'a geçilmiştir. Buradan 30 Mart günü hareket eden sefâret heyeti, yaklaşık otuzdört gün yolculuktan sonra 3 Mayıs günü, Osmanlı elçilerinin Viyana'ya girmeden önceki son durakları olan ve

[35] Bk. Sefâretnâme metni, 24/a.

şehre giriş protokolünün tespit edildiği Schwechat şehrine vasıl olmuştur. Burada on güne yakın ikamet ettikten sonra 12 Mayıs günü müretteb alay ile Viyana'ya girmişler ve kendilerine Leopoldsstadt'da[36] konak olarak hazırlanan Dettingen Sarayı'na yerleşmişlerdir.

Mustafa Hattî Efendi, Viyana'daki ikameti sırasında, operaya davet edilmiş ve burada kendisine *dondurma* ikram edilmiştir. Osmanlı elçisine büyük ilgi gösteren ve sık sık bu konuda ricâl-i devletini ikaz eden Maria Theresia, Mustafa Hattî Efendi'yi Schönbrunn Sarayı'na davet etmiş, burasını gezdirmiş ve çocukları ile tanıştırmıştır. Elçi Mustafa Efendi ayrıca, Viyana Rasathânesini gezmiş ve intibalarını sefâretnâmesinde kaydetmiştir. 8 Eylül günü imparatoriçe ve 4 Ekim'de de imparatora veda eden Mustafa Hattî Efendi, 12 Ekim günü başvekil Harrach'a veda etmiş ve sadrazam Abdullah Paşa'ya götüreceği mektup ve hediyeleri teslim almıştır. Orta elçi olmasına rağmen kendisine büyük elçilere verilmesi mutad hediyeler verilen Mustafa Hattî Efendi, 24 Ekim günü Tuna yolu ile Viyana'dan ayrılmış ve 29 Kasım günü sınır şehri Zemun'a ulaşmıştır. 2 Aralık günü yine Sava nehri üzerinde Belgrad cânibine teslim edilen Mustafa Hattî Efendi, iki gün dinlendikten sonra, 4 Aralık günü Belgrad'dan yine Tuna yolu ile yoluna devam etmiş ve 20 Aralık günü, nehir yolculuğunun son durağı olan Ruscuk'a vasıl olmuştur. Yolculuğun bu kısmı karadan arabalarla yapılacağı için, hazırlıklar sebebiyle altı gün burada ikamet edilmiş ve 27 Aralık günü buradan da hareket olunarak 17 Ocak 1749 günü Âsitâne-i Sa'âdet'e vasıl olunmuştur.

164 gün *(13 Mayıs 1748-24 Ekim 1748)* Viyana'da kalan sefâret heyetine büyük ilgi gösterilmiş ve bugün Avusturya Devlet Arşivin'de hâlâ muhafaza edilen ve doktora tezimizde tek tek değerlendirilen malzemelerden de bunu anlamak mümkündür. Avusturya'nın bu zor günlerinde Osmanlı Devleti'nin göstermiş olduğu vefâkarlık örneği, Maria Theresia'yı son derece sevindirmiş ve rahatlatmış; bunu ömrü boyunca unutmayarak yapılan barışa sâdık kalmıştır.

[36] Bugün, II. Viyana Bölgesi (Semti).

III - YAZMA SEFÂRETNÂMENİN KARAKTERİSTİĞİ VE ÖZELLİKLERİ

a) Şeklî Özellikler

Mustafa Hattî Efendi'ye ait olan Viyana Sefâretnâmesinin beş ayrı nüshası mevcuttur. Çalışmamızda Berlin nüshasını (BN) [37] kullandık; zira, mevcut nüshalardan Süleymaniye (Fatih Millet) nüshası (FM) [38] ve BL[39] muhtasar şekildedir ve eksiktir; bunlardan FM'de ayrıca gönderilen nâme-i hümâyûnların suretleri de kaydedilmiştir. İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmaları (TY) [40] ve Topkapı Sarayı nüshaları (TK) [41] ise, metin yönünden BN nüshası ile pek farklılık arzetmemektedirler; ancak, BN nüshası diğer nüshalardan fazla olarak ek dört sayfaya sahiptir. Bu sayfalarda, Sefâret hizmetinin neticesinde, elçinin Sultana ve sadrazama getirdiği nâmeler ve hediyeleri teslim ettikten sonra, huzûrda, *rûz-merre zabt olınan*[42] sefâret raporunu sunduğunu anlatmaktadır ve ayrıca son sayfalarda (41/b-42/a) hediye listesi özet şekilde verilmiştir. Bu sayfalar muhtemelen elçi tarafından bilahere metne eklenmiştir. Bunun dışında, esere bir de hediye listesi eklenmiştir.

Sefâretnâme nüshalarından, TY nüshası hariç hiçbirinde tarih ve müstensih ismi yoktur[43]. Bu yüzden nüshalardan hangisinin en eski olduğunu tespit etmek mümkün olmamıştır. Çalışmamızda kullandığımız bu nüsha, Berlin Devlet Arşivi'nde 187 numarada kayıtlı bulunmaktadır ve 42 varaktır. Sefâretnâme, metinden ayrı duran ve çerçeve içine alınmış "*Taraf-ı hümâyûn-ı hazret-i cihândârîden sâbıka mevkufâtî olup, Nemçe Devletü'ne nişancılık rütbe-i sâmiyesiyle elçi ta'yîn buyurılan Mustafa Hattî Efendi kullarınun takrîridür.*" cümleleri ile başlamakta ve "*Fe lillâhi'l-hamd ve'l-minne hidmet-i me'mûremüz karîn-i hitâm olmışdur.*" ifadesi ile son bulmaktadır. 1/b ve 2/a sayfalarında, Belgrad Barış Antlaşması'nı ve İmparator VI. Karl'ın vefatından sonra Avusturya'da meydana gelen dahili huzursuzluklardan bahsedilmektedir. 2/b ve 3/a da ise, elçiliğe memur edilişini ve hediyeleri ve nâme-i hümâyûnları teslim alışını anlatmaktadır. 3/a'nın ortalarından itibaren asıl sefâretnâme metni başlamakta ve 40/a ile son bulmaktadır. Bu sayfalardan sonraki 40/b ve 41/a da, sefâretnâmenin sadrazama takdim edilişi ve daha sonra sultanın huzurunda da sefâretini sözlü olarak takrir edişi anlatılmaktadır. Bu sayfa (41/a) pâdişâha yapılan bir duâ ile son bulmaktadır. 41/b de İmparatora teslim edilen hediyelerin ve 42/a da ise, İmparatoriçeye verilen hediyelerin özet listesi bulunmaktadır. En son sayfanın (42/b) üzerinde ise, sefâretnâmenin en sonuna yazdığımız şiir ile arabî aylar, alt alta yazılmış ve karşılarına Yunan alfabesiyle aylar kısmen tekrar not edilmiştir. Sefâretnâmenin ilk sayfalarında büyük ölçüde (1/b-7a) ve 7/b de ise kısmen metin, yine Yunan alfabesiyle, sayfa kenârlarına tekrar yazılmaya çalışılmıştır. Eserin yüzölçümü, 285x160 mm. boyundadır ve 1/b hariç (14 satır) bütün sayfalarda 15 satır bulunmaktadır. *Güzel nesih* ile yazılan sefâretnâmenin siyah ve altın rengi çizgilerle tezhip olunan çevresi, 1/b de diğerlerine nispetle daha geniştir.

[37] Staatsbibliothek zu Berlin, nr. 187, Katalog Pertsch, s.213.
[38] Süleymaniye Kütüphanesi (Fatih Millet) Ali Emirî Kitaplığı, nr. 843.
[39] Prof.Dr. R.Tschudi Koleksiyonu, M.VI.153,BL.29-50.
[40] İstanbul Üniversitesi Kütüpkanesi, Tarih Yazmaları, nr. 6095.
[41] Topkapı Sarayı, Bağdad Köşkü Kitaplığı, nr. 235, Katalog No: I, s.298-929, B.235.
[42] Sefâretnâme metni 41/a.
[43] Bu nüsha, 1781-1782 yılında Mehmed Arif tarafından istinsah edilmiştir F.E.Karatay, *Topkapı Sarayı Türkçe Yazmalar Kataloğu*, İstanbul 1956, I,298.

Mustafa Hattî Efendi'nin Sefâretnâmesi nesir olarak yazılmıştır; fakat, metne bir kaç beyit serpiştirilmiştir.[44] Yabancı kelimeler, özel isimler ve yer adları metinde genellikle Türk hançeresiyle söylendiği şekilde yazılmıştır. Yazar çok uzun cümleler kullanmakta ve basmakalıp cümlelere ve deyimlere sık sık rastlanmaktadır. 1/b de cümle içinde boş bırakılan yere *Franz Albert* isminin yazılması gerekmektedir.

b) Muhteva Özellikleri

Osmanlı sefirleri ve sefâretnâmeler hakkında bugüne kadar çok az sayıda çalışma yapılmış ve bu çalışmalar da, ya belirli bir sefâretnâme konu olarak çalışılmış veya bütün sefâretnâmeler genel bir çalışmaya tabi tutulmuştur. Unat'ın da ifâde ettiği gibi, bu konuda en eski çalışma Hammer tarafından yapılmıştır.[45] Hammer, başlangıcından 1774 Küçük Kaynarca Barışı'na kadar işlediği meşhur "Osmanlı Tarihi" adlı eserinde, Avrupalı, Asyalı ve Afrikalı devletlerin Bâbıâli'ye ve Bâbıâli'nin de bu devletlere gönderdiği elçilerin listesini alfabetik olarak yayınlamıştır.[46] Bu listede, çavuşlar hâriç tutulmak kaydiyle, Bâbıâli tarafından değişik otuzaltı yabancı ülkeye gönderilen ikiyüzelli Osmanlı elçisinden bahsedilmektedir. Aynı eserde,

[44] 23/a, 31/a, 33/a, 40/b.
[45] *OSS*, s.1.
[46] *GOR*, IX, 303-334.

Mustafa Hattî Efendi'nin hayatından ve Viyana'daki ikametinden özel olarak bahsetmektedir.[47]

Bunun dışında, Mustafa Hattî Efendi ile birlikte Viyana'ya gelen sekseniki kişilik sefâret heyetinin listesi ile, imparator ve imparatoriçeye getirdiği hediyelerin listelerini eserine eklemiştir.[48]

Türkiye'de sefâretnâmeler hakkında en derli toplu çalışma Unat tarafından yapılmış ve çalışma henüz aşılamamıştır. Unat eserinde, Osmanlı Devleti'nin yabancı ülkelere gönderdiği elçilerden sefâretnâmesi mevcut olanları eserine almış ve sefâretin sebebinin ve sefâretnâmenin özelliklerinden bahsettikten sonra, sözkonusu sefâretnâme hakkında gerekli literatürü vermiş ve mevcut nüshalarını belirtmiştir. Eserinde Mustafa Hattî Efendi'nin sefâretinden ve sefâretnâmesinden de bahsetmektedir.[49]

Mustafa Hattî Efendi'nin sefâretnâmesi hakkında derli toplu bir çalışma yapılmamıştır. Şimdiye kadar bu konuda görülen neşriyat çok az olup, sağlıklı değildir; genellikle, 1730 yılında Sultan I. Mahmud'un cülûsunu tebrik için Viyana'ya gönderilen Osmanlı elçisi *Re'îsü'l-küttâb Mustafa Efendi* ile Mustafa Hattî Efendi aynı şahıs olarak mütâlaa edilmiştir.[50]

Mustafa Hattî Efendi'nin sefâretnâmesi, zamanında *İzzî* [51] tarafından neşredilmiştir ve *Ferâizîzâde*[52] eserinde bu sefâretten özet bir şekilde bahsetmiştir. *Seyyid Hakîm*[53] ise, sefâretnâmeyi özet olarak neşretmiştir. Beş mevcut nüshası bulunan bu sefâretnâmenin, muhtasar (*Fragment*) bir şekilde olan Basel nüshasını(BL)Hammer Almancaya tercüme etmiştir.[54]

Çalışmamıza esas teşkil eden BN nüshası "*taraf-ı hümâyûn-ı hazret-i cihândârîden sâbıkâ mevkufâtî olup, Nemçe Devletü'ne nişancılık rütbe-i sâmiyesiyle elçi ta'yîn buyurılan Mustafa Hattî Efendi kullarınun takrîridür.*" cümleleriyle başlamaktadır ve bu cümleler metinden çerçeve ile ayrılmıştır.

[47] *a.g.e.*, VIII,105-106.
[48] *a.g.e.*,IX,469-500.
[49] *OSS*, 93-97.
[50] *a.g.e.*, s.11-12.
[51] İzzî, Süleymân, *Târîh-i İzzî*, İstanbul 1784-1785, V: 149-151 ve 190-196.
[52] Ferâizî-zâde Mehmed Sa'îd, *Târîh-i Gülşen-i Ma'ârif*, İstanbul 1252, II,1445-1446.
[53] Seyyid Hakim, *Târîh-i Seyyid Hakîm*, Topkapı Sarayı Kütüphânesi, No: 234, V:357.
[54] Hammer, "Gesandtschaftsbeschreibung des im Jahre 1748 nach Wien geschickten Internuntius Hatti Mustafa Efendi", *Österreichische Zeitschrift für Geschichts-und Staatskunde*, von J.P. Kaltenback, Wien 1823, sayı: 27,28,30,31,50,79,80 ve 86.

Bu kısa başlıktan sonra, asıl sefâretnâme metni başlamaktadır ve sefâretnâme metni dört bölümde incelenebilir.

Birinci bölümde, 1739 Belgrad barış antlaşmasından ve İmparator VI. Karl'ın ölümünden sonra, Avusturya'da meydana gelen iç mücadeleler anlatılmakta ve sefâret yolculuğunu gerektiren ve mümkün kılan sebepler sayılmaktadır. Yine bu bölümde, yolculuğa çıkmadan önce yapılan merasimlerin İstanbul'da nasıl başladığını, Avusturya Kralı ve Kraliçesi'ne gönderilecek olan nâme-i hümâyûnun, mektupların ve hediyelerin teslim alınışını ve kendisine tahsis edilen sefâret heyeti ile Cündî Meydanın'daki konağından hareket edişi ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. İstanbul'dan çıkıncaya kadar olan yol güzergâhları anıldıktan sonra Belgrad'a gelinceye kadar olan uğrak yerlerinden bahsedilmez. Belgrad'da, komşu devlet Avusturya'nın resmî temsilcileri tarafından karşılandığı ve Viyana'ya kadar olan yolculukta, kendine refakat edecek subaylarla yola nasıl koyulduğunu anlatır. Bundan sonraki yolculuk sırasında, tarihî bir takım olayları hatırlatan yerler, vilâyet ve şehirler tasvir edilir. Gerek Erek'de Avusturyalı askerlerin, elçiyi konaktan ayrıldığı sırada, meçlerini kılıflarından çekerek selamlamaları olayı ve gerekse, Ösek generalinin, elçinin ilk ziyareti yapması hususunda diretmesi, onu son derece sinirlendirir ve bu olayı tafsilatlı bir biçimde izah eder. Bu konularda sözünü nasıl geçirdiğini ve Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye'nin diplomatik onurunu nasıl koruduğunu anlatır. İstanbul'dan ayrıldıktan sonraki yolculuğun anlatımı ile başlayan ikinci bölüm, sefâret heyetinin Viyana'ya görkemli girişinin ayrıntılı izahı ile son bulur. Elçi, Viyana'ya girişlerini tasvir etmeden önce, Avusturya Kral ve Kraliçesi'nin kıyafet değiştirerek sefâret heyetini yemek için mola verdikleri yere gelip, onları izledikleri haberini ayrıca belirtir.

Viyana'ya vâsıl olduktan sonra, Avusturya başbakanının verdiği ve elçinin getirdiği hediyeleri ve nâme-i hümâyûnları takdim ettiği resm-i kabül, üçüncü bölümde anlatılır. Bu bölümde, bunun dışında, elçinin Avusturya İmparatoru ve İmparatoriçesi ile diplomatik özel misyonun en önemli noktasını ifade eden görüşmeleri de son derece mufassal bir şekilde anlatır. Elçi Mustafa Hattî Efendi, Viyana'daki ikameti esnasında zamanını nasıl değerlendirdiğini izah eder; şerefine verilen ziyafetleri, nezaket ziyaretlerini, İmparator tarafından, güneş tutulması olayını gözetlemek için davet edilişini, sahnelenen oyunları zevkle seyrettiği operaya gidişini, rasathaneye davet edilerek, kendisine değişik teknik araçların gösterildiğini büyük bir hassasiyetle yazar. Yine karşılıklı verilen yemek ziyafetlerinden ve hediyeleşmeler-

den bahsetmeyi unutmaz. İmparatorun yazlık sarayı olan Schönbrunn sarayını gezdiği esnada, İmparatoriçe Maria Theresia'nın küçük oğulları ile tanışmasını ve Avusturyalıların dostâne ve samimi muamelelerinin ifade edilişini yine bu bölümde bulmaktayız. Operada bulundukları sırada, İmparatorun, elçinin şair olduğunu ve bu sebeple eserlerini görmek istediğini nazikâne rica etmesini ve bunun üzerine bir dörtlük yazdığını, İmparatorun bunu meclislerine astırdığını kıvançla anlatır; ayrıca, bu olayı, pâdişâhın kerâmetine yormayı da unutmaz. Elçinin Viyana'da ikametindeki izlenimlerinin anlatıldığı üçüncü bölümde, İmparatoriçenin kişiliği hakkında ve Bâbıâli'ye olan hürmet ve sadâkati hususunda bilgiler verilmektedir. Dönüş için düzenlenen resm-i kabulün tarifi ile üçüncü bölüm sona ermektedir.

Dönüş hazırlıklarının anlatımı ile dördüncü bölüm başlamakta ve elçinin beraberinde sultana ve sadrazama getirdiği hediyelerin ve nâmelerin teslim edilişinin izahı ile bu bölüm son bulmaktadır. Dönüşteki uğrak yerleri de, gidiş sırasında uğranan yerler gibi, mufassal bir şekilde anlatılır.

Bu sefâretnâme, zamanın yazı stiline bir örnektir. Klasik Osmanlıcanın son devresi olarak nitelendirilen(1600-1839) bu dönemde, Farsça'nın ve Arapça'nın, Osmanlı edebiyâtına en yoğun etkide bulunduğu göze çarpmaktadır. Dil, özellikle çok süslü ve kibardır.

SEFÂRETNÂME METNİ

Taraf-ı hümâyûn-ı hazret-i cihândârîden sâbıka mevkufâtî [55]*olup, Nemçe Devletü'ne nişâncılık*[56] *rütbe-i sâmiyesiyle elçi ta'yin buyurılan Hattî Mustafa Efendi kullarınun takrîridür.*

(1/b) Bin yüz elli iki senesinde[57] Belgrad Kal'ası kabza-i teshîr-i şehriyâr-ı âlem-gîre dâhil oldukdan sonra Roma imparatorı olan Karlos-ı sâdis[58] az müddet mürûrından sonra fevt olup, veled-i zükurı olmamağla devlet-i çasariyye vârise-i müstakillesi olup, hâlâ Roma imparatoriçesi olan *Mariye Tireze*[59] nâm kızına intikal eyledükde müteveffâ pederi ile Devlet-i aliyye-yi ebed-müddet beynünde mün'akid olan rişte-i sulh u müsâlemeyi ke-mâ fi'l-evvel ta'kîd ü istihkam itmişidi. Bu vech ile bir müddet imrâr-ı evkat eyledikden sonra Françe pâdişâhınun[60] i'ânetiyle Bavarya Elektorı olan[61] *(Karl Albrecht)* müteveffâ-yı mesfûr *Karlos*'un selefi olan birâderi *Yosef*[62] kıralın

[55] Bâb-ı defterîde, yâve bedelleri, mahlul tımarları hâsılâtı, vakıf yerlerden hazîneye ait vâridât fazlaları, örfî tekliflerden harbe ait olanlarla meşgul olan olan memur. *OTDS*, II, 498.

[56] Tevkî'î olarak da adlandırılır. Hükümdarların alâmetlerini taşıyan fermanlar ve beratlara nişan adı verildiğinden bu alâmeti çekmeye izinli makam sahibine de bu ad verilmiştir. *OTDS*, II, 697-700; Josef von Hammer, *Staatsverfassung und Staatsverwaltung des Osmanischen Reiches*, Wien 1815, Hildesheim 1963, II,127; Gibb und Bowen, *The islamic Society and the West*, London-New York-Toronto 1950-1957, vol.I/1-2,s. 117-128.

[57] Belgrad Kalesi, 22 yıl sonra, 26.7.1739 günü muhasara edilerek, 4.9.1739 günü tekrar Osmanlı topraklarına katılmıştır. *GOR*, VII,487-488; Erich Zöllner, *Geschichte Österreichs*, Wien 1979, s. 274.

[58] İmparator VI.Karl: (1.10.1685-20.10.1740) İmparator Leopold'un oğludur. 12.11.1711 günü Avusturya-Roma İmparatorluğu tahtına geçmiş ve 20.10.1740 günü Viyana'da ölmüştür. Walter Kleindel, *Österreich, Daten zur Geschichte und Kultur*,Wien 1978, s.174-176; Walter Pollak, *Tausend Jahre Österreich*, Wien 1974, I, 194-290.

[59] Maria Theresia: VI.Karl'ın en büyük kızıdır ve 13.5.1717'de Viyana'da doğmuştur.Toskana Arşidükü Franz Stephan ile evlenmiştir. 1740 yılından itibaren, erkek çocuğu olmaması yüzünden babası tarafından çıkarılan ve "Pragmatische Sanktion" adlı imparatorluk mülkünün bölünmezliğini garantileyen kanun gereği Avusturya-Roma İmparatoriçesi olmuş ve 29.11.1780 günü ölmüştür. Kleindel, s.195; Erich Scheithauer, *Geschichte Österreichs in Stichwörtern*, Wien 1974, III, 111-125.

[60] XV. Ludwig(Lui):1715-1745. Zöllner, s.304 ve 684.

[61] Karl Albrecht: Bayern Asılzâdesidir ve imparator I. Josef'in en küçük kızı Maria Amalia ile evlenmiştir. 1741 yılında imparator seçilmiş ve 1745 yılında ölmüştür. Kleindel, s. 179.

[62] I. Josef: (1678-1711) İmparator Leopold'un en büyük oğludur. 1705 yılında imparator olmuş ve 1711'de ölmüştür. Kleindel, s. 164.

damadı olmak mülâbesesin der-pîş iderek **(2/a)** da'vâ-yı saltanat ile ref'-i livâ-yı i'tidâ ve Beç tarafında olan ekser mahallere istîlâ idüp, tahtgâh-ı Beç'den Çasariçe-i mesfûreyi ihrâc üzre iken Macar tâ'ifesinün i'ânetiyle müdde'î-yi mesfûra gâlib olup, saltanatı pâyidâr oldukdan sonra ba'de zamânin imparatorlığını ittifâk-ı ârâ ile zevci olan Toşkana Elektorı *Françesko*'ya[63] ferâgat ve Âsitâne-i Sa'âdetde mukîm kapu kethüdâlarına[64] orta elçilik rütbesini irsâl idüp, zevci kıral-ı mesfûrun dahi sulha idhâl olunmasını ve musâlaha-i kadîm e-i mezbûrenün dahi sulh-ı mü'ebbed olmasını pâye-i serîr-i şevket-masîr-i husrevâneden şefâ'at itmekle mes'ûline müsâ'ade-i aliyye-yi cihândârî erzânî buyurılup, musâlaha-i mümtedde ile sulh-ı sâbık bi'l-cümle mevâddı ile karâr-dâde ve müceddeden ahdnâme-i hümâyûn i'tâ buyuruldukdan sonra akîb-i sulhda mu'tâd-ı kadîm oldığı üzre taraf-ı Devlet-i aliyye'den dahi bu abd-i nâçiz nişâncılık rütbe-i sâmiyyesiyle Nemçe Devletü'ne orta elçi tayîn buyurılup, **(2/b)** işbu bin yüz altmış bir senesi Muharremü'l-harâmının onbeşinci bâzâr ertesi güni[65] saray-ı şeref-efzâ-yı hazret-i âsafiye da'vet ve ferâce çukaya kaplu semmûr-ı mûrisü'l-behcet ilbâs ve taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i mülûkâneden dahi armağan gitse sezâ Çin'e, hele tasvîri bu kadar ancak olur; hakk bu ki hüsn-i sîmâ medlûline mutâbık bir re's mükemmel donanmış esb-i sabâ-reftâr ihsân ve büyük elçilere inâyet buyurıldığı vech ile bu abd-i bî-mikdâra dahi bir aded elmas hâtem ve bir kabza mücevher hançer ile mazhar-ı i'tibâr buyurılup, *vezîr-i a'zam-ı ekrem vekil-i mutlak-ı efham devletlü inâyetlü âtıfetlü şehâmetlü Abdullah Paşa*[66] efendimüz hazretlerinün dest-i inâyet-peyvest-i müşîrâneleründen biri Roma İmparatorı ve biri dahi Roma İmparatoriçesi olan mesfûrâna iki kıt'a nâme-i hümâyûn-ı şevket-makrûn ahz ve mâh-ı mezbûrun onsekizinci pençşenbih güni[67] dahi Enderûn-ı hümâyûn

[63] Franz Stephan: 1729-1735 Lothringen ve 1735-1765 Toskana Arşidükü. 1740'dan itibaren Avusturya kralı ve 1745'de Brandenburg ve Pfalz asilzâdeleri dışında bütün asilzâdelerin oyu ile Avusturya-Roma imparatoru seçilmiştir. Kleindel, s.164.

[64] Heinrich von Penkler: Bâbıâli'de Avusturya temsilcisi (Resident) .1719 yılında Diloğlanı (Sprachknabe) olarak İstanbul'a gelmiş ve burada 1727'ye kadar kalmıştır. 1746'dan itibaren Orta Elçi(Internuntius) olarak tayin olunmuş ve Belgrad Barışı'nı yenileme müzakerelerini yürütmüştür. Bertold Spuler, "Die europaeischen Diplomatie in Konstantinopel bis zum Frieden von Belgrad", *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, Breslau 1936, XI,Heft: 3-4, s. 342.

[65] 16 Ocak 1748.

[66] Abdullah Paşa:(Boynueğri) 1745'de Kıbrıs valisi olmuş ve 1747'de de Aydın'da vergi tahsili için görevlendirilmiştir. Aynı yıl sadrazam olmuş ve 1750 yılına kadar bu görevde kalmıştır. İ.H.Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi(İOTK)*, İstanbul 1971, IV, 33; R.Server İskit, *Mufassal Osmanlı Tarihi (MOT)*, İstanbul 1957-1963, V,2536.

[67] 19 Ocak 1748.

hazînesünden hazîne kethüdâsı merhûm *Yörük Hasan Paşazâde* necâbetlü *Halil Beg* **(3/a)** efendiden ber-mûcib-i defter iki kat hedâyâ-yı utûfet-meşhûn-ı mülûkâne kabz olunup, şehr-i merkûmun yigirmi ikinci bâzâr ertesi güni[68] *Cündî Meydanı*'nda[69] olan konağımuzdan mükellef alay ile hareket ve *Kadırga Limanı Meydanı*'ndan[70] *Yedikule Kapusı*'ndan[71] savb-i maksûde azîmet olunup, kat'-ı menâzil ve tayy-i merâhil olunarak hareketimizin elli ikinci güninde şehr-i Rebî'u'l-evvelin on ikinci salı güni[72] Belgrad-ı dârü'l-cihâda pâ-nihâde-i vüsûl olmışuzdır. Nemçelünün Zemûn'da[73] zâbitleri olup, bizi tesellüme me'mûr olan kumandanları ve Beç'den ma'iyyetimüze me'mûr eyledikleri ikinci tercümanları ser-kâtibleri ve mukaddemâ Büyük elçi *Cânibî Ali Paşa*[74] merhûma tayîn eyledikleri komisarbaşıları haber aldıkları gibi derakab taraflarından Belgrad Muhâfızı vezîr-i mükerrem devletlü sa'âdetlü *Seyyid Mehemmed Paşa*[75] hazretlerine tercümanlarını gönderüp, teslîm ü tesellüm ne gün olacakdur deyü su'âl eylediklerinde, Belgrad'a **(3/b)** vüsûlümüzün yedinci mâh-ı mezbûrun on tokuzuncı bâzâr ertesi güni[76] teslîm olunmak üzre vezîr-i müşârun-ileyh hazretleri tarafından kat'î cevâb verilmekle der-sâ'at Nemçelü tarafından mu'tâd üzre müşterek sal inşâsına ve Belgrad tarafından dahi defterdârı *Derviş Mehemmed Efendi* marifetiyle

[68] 23 Ocak 1748.

[69] Halk arasında "Cinci Meydanı" olarak da anılır. İstanbul'un en eski meydanlarından biridir. Eminönü'ndeki Küçük Ayasofya mahallesindedir. R.E.Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1958-1971, VII, 3580-3581.

[70] İstanbul Boğazı'nın kuzeybatı ağzında ve Avrupa tarafında olan ikinci büyük liman. Julian ve Sofian İmparatoru Julion tarafından yaptırılmıştır.; Hammer, *Konstantinopel und Bosporus*, Osnabrück 1967, I, 123; P.G.İnciciyan, *18. Asırda İstanbul*, İstanbul 1976, s.52 ve 64.

[71] Eski bir hapishanedir ve Marmara Denizi kıyısındadır. Bugünkü Silivri Kapı. İncicyan, s.8; Albert Gabriel, *İstanbul Türk Kaleleri*, Tercüman 1001 Temel Eser, sayı: 54, İstanbul 1980, s.167.

[72] 12 Mart 1748.

[73] Almanca Semlin. Eskiden Sava nehrinin öte yakasında, Belgrad'ın batısında bir yer. Bugün ise, Belgrad yakınında bir endüstri şehri. E.Prokosch, *Krieg und Sieg in Ungarn(KuS)*, Graz-Wien-Köln 1976, s.167.

[74] Cânibî Ali Paşa: 1739 Belgrad Barışı'nı müteakip, 1740 yılında Beylerbeyi pâyesi ile Viyana'ya Büyükelçi olarak gönderilen Osmanlı elçisi. *SO*, IV, 53.; Şemdânîzâde Süleyman Efendi, *Mür'i't-tevârîh*, neşr.: Münir Aktepe, İstanbul 1976, II,95-96; *MOT*, V,2520: MOT'da yanlışlıkla, Cânibî Ali Paşa'nın Rusya'ya ve M.Emnî Beyefendi'nin da Avusturya'ya gönderildiği yazılmıştır, halbuki M.Emnî Beyefendi Rusya'ya gönderilmiştir. M. Aktepe, *Mehmed Emnî Beyefendi (Paşa)'nin Rusya Sefâreti ve Sefâretnâmesi*, TTK yay., Ankara 1989.

[75] Dimetokalıdır. 1747'de Semendre(Smederovo) sancak beyi ve Belgrad muhâfızı olmuş ve 1757'de vefat etmiştir. *SO*, IV, 243; *MOT*, V, 2533.

[76] 18 Mart 1748.

Feluka[77] yapdırılmasına mübâşeret ve tekmîl ve mev'ûd olan yevm-i mezbûrda muhâfız-ı müşârun-ileyh hazretleri tarafından bizi teslîme me'mûr eyledikleri Belgrad Defterdârı mûmâ-ileyh *Derviş Mehemmed Efendi* ba'de'z-zuhr gelüp, hânemüzden ma'an süvâr ve Belgrad Kal'ası'nın dizdâr kapusunda olan iskeleye vüsûlümüzde mukaddemâ kavl olundığı üzre hîn-i teslîmde karâr-dâde etbâ'-ı ma'dûde ile süvâr olmak içün iskele-i mezbûrede âmâde kılınan Feluke'ye beri tarafdan biz ve Zemun burnında Nemçelü tarafında âmâde eyledikleri Şaykalarına[78] kumandanları binüp, tarafeynden ve Kal'a-yı Belgrad'dan toplar atılarak nehr-i Sava'nın ortasında **(4/a)** lenger-endâz-ı karâr olan sala beraberce çıkdıkdan sonra sal-ı merkûmun üzerinde emr-i teslîm ü tesellüm ale'l-'âde itmâm olundığı gibi bizi ve nâme-i hümâyûn ve hedâyâ-yı utûfet-meşhûn-ı şehriyârî-yi rub'-i meskûnı kemâl-i tevkîr ü ihtirâm ve nihâyet-i ta'zîm ü ikrâm ile Şaykalarına alup, karadan nehr-i Tuna kenârında tertîb-sâz oldukları alaylarına izhâr-ı vüfûr-ı meserret ü şâzî ederek nehren Zemun kenârına irsâl eylediklerinde bu abd-i hakir Nemçelünün ihzâr eyledikleri altı bârgîrlü Hintoları[79] ve nâme-i hümâyûn-ı re'fet-meşhûn mukaddem geçirdigimüz al çukalu müzehheb ü müzeyyen koçı arabamız ile kasaba-i Zemun'a dühûl olunmışdur. Bu kadar müddetden berü kefere beynünde emr-i mütehattimü'l-icrâ olan Nazarete[80] âdeti mukaddemâ *Cânibî Ali Paşa* merhûma oldığı gibi devletleri tarafından bu def'a hakkımuzda ikrâm-ı tâm olmak zu'mı ile bi'l-külliye Nazarete resmi metrûk olup, fakat Nazarethâne**(4/b)** dedikleri mükellef ü müzeyyen bir saraylarına inzâl ile iktifâ ve kahve ve şerbet ve şekerleme makûlesi rüsûm-ı ri'âyetlerini icrâ ve bir gün mukaddem bizi Beç'e götürmek içün peyderpey devletleri tarafından Poştaları[81] gelüp, me'mûr olduklarını ifâde vü inhâ ederek bir sâ'at mikdârı ârâmdan sonra müheyyâ-sâz oldukları mihmân-hânelerine îsâl eylemişlerdür. Hedâyâ-yı hümâyûn olan atların istirâhati içün bir iki günden sonra Zemun'dan hareket olunmak üzre iken bi-emri'llâhi ta'âlâ mizâc-ı hakirâ-

[77] Filika olarak da adlandırılır. Akdeniz'de kullanılan iki direkli sahil gemisi. *OTDS*, I, 628.

[78] Rusça Çayka(Kırlangıç): Kürekli ve yelkenli hızlı gemi. Osmanlı donanmasının Tuna nehrinde kullandığı tipik deniz aracı. F.R.Kreutel, *Leben und Taten der türkischen Kaiser*, Graz-Wien-Köln 1978, s.124.

[79] Hinto (Hintov): Koçu nevinden yaylı arabanın adıdır ve Macarcadır. *OTDS*, I, 843.

[80] Karantina: Muhtemel bulaşıcı hastalıkları önlemek için hemen hemen bütün sınırlarda karantina istasyonları inşa edilmişti. H.Adler, *Allgemeines Reglement für den Landquarantaine-Dienst in der k.k. Monarchie*, Wien 1963, s.8-13.; D.Jetter, "Quarantaine-Geschichte de 17. Jahrhunderts, sonderdruck aus: *Medizinhistorisches Journal*, Hildesheim 1970, V, Heft II, s.115-123.

[81] Postaları.

nemüzde bir mikdâr inhirâf zuhûr edüp, nev'-i âfiyet tahsîl ve bu bahâne ile mestûr-i cerîde-i takdîr olan âb u dânemizi istîfâ vü tekmîl içün çend rûz Zemun'da marîzan ikamet ve bi-hamdi'llâhi ta'âlâ bir kaç günden sonra fi'l-cümle şifâ-yâb olup, şehr-i Rebî'u'l-evvelin selhi olan cum'a güni[82] savb-i maksûde azîmet olunmışdur. Zemun kumandanı mesfûr etbâ'ı ile bizi teşyî' ve mevcud olan her ne mikdâr topları var ise cümlesini bir kaç yaylım **(5/a)** firûzân eyleyüp, kemâl-i behcet ü inbisât nümâyân eylemişlerdür. Bir sâ'at müşâya'adan sonra ağır boyama ve yağlık ve oya yemeniler ile kumandana ve atiyyeler ile etbâ'ına ri'âyetler olunup, insirâfa ruhsat verilmişdür. Ka'ideleri üzre ma'iyyetimüze tayîn eyledikleri iki nefer zâbitân ile yetmiş seksen mikdârı mülebbes ve hadîd-pûş *Soltatları*[83] pîşgâhımuza revân dîvân olarak azm-i râh olunup, ol gün beş sâ'at mikdârı mesâfe kat' ve *Kolubince*[84] nâm karyelerinde beytûtet olunmışdur. Ferdâsında[85] menzil-i mezbûrdan hareket olunup, *Erek*[86] didikleri bir muazzam kasabaları rihâl-ı ârâma mahall-i derk olmışdur. Menzil-i mezbûrda yine mizâcımuzda olan za'f u fütûr metâ'ib-i tarîk ile müzdâd olup, zarûrî üç gün ikametden sonra[87] ber-çîde-i raht-ı karâr olduğımız *Kasarete*[88] kapusundan hurûca ibtidâr üzre iken ma'iyyetimüzde olan zâbitân bize ikrâm olmak zu'mı ile meclerini gılâfından **(5/b)** ihrâc ve neferâtını selâmımuza turmak içün tertîb eyledikleri müşâhede olundığı sâ'at ol mahalde tavakkuf ve Beç'den hizmetimüze me'mûr olan ser-kâtiblerini ihzâr idüp: "*Mukaddem Zemun'dan hareketimüz esnâsında bu avzâ'-i nâ-mülâyim zuhûr itmemek içün sana tenbîh olunmış iken, şimdi böyle bu zâbitlerin mec ihrâcların aslı nedür?*" deyü azîm azardan sonra:" *Seni fi-mâ ba'd hizmetümde istemem!*" deyü tard u ib'âd olundukda:" *Benüm haberüm yokdur.*" deyü eymân-ı gılâz ile i'tirâza ser-âğâz ve:" *Bundan sonra bir dahi olmasun!*" deyü recâ-sâz olup, zâbitlere tekrar tenbîh ve anlar dahi gelüp, özr-hâh olduklarında şefe'an tavassutı ile küstahlıkları karîn-i afv ü safh olunup, fi-mâ ba'd ol misillü hareketleri meşhûd olmamışdur. Erek'den bu vech

[82] 29 Mart 1748.

[83] Askerleri(Almanca).

[84] Golubinci: Bugün Sırbistan'da, Ruma ve Pazova şehirleri arasında bir kasaba. J. H. Andrees, *Allgemeiner Handatlas*, Bielefeld-Leipzig 1893, s.50; A.Edelgard, *Ortsnamen Serbiens in türkischen geographischen Werken des 16. und 18. Jahrhunderts*, München 1975, s.15.

[85] 30 Mart 1748.

[86] İrig: Peterwardein(Petrovaradin)'ın 17 km güneyinde ve Ruma'nın kuzeyinde bir palanka. K.Tepply, *Der Löwe von Temesvar(LvT)*, Graz-Wien-Köln 1981, s.286; Andrees, s.49-50.

[87] 3 Nisan 1748.

[88] Muhtemelen Almanca "Kaserne: Askerî Kışla" kelimesinin bozuk söylenişi.

ile azm-i râh ve beş sâ'at mesâfede vâki' *Mengeloş*[89] nâm karye ârâmgâh olmışdur. Ertesi gün[90] menzil-i mezbûrdan dahi irtihâl ve dört sâ'at mesâfede vâki' Erdebik[91] ***(6/a)*** nâm bir ma'mûr kasabaları muhizz-i rihâl olmışdur. Bir gün oturakdan sonra[92], andan dahi tahrîk-i rikab-ı azîmet ve yine dört sâ'at mesâfede vâki' *Tavarnik*[93] nâm kasabada beytûtet olundı. Ferdâsında[94] andan rihlet olunup, *Vukovar*[95] nâm bir benâm kasabaları mahall-i ârâm olmışdur. Menzil-i mezbûr, sâhil-i nehr-i Tuna'da vâki' bir müferrih u dilküşâ konak olmağla, kenâre-i nehr-i mezbûrda mürtefi' ber-sâha-i felek-mesâha-i zümürridîn-fâm cilvegâh-ı hıyâm-ı süreyyâ-nizâm ve anda bir gün ârâm olunmışdur. *Ösek*[96] Kal'ası sekiz sâ'at mesâfede olup, Ösek Cenerali ve ol havâlilerin ser-asker-i mu'teber-i sâhib-i istiklâli olan *Koca Kovudan*[97] Cenerallerinün tarafından kethüdâsı gelüp, istikbâlimüze me'mûr oldığını beyân ve ertesi gün[98] gelüp avdetini istîzân eyledi. Merâsim-i ri'âyet tekmîlinden sonra, kendüye ve ma'iyyetünde olan Ösek tercümanına ağır boyamalar verilüp, i'âde olunmışlardur. Menzil-i mezbûrdan dahi Ösek**(6/b)** Kal'ası'na üçbuçuk sâ'at mesâfesi olan *Dalya*[99] nâm menzile ilka-yı rihâl olunmışdur. Karye-i mezbûrenün nehr-i Tuna kenârından cereyân etmekle, sâhilinde ol gün nasb-ı hıyâm-ı nilgûn olundı. Menzil-i mezbûrda ma'iyyetimüzde olan ser-kâtibine Ceneral-i mesfûrdan mektûb gelüp:" *İnşâ'allâhu ta'âlâ yarınki gün elçi efendi Ösek'e nüzûl ve istirâhatdan sonra ertesi devletimüz tarafından me'mûr oldığım vech üzre kendülere merâsim-i ikrâm ve ri'âyeti icrâ vü itmâm eylemek içün kal'ada olan sarayımuza teşrîf ba'dehû biz dahi kendülere gidüp, bu vech ile tarafeynden izhâr-ı muvâlât*

[89] Mondjeloş: Erdevik yakınlarında bir köy. Andrees, *a.g.e.*

[90] 4 Nisan 1748.

[91] Erdevik: Sirem'de Fruska Gora nehrinin güney yolunda küçük bir şehir. A. C. Schaedlinger, *Die Schreibens Süleymans des Praechtigen an Karl V., Ferdinand I. und Maximilian II.*, Wien 1983, s.79.

[92] 5 Nisan 1748.

[93] Tovarnik : Sirem'de küçük bir şehir. Schaendlinger, *a.g.e.*

[94] 6 Nisan 1748.

[95] Vukovar: Eskiden, Vuko nehrinin Tuna'ya döküldüğü yerde, Hırvatistan'da bir kasaba. Prokosch, *KuS*, s.283.

[96] Ösek(Osijek Alm.:Semlin; Macarca: Eszek): Tuna nehrinin sağ kenarında ve Mohac'ın kuzeydoğusunda bir kale şehri. *a.g.e.*

[97] Guadagni Askanius Marchese(1744-1750) G.Zivkovic, *Altösterreichischer Heerführer*, Avusturya Savaş Arşivi Kütüphanesi, Wien 1976, s.67.

[98] 8 Nisan 1748.

[99] Dalj: Ösek şehri yakınlarında bir yerleşim birimi bugün Macaristan'dadır. Andrees, *a.g.e.*

olunmağı niyâz iderüz."deyü tahrîr eyledigüni mesfûr ser-kâtibi gelüp teblîğ u beyân eyledükde, mezâyâ hüveydâ olmağla:" *İnşâ'allâhu ta'âlâ Ösek'e nüzûlümüzde vech-i münâsibi ne ise ana göre hareket olunur.*" deyü ref' u iskat olunmış idi. Ertesi gün[100] Ösek Kal'ası'nın varoşunda tehyie vü ihzâr eyledikleri menzile nüzûl olunup, **(7/a)** ferdâsında:" *İbtidâ Ceneralimüz cenâbınuza ikrâm etmek içün me'mûrlardur, da'vetlerine ibtidâ siz teşrîf buyurursuz; hattâ bu Ceneral, mukaddemâ büyükelçinüz Cânibî Ali Paşa'yı avdetde Zemun'da mübâdeleye me'mûr olup, ibtidâ Ali Paşa anlara, ba'dehû Ceneral dahi Ali Paşa'ya gitmişlerdür.*" dedi. "*Mukaddemâ Ali Paşa Ösek'e geldikde, Ösek'de Ceneral bulunan, Ali Paşa'nın istikbâline gelüp, ka'ide-i Devlet-i Aliyye-yi Osmâniyye üzre paşa-yı müşârun-ileyh tarafından mükerremen avdet etdikden sonra Ali Paşa'yı da'vet eyledigi işte Ali Paşa'nın takrîrinde mestûrdur. Bizi Ceneral istikbâl etmiş olsa, biz dahi da'vetüne icâbet ederdik, yohsa ibtidâ bizim anların da'vetüne icâbet etmemüz bir vech ile mutasavver değildür, bizi afvetsünler!* " deyü kavl-i leyyin ile def'e ihtimâm olundukca, makam-ı ibrâmda pâ-ber-cây-ı sebât olup:"*Elbette ben devletüm tarafından elçi efendiyi teşrîf ve levâzım-ı ikrâmı îfâ* ***(7/b)*** *içün me'mûr olmışımdır.*" deyü ser-kâtibini ve kendinün kapucılar kethüdâsını gönderüp, teklîf-i icâbet ile siklet eyledükce: "*Görüşmeden maksûd dostlık ve ikrâm ise, her vechle Ceneral tarafından mükerrem olmışızdur; ancak, ibtidâ ben ana varmak hadd-i imkânda degil iken, bize niçün böyle cevr ü eziyyet ederler? Bu dâ'iyeden ferâgat etsünler!* " cevâb verilüp, âdemleri i'âde olundukda, yine ibrâmda isrâr etmekle, âhirü'l-emr gelen âdemlerine:"*Ben, pâdişâh-ı cihân-penâh efendimüz hazretleri tarafından Roma İmparatorı ve İmparatoriçesi taraflarına me'mûr elçiyim; esnâ-yı tarîkde olan Ceneraller ile mülâkat u mükâleme iktizâ eder bende böyle bir şey yokdur; bîhûde ibrâmdan ferâgat eylesünler, dostlığa lâyık olan mu'âmele bu degildür!* " deyü kat'î cevâb verilüp, âdemleri i'âde vü ircâ' olundukdan sonra, tekrar rec'-i kahkarî ile yine âdemleri gelüp: "*Kendüleri bize gelmedükleri sûretde devletüm tarafından mu'âteb***(8/a)** *u mu'âheze olunurum; bâ-husûs büyükelçi Ali Paşa dahi Beç'den avdetünde ben ana murahhas tayîn olunmış idim. İbtidâ anlar bize geldi, ba'dehû ben dahi anlara vardım. Niçün bu ka'ideye mürâ'ât etmezler?*" deyü yine inadını izhâr zımnında isrâr ve : "*Böyle olmadığı halde keyfiyyet Beç'e i'lâm olunup, haberi gelmege muhtâc olur.*" deyü bizi tevkîf edecegini telmîh u îhâm eylemiş. Cevâbında:" *Ceneral, Ali Paşa'ya murahhas tayîn olunmağla beynleründe emr-i mülâkat, lâzime-i hâlden oldığına binâ-*

[100] 9 Nisan 1748.

'en, ne vechle etmişler ise mülâkat etmişler. Ceneral ne benüm murahhasımdur ve ne kendü ile mülâkatımı iktizâ eder bir hâlet vardur. Ben müsâferet tarîkiyle havza-i hükûmetünden savb-i maksûde âzim elçiyim. «**El-kadimü yüzâru**»[101] *müfâdınca gelür benümle mülâkat eder ise, sonra ben dahi giderüm; kaldı ki, "Ali [Pa]şa hazretleri ibtidâ bize geldi, görüşdi" dediginiz sizün kavl-i mücerredinüzdür, bizim indimüzde müsbet* **(8/b)** *degildür. Hâsılı, bu kil u kal-i bî-me'âlden maksûdınız, ta'cîz oldığı ma'lûm oldı. Siz bu keyfiyyeti Beç'e tahrîr edersenüz, ben dahi Devlet-i Aliyye-yi ebediyyü'l-istimrâra ifâde ve inân-ı azmi cânib-i Belgrad'a i'âde ederüm. Elçiye böyle mu'âmele nâ-revâ ve câ'iz degildür. Bu makûle teklîfât Ceneral tarafından degil Beç'de taraf-ı çasarîden dahi hilâf-ı âde teklîfât zuhûr eder ise, şevketlü kerâmetlü pâdişâhımızın mübârek başı içün kabul etmek ihtimâlim yokdur.*"deyü kat'î cevâb verildi. Bizi üç gün[102] böyle keşmekeş ile meks u tevkîf etdürdükden sonra keyfiyyet-i mülâkat mertebe-i istihâleden olmadıgını müşâhede vü yakîn etmekle dördünci güni iktizâ eden araba ve bârgîrlerimizi tehyie vü ihzâr ve nehr-i *Drava* üzerinde inşâ eyledükleri cisr-i memdûddan imrâr ve kal'adan üç yaylım toplar atılmağla şâdmânlık izhâr eylemişlerdür. Gerek mukaddem Erek'de olan mec husûsunda ve gerek bu def'a **(9/a)** bu mâddede zuhûra gelen metânetin semeresi sonra Beç'de müşâhede olunmışdur. Zemun'dan ma'iyyetimüze tayîn olunan piyâde ve süvâri zâbitleri ve Soltatları Ösek'de tebdîl ve eyü kalpaklu soltatlar ve âhar zâbitler tayîn olunmak ka'ideleri olmağla, Zemun'dan gelen üç nefer zâbitlerine hila't-ı fâhire ilbâs ve ağır boyamalar ile ikrâm ve neferâtlarına dahi atiyyeler verilüp ircâ' olunmışlardur. Miyânede güzerân olan kil u kal Cenerale vesîle-i şerm ü hicâb olmış iken, zâbitân [ve] asker düşlerinde olan hil'atlar ile toğrı Cenerale varup irâet eyledüklerinde, bu keyfiyyet dahi kendüye ilâve-i endûh u ıztırâb oldığını akabımızdan gelen Nemçelüler haber vermişlerdür. Ceneralin böyle şiddetle mülâkatda musırr olmasından gerek etbâ'ımuz ve gerek Ösek'de olan tüccâr-ı müslimîn endîşe-nâk ve gam-gîn iken, bi-hamdi-'llâhi ta'âlâ sebt-i akdâm mesfûrı kavmi beynünde rüsvây u bed-nâm **(9/b)** eyledigi cümlenün ma'lûmı olmağla, eşk-rîz-i sürûr olarak evliyâ-yı ni'am efendilerimüze du'â-yı ferâvân eylemişlerdür. Zemun'dan Ösek'e gelince bu mahalerin ekser-i ehâlîsi Sırb tâyifesi olup, Karlos'un fevtinden sonra devlet-i çasariyyeye târî olan ihtilâl sebebi ile zarûrî zâbitleri kendü cinslerinden nasb olunmağla, inkıyâdları huşûnet üzre oldığı müşâhede olunmışdur.

[101] 'Gelen ziyâret edilir' mânâsında bir tabir.
[102] 13 Nisan 1748.

Ösek'den hareket olundığı gün iki sâ'at mesâfe tayy olunup, *Tarda*[103] nâm karyede meşhûr *Feteran*[104] Ceneralin sarayına nüzûl olundı. Karye-i mezbûrenin iki tarafını bir gadîr ihâta ve nehr-i Drava dahi kurbından cereyân etmekle tahsîl-i inbisât u safâ olunmışdur. Ertesi gün[105] andan hareket olunup, dört sâ'at mesâfesi olan *Beranbur*[106] karyesinde kenâre-i nehr-i Tuna'da nasb olunan hıyâm ol gün mahall-i ârâm olmışdur. Ferdâsında[107] andan dahi nehzat ve mücâhid fî-sebîli'llâh merhûm Sultan Süleymân Hân-ı **(10/a)** felekbârgâh hazretlerinin Macar kıralı ile cenk ü peykâr edüp, gâlib-i a'dâ oldukları sahrâ-yı rahbü'l-fezâ-yı *Mohac*, cilve-gâh-ı hıyâm-ı zeberced-fâm-ı ibtihâc olmışdur. Sahrâ-yı mezbûrenün kenârından cereyân eden nehr-i Tunâ'nın karşu yakasında Mohac Adası ta'bîr olunan ada-i kebîr eşcâr-ı mültefetü's-sâk-ı bi's-sâk ile memlû bir hıyâbân-zâr-ı meserret-âsâr olup, cânibeyni ma'mûr olsa İstanbul'da Boğaziçi'nden nümûne bir mahal olur idi; âsâr-ı sun'-i bedâyi'-i nigâr-ı perverdegârdan menzil-i merkûmda *üç ayaklu bir kaz yavrusı* müşâhede olunmışdur. Âb u hevâsı latîf ve hoşgüvâr olmağla, bir gün ârâmdan sonra[108] savb-i maksûde imâle-i licâm olunup, altı sâ'at mesâfede vâki' *Batusek*[109] nâm karyelerinde ilka-yı raht-ı istirâhat olundı. Anda dahi bir gün ikametden sonra[110] dört sâ'at mesâfe tayy olup, *Seksâr*[111] nâm kasaba kurbında *palanka*[112] mânendi**(10/b)** bir saray-ı bülend-erkâna nüzûl olunmışdur. Ferdâsında[113] andan dahi hareket ve altı sâ'at mesâfede vâki' menzil-i *Torok*[114] ârâm-gâh oldukdan sonra bir gün hurşîd-i ikamete mahall-i şurûk olmışdur. Bu menzile gelürken rîh-i sarsardan nümûnevar[115] gayet şedîd rûzgâr hübûb etmekle azîm zahmet çekilmişdür. Andan dahi ferdâsında[116]

[103] Eskiden Palanka. Hırvatistan'da Ösek'in kuzeydoğusunda bir köy. *KuS*, s.273.
[104] "Veteran " kelimesi Latince, "Tecrübeli asker veya gâzi " anlamına gelmektedir. Muhtemelen, Zübde-i Vekâyi'ât'da sözü edilen meşhur Avusturyalı general, burada geçen general ile aynı şahıs olabilir. Defterdâr Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekâyi'ât*, hazırlayan: Abdulkadir Özcan, TTK Yay., Ankara 1995, s.368, 384, 494, 560 ve 563.
[105] 14 Nisan 1748.
[106] Baranjavar: Sırp-Hırvat dilinde Branjin. Ösek'in kuzeydoğusunda bir şehir. *KuS*, s.274.
[107] 15 Nisan 1748.
[108] 16 Nisan 1748.
[109] Bataszek: Mohac'ın kuzeyinde bir yerleşim birimi. *KuS*, s.273.
[110] 17 Nisan 1748.
[111] Szekzard: Güney Macaristan'da küçük bir şehir. Andrees, 46.
[112] Etrafı hendekle çevrilmiş, ağaç ve topraktan yapılmış istihkam yeri.
[113] 18 Nisan 1748.
[114] Dorog: Üstûni Belgrad Kalesi'nin güneyinde bir yer. Andrees, *a.g.e.*
[115] Numûnedâr, Topkapı Sarayı Nüshası 11/b; İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmaları Nüshası 12/a.
[116] 19 Nisan 1748.

hareket ve iki sâ'at mesâfede *Çeçe*[117] nâm menzil rihâl-i ârâma mahal olmışdur. Andan dahi isfirâr-ı fecr-i sâdıkdan sonra[118] tahrîk-i metâyâ-yı azîmet olunup, altı sâ'at mesâfede vâki' karye-i *Lereştor*[119] Mâlişgâh-ı sümm-sütûr olmışdur. Bu menzilde dahi gelürken hengâm-ı şitâda misli nâdir mukabeleden bir mertebe şedîd ü hadîd dipi ve bârân olmışdur ki, tabiri güncâyişpezîr-i havsala-i tahrîr degildür. Ferdâsında[120] andan dahi hareket ve dört sâ'at mesâfe tayy olunup, kılâ'-i kadîmeden *Üstünî Belgrad*[121] Kal'ası'na vüsûl, beri **(11/a)** başında olan kapusundan vülûc ve diğer tarafında olan dervâzeden hurûc olunup, varoşunda bir mahalle nüzûl olunmışdur. Kal'a-yı mezbûreye dühûlümüzde muhâfızı olan ceneral[122] heftâd sâl olup, oğlunı istikbâlimüze irsâl ve harekete iktidârı olmadığını i'tizâr ve kal'adan üç def'a on sekiz pâre top, kal'a küplerin fürûzân ve kudûmümüzden gayet ile şâdmân olduklarını i'lân u izhâr eylemişlerdür. Nehr-i Meric mikdârı bir su kal'a-i mezbûrenin *dâ'iren mâ-dâr*[123] etrafını ihâta edüp, ancak iç il olmağla çendân muhâfız u neferâtdan hâlî ve hilye-i imâretden beri oldığı müşâhede olunmışdur. Ertesi gün[124] andan dahi ber-çîde-i raht-ı irtihâl olup, altı sâ'at mesâfede vâki' *Mur*[125] karyesinde beytûtet ve bir gün ikametden sonra[126], dört buçuk sâ'at mesâfede vâki' karye-i *Küşber*[127] **(11/b)** bir gece ehl-i İslâma mebyet ü makarr olmışdur. Ferdâsı[128] altı sâ'at mesâfe kat' olundukdan sonra kal'a-i üstüvâr *Yanık*[129] menzil-gâh-ı muvahhidîn olmağla, akrânı olan kılâ'-ı sâyireye fâyık olmışdur. Kal'a-i mezbûreyi bir tarafdan nehr-i Rabe ve bir tarafdan dahi nehr-i Tuna'nın bir kolı *dâ'iren mâ-dâr* bir kaç kat etraf-ı

[117] Czecze: Kisber ve Üstûni Belgrad arasında bir köy. Andrees, s.49-50.
[118] 20 Nisan 1748.
[119] Sarkerestur: Üstûni Belgrad'ın güneyinde bir köy. *a.g.e.*
[120] 21 Nisan 1748.
[121] Macarca: Szekesfehervar; Almanca: Stuhlweissenburg: Budin Kalesi'nin güneybatısında ve eskiden stratejik ehemmiyeti çok olan bir kale; aynı zamanda Macar krallarının taç giydikleri ve mezarlarının bulunduğu yer. *KuS*, s. 282.
[122] Kale muhafızı Conradi Philippi Siedenberg. *Prot. Expedit. Index*, 828, yıl 1748, s.357, Avusturya Savaş Arşivi.
[123] Çepeçevre daire şeklinde.
[124] 22 Nisan 1748.
[125] Mur: Slavca ve Macarca:Mura. Drava (Drau) nehri ile beraber Mur adasını teşkil eden Tuna nehrinin bir kolu. Andrees, s.48; *KuS*, s.274.
[126] 23 Nisan 1748.
[127] Kisber: Budin Kalesi'nin güneydoğusunda ve Üstûnî Belgrad'ın kuzeydoğusunda bir şehir. Andrees, a.g.e.
[128] 24 Nisan 1748.
[129] Yanık Kalesi: Macarca: Györ; Almanca: Raab. Eskiden Raab nehrinin Tuna'ya döküldüğü yerde olan sağlam kalelerden biri. Tepply, s.289.

erba'asından der-âğûş edüp, hasânet ü metânetüne dahi *ânen fe-ânen*[130] ihtimâm olunmağla evsâfında ne denlü ıtrâ olunsa şâyeste bir kal'adur. Tuna kolunun garbî tarafında Lâdikalarının[131] kal'a mânendi mükellef vâcibü's-seyr bir konağı oldığı haber verilmekle tebdîl-i câme seyr ü temâşâ olunup; dîvânhânesinün iki cânibinde dahi biri biri içinde her biri bir gûne müferrih u dil-küşâ odaları ve mukarnes ü munakkaş suva tavanları ve divarlarının her birinin bir gûne kalayı gûnâ-gûn-i girân-kıymetden âvîhte olan pûşîdeleri **(12/a)** ve döşeme tahtalarının bazısı firenk-pesend ve bazısı hıtâyî[132] ve sâ'ir çiçekli kumaşlar ve o renkde hurde-kârî nukûşı ve bazı odalarının dahi mülevven elvâh-ı mermerden ve summâkî[133] macun taşlardan döşemeleri musanna' ve acîb ve taraf taraf nehr-i Rabe ve nehr-i Tuna'ya ve nazar mümtedd oldığı mertebe sahrâ-yı fesîhü'l-ircâya nâzır pencerelerinin her biri bir gûne ruzgâra mehebb olmağla, şâyân-ı sitâyiş u senâ bir saray-ı dil-firib oldığı müşâhede olunmışdur. Üç gün ikametden sonra[134] Yanık'dan dahi hareket ve üç buçuk sâ'at mesâfede vâki' *Laydin*[135] nâm karyede bast-ı firâş-ı temkîn olunmışdur. Karye-i mezbûrenin dahi kenârından bir latîf nehr cârî ve tarafeyninde müntehâ eşcârı olmağla, anda dahi intisâb-ı hıyâm ile ârâm olunup, ertesi gün[136] üç buçuk sâ'at mahalde vâki' *Altunburk*[137] nâm kasabaları menzil-gâh-ı ehl-i İslâm olmışdur. Kasaba-i mezbûre dahi nazîri nâdir **(12/b)** kasabalardan olup, bir nehr-i azîm san'atla bir kaç etraf-ı erba'ası muhît u şâmil olmağla, hâfeteyn-i enhârda eşcâr-ı gûnâ-gûn ve ezhâr-ı hoş-bûy-ı ferahnümûn ile müzeyyen mesîreleri bî-gaye ve zevk u safâsı bî-nihâye şehr olmağla bir gün oturak olunup, ekser mahaleri zevk u safâya nişîmen olmışdur. Andan dahi hareket olunup[138], üç sâ'at mesâfe kat' olundukdan sonra

[130] Her zaman, devamlı.
[131] Lâdika: Slavca: Vladika. Vaktiyle Karadağ prensliği ünvanını da kapsayan başpiskopos. Şemsettin Sâmî, *Kâmûs-i Türkî*, İstanbul 1317, s.77.
[132] Ebrulu, ağaç dalları ile yapılan bir süsleme tarzı; aslen ipek kumaşı türüdür. M.Özer, "Türkçede Kumaş Adları", *Tarih Dergisi(TD)*, XXXIII, s.316.
[133] Ebrulu, gayet sert ve parlak değerli taş. J.TH.Zenker, *Türkisch-Arabisch und Persisches Wörterbuch*, Hildesheim-New York 1979, s.517.
[134] 28 Nisan 1748.
[135] Laydin: Lebeny, Lebenice. Önceleri Yanık Kalesi'nin batısında bir köy. Andrees, s.49-50.; Schaendlinger,s.79.
[136] 29 Nisan 1748.
[137] Almanca: Altenburg; Macarca: Magyaravar. Bugün Avusturya'nın Macaristan sınırında bir yerleşim bölgesi.
[138] 30 Nisan 1748.

Çuvurundurn[139] nâm karyede beytûtet ve ferdâsında[140] dört sâ'at mesâfede vâki *Burk*[141] nâm kasabada tarh-endâz-ı esbâb-ı râhat olundı. Bu kasabada başvekilin[142] karındaşının bir bâğçe-i dil-küşâ ve bir hadîka-i zevk-engîz-i safâ-bahşâsı olmağla, iki def'a varılup, seyr ü temâşâ ve iktisâb-ı zevk u safâ olunmışdur. Bir gün oturakdan sonra[143] andan dahi hareket, Beç'e iki sâ'at mesâfesi olup, cüzî ve muttasılî makamında olan kasaba-i merğûbe-i *İşveket*'e[144] nüzûl olunmışdur. Beş gün **(13/a)** ikamet ve tahsîl-i istirâhat olundukdan sonra[145], mu'tâd üzre, Çasar u Çasariçe taraflarından müte'ayyen ve mahsûs âdemleri gelüp, Beç'e da'vet etmekle, müretteb ü mükellef alay ile mâh-ı Cemâzîye'l-ûlânın on beşinci bazar ertesi güni[146] şehr-i dil-âşûb-i Beç'e dühûl olunmışdur. Bu def'a Devlet-i aliyye'den elçi vürûdı Nemçelünün Fransız ile muharebeleri zamanına müsâdefe etmekle, gayet mahallinde dostlık ve tarafdârlık olup, pek ziyâde mahzûz u minnetdâr olmışlardur. Gerek yollarda ve gerek Beç'e yakın geldigimiz menzillerde ve ale'l-husûs Beç'de etrâf u eknâfdan fevc fevc seyre gelen ricâl ü nisvânın hadd u hasarı yoğ idi. Alay ile cennet-mekân firdevs-âşyân Sultân Süleymân Hân merhûmun otak-cevzâ-nitâkları mahallinin kurbında[147] yemeklige nüzûl olundığı gün, ricâl-i devletleri ve Çasar u Çasariçeleri libâs-ı münker ile gelüp seyr ü temâşâ eyledüklerini haber**(13/b)** vermişlerdür. Yemeklikden hareket olundukda, nemçelü tarafından başvekilin karâbetünden istikbâlimüze tayîn olunan iki nefer müte'ayyen gurufları[148], yüzden mütecâviz giyimlü soltatları ile gelüp, anlar mukaddeme-i ceyş tayîn olunup, anın verâsında hedâyâ-yı hümâyûn atları ile iki nefer has ahurlular ve anların ensesinde al çuka pûşîdelü üç aded araba-

[139] Zurndorf: Avusturya-Macaristan sınırında küçük bir Avusturya şehri.
[140] 1 Mayıs 1748.
[141] Bruck an der Laitha: Viyana'ya yaklaşık 20 km uzaklıkta bir yerleşim birimi.
[142] Harp Divanı Başkanı ve Başvekil Graf Franz von Harrach:(1696-1748). *Allgemeine Deutsche Bibliographie (ADB)*, Leipzig 1985, X, 634-637.
[143] 2 Mayıs 1748.
[144] Schwechat: Viyana'ya yaklaşık 20 km uzaklıkta küçük bir yerleşim birimi; Viyana Hava Limanı da buradadır. Elçi Mustafa Hattî Efendi'nin bu şehre geliş tarihi 8 Mayıs 1748'dir. Bkz. *HHstA Kütüphanesi*, Wiener Blatt,Extra Blatt *(WB)*, sayı:41, 22.5.1748.
[145] 8 Mayıs 1748.
[146] 12 Mayıs 1748, *a.g.e.*
[147] Viyana'ya 20 km uzaklıktaki Simmeringer Heide kasabasında bulunan büyük yeni yapının olduğu yer. Karl Tepply, *Türkische Sagen und Legenden um die Kaiserstadt Wien*, Wien 1980, s.98; *GOR*, III, 86.
[148] Grafları.

lara mahmûl hedâyâ-yı hümâyûn sepetleri ve anın ensesinde müzehheb ü müzeyyen dört bâr-gîrlü nâme-i hümâyûn koçısı; anın ensesinde has ahur kethüdâsı ile yedekcibaşı ve anın ensesinde has ahur hazînesinden verilen mülûkâne raht u bisât ile erâ'îde yedi re's yedekler ve anın ensesinde dîvân efendisi ile kapucılar kethüdâsı ve anların verâsında bu abd-i ahkar iki aded dîvân tolamalu ve serâser kuşaklu, al beradalu has ahur eskileri ve yigirmiden mütecâviz mülebbes ü mülevven çukadârlar ve verâmızda**(14/a)** otuzdan mütecâviz enderûn ağaları ve anların verâsında kethüdâmız ve cümlenin ensesinde al çuka pûşîdelü ve altı bâr-gîrlü koçı arabamız, bu vechle tertîb olunup, bu hey'et ve alay ile Beç Kal'ası'nın kenârından güzâr ve varoşında tehyie vü ihzâr eyledükleri konağımuza[149] nüzûl olunmışdur. Şehr-i Rebî'u'l-evvelin selhinde[150] hadd-i diyâr-ı küfr olan Zemun'dan hareket olunup, hasret-keş-i kudûm-i ehl-i İslâm olan kurâ vü ziyâ ve bika' u ribâ'-ı küffâr liyâmî-yi müstağrık-ı envâr-ı tevhîd u îmân ve Nemçe ve Macaristan'a âvâze-i übbehet ve şükûh-i Devlet-i aliyye'yi istimâ' u i'lân ederek, kırk yedinci günde, şehr-i Cemâzîye'l-evvelin on beşinci güni[151] vech-i meşrûh üzre Beç'e dühûl olunmışdur. Bir kaç gün istirâhatdan sonra, nemçelinün re'îs-i devletleri ve mutasarrıf-ı zimâm-ı umûr-ı memleketleri olan şahıs[152] konağımuza gelüp, kudûmumızı terhîb ve makamımızı tebrîk eyledükden sonra**(14/b)**:"*Bu âna gelince Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye'den böyle mahabbet ve iltifât-ı pâdişâhâneyi muhtevî iki kat nâme-i hümâyûn ve iki kat hedâyâ-yı hüsrevâne-i utûfet-meşhûn ile Devlet-i Çasariyye'ye elçi vürûdı mesbûk olmayup, gayet mahallinde kerem ü mahabbet ve tamam vaktünde dostlık ve himmet oldığını devletimüz bilüp, memnûn u minnetdâr olmışlardur. Bu dostlık ve mahabbet bir vechle ferâmûş olunmaz.*" deyü kıral ve kıraliçe taraflarından azîm tahiyyet ü senâdan sonra, zâhirde yortıları olup[153] ânın mürûrını bahâne ve vâkıf-ı mezâyâ olanların takrîr u ihbârlarına göre, Beç'in

[149] Bugün II. Viyana (Leopoldstadt)olarak adlandırılan semtte bulunan Graf Detting Sarayı. Bkz. *WB*, *a.g.s.*
[150] 30 Mart 1748.
[151] 13 Mayıs 1748.
[152] Graf Franz von Harrach.
[153] Hıristiyanlık inancına göre, Mayıs ayının ortalarında kutlanan ve *"Pfingsten"* olarak adlandırılan-Yunanca *Pentekoste-* ve 50. Gün anlamında bir dini bayram. Ürün bayramı olarak ve Rûhû'l-kudüs'ün yeryüzüne inişi olarak da kutlanır. Droemer Knaur, *Knaurs Grosser Bibelführer*, Wien 1981, s.542.

mevsim-i panayırı karîb olmağla, akasî-yi memleketlerinden ve diyâr-ı sâ'ire-i küffârdan gelecek kesret-i nüfûsun ictimâ'ına terakkub içün emr-i mülâkatın bir kaç gün tehirini îhâm u i'tizâr eyleyüp gitdi. Binâ'en alâ hâzâ, bir kaç gün mürûrından sonra, baş tercümanları[154] gelüp, mu'tâdları üzre ibtidâ baş **(15/a)** vekilleri tarafından da'vet ve ba'dehû Çasar u Çasariçeye mülâkat olunacağını ihbâr zımnında: " *İnşâ'allâhu ta'âlâ çasarımuza buluşdukda ne söyleyecek ve ne gûne buluşacaksız, ibtidâ ânı bir kağıda tahrîr edüp vermelüsüz; zirâ, eslâfınuz olan elçiler dahi böyle etmişlerdür.*" deyü Cânibî Ali Paşa ve elçi İbrahim paşaların sahhları ve imzâları ile mümzâ ve musahhah takrîr ve mevâd kağıdların ibrâz u irâet eyledüklerinde, biz dahi: "*İşte böyle buluşur, böyle söylerüz.*" deyü bir takrîr kağıdı[155] tahrîr ve tercümanları ile irsâl olundı. Ba'dehû başvekilleri tarafından da'vet ve baş tercümanlarına bir mu'teber pâye i'tibâr eyledükden sonra altı bârgîrlü mükellef bir Hintovı ile gelüp, ma'an süvâr ve ferâce semmûr kürk ve kâtibî destâr[156] ve müretteb alay ile mihmân-hânemüzden hareket ve yollarda neşr-i dirhem ve denânîr olunarak kal'ada **(15/b)** olan başvekil sarayına varıldukda, menşe-i umûr u ahkâmları olan Cenk Dîvânı ta'bîr eyledükler [i] dîvânlarının ricâlinden ve başvekilin kethüdâsı ve sâ'ir mu'teber etbâ'ından Binektaşı[157] mahallinde istikbâlimüz içün âmâde olanlar önümüze düşüp, başvekil oldığı odaya dühûl olundı.[158] Bizi gördigi gibi iskemlesünden kıyâm ve bir kaç hatve infisâl ile istikbâl ve biz dahi mukaddem içerüye dühûl edüp, muntazır-ı selâm olan etbâ'ımızı selâmlayarak mülâkat ve âşinâlıklar eyledükden sonra iskemlelere ku'ûd ve bir mikdâr âfâkî ve enfüsî musâhabetden sonra, kıral ve kıraliçenin başvekilleri bir olup, ikisi dahi kendüsi olmağla, iki kıt'a nâme-i nâmî-yi sadâret-i uzmâ-penâhî dîvân efendisi yedinden ahz u teslîm içün iskemlemüzden biz kıyâm eyledigimiz gibi başvekil dahi iskemlesünden kıyâm ve iki ikişer **(16/a)** üçer âdem meşy ü ta'zîm ve ihtirâm ile ahz ve kafasında pâ-berçây-ı kıyâm olan re'îs-i devletlerine teslîm, ol dahi kumaş pûşîdelü bir san-

154 Devlet sekreteri ve saray tercümanı Momarz. Bk. *WB*, sayı:41, 22.5.1748.

155 Resm-i Kabül Protokolü mahiyetinde olan bu belge "Ekler" kısmındadır. *HHstA*, 1 Türkei IV.

156 Eskiden yazı işleri ile meşgul olanların sardıkları sarığın adıdır. *OTDS*, II, 213.

157 Ata kolay binebilmek için yapılmış, 60 cm genişliğinde, 1 m uzunluğunda ve 40 cm yüksekliğinde, cümle kapısı önünde bulunan mermer taş. *a.g.e*, I, s. 234-235.

158 Başvekil ile yapılan görüşme 27.5.1748 günü vuku bulmuştur. Bk. *WB*, sayı: 44, gün: 1 Haziran 1748.

duka üzerine vaz' eyledi. Ba'dehû iskemlelere ku'ûd olunup : " *Devlet-i Aliyye'nin bu def'a Devlet-i Çasariyye'ye olan teveccüh ü mahabbetleri mesbûk olmayup, şevketlü, azametlü âl-i Osmân pâdişâhı hazretlerinin tarafından zuhûr eden bu dostlık ferâmûş olunmak muhtemel degildür.*" deyü teşekkür zımnında izhâr-ı vüfûr-ı memnûniyyet ve mekâtîb-i şerîfe-i hazret-i âsafîden gayetü'l-gaye ibrâz-ı memnûniyyet eyleyüp, kahve ve şerbet ve şekerleme makûlesi resm-i ri'âyetlerini icrâdan sonra, vedâ ve geldigimiz gibi izzet ü ihtişâm ile mihmân-hânemüze ric'at olunmışdur. Hâlâ dârü'l-memâlik-i Çasariyye olan Beç'de iki devlet olmağla[159], bir kaç gün mürûrından sonra, Cemâziye'l-uhrâ'nın onuncı pençşenbih güni[160] ibtidâ Çasar tarafından da'vet **(16/b)** ve gönderdükleri altı bârgîrlü Hinto-yı çasariyye, pâye verdükleri baş tercümanları[161] ile süvâr ve yine müretteb alay ile saray-ı kayseriyyeye azîmet olunup, Çasara mahsûs Binektaşı üstüne nüzûl ve tarafeynde saf-beste olan etbâ'ımıza neşr-i lâle-i selâm ederek istikbâlimüze me'mûr eyledükleri ricâl-i devletleri ile beynlerinde *Tertîbhâne*[162] ta'bîr olınan odaya su'ûd ve hedâyâ-yı hümâyûn sepetleri ol mahalle gelüp, ihrâc ve boğçaları tertîb oluncaya dek, Ali Paşa merhûm gibi, anda bir mikdâr ku'ûd olundı. Ba'dehû Çasar tarafından kapucılar kethüdâsı makamında olan şahıs[163] gelüp: "*Çasar efendimüz ber-kıyâm kudûmunuza müterakkiblerdür, buyurun!* " deyü da'vet eyledükde, dîvân kürki ve mücevvezemüz[164] ol mahalde telebbüs olunup, kıral oldığı odanın kapusunda dîvân efendisi yedinden[165] nâme-i hümâyûn ahz ve on nefer müte'ayyen âdemimüz ile dühûl ve üç mahalde **(17/a)** takbîl-i nâme-i hümâyûn ile icrâ-yı rüsûm olunarak, Çasarın ka'imen turdığı suffanın kenârında müsûl olunup, elkab-ı belîğa-i hümâyûnı

159 Sözü edilen günlerde Avusturya-Roma İmparatorluğu, hem Maria Theresia ve hem de kocası Franz Stefan tarafından idare ediliyordu. Mustafa Hattî Efendi'nin iki devletten kasdı bu yönde anlaşılmalıdır. (YN)

160 7 Haziran 1748. *WB* Gazetesi'ne göre bu tarih 6 Haziran 1748'dir. Bkz. *WB*, sayı: 49.

161 Schwachheim: Saray tercümanı. 1755-1761 arası orta elçi. *GOR*, VIII, 186-187; Spuler, s.342.

162 Ratstube: Aslında, devlet adamlarının toplanıp fikir alış-verişinde bulundukları küçük meclis odası; burada, resm-i kabul öncesi hazırlıkların tamamlanması için ayrılmış oda. Bk. *WB*, *a.g.s.*

163 Graf Khevenmüller: M.Theresia'nın başlattığı reformlarda önemli rol oynayan devlet adamı. Scheithauer, s.111-125; *WB*, *a.g.s.*

164 Başa giyilen, üstü bombeli bir çeşit kavuk büyük sarık. *OTDS*, II, 593-595.

165 Mustafa Efendi; bk. ekler bölümü (Sefâret Heyeti Listesi).

müştemil bu gûne bir hutbe-i hassân-pesend ile sefâretimi beyân, yani : *Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevvere ve Kuds-i şerîf-i mübârekenin hâdimi ve hâkimi olup, sultân-ı selâtîn-i hâfikayn, mâlikü'l-berreyn ve'l-bahreyn olan pâdişâh-ı felek-taht-ı cihân-penâh ve şehinşâh-ı cüvân-baht-ı Süleymân-câh*[166]*, şevketlü, kudretlü, azametlü, mehâbetlü, adâletlü efendüm Sultân Mahmûd Hân hazretlerinin südde-i seniyye-i gerdûn-mertebelerinden, hâlâ Siz ki, Roma İmparatorı ve ulu dostları haşmetlü, miknetlü, vâlâ-menziletlü çasar-ı sâhib-vakarsız. Bu def'a mücerred te'kîd-i bünyân-ı mahabbet ve teşyîd-i erkân-ı meveddet içün mücedded vukû' bulan işbu sulh u salâhın akîbinde ale'l-âde taraf-ı kayserânenüze nâme-i hümâyûn-ı mahabbet-makrûn ve hedâyâ-yı* **(17/b)** *gûnâ-gûn-i utûfet-meşhûn-i hüsrevâneleri ile meb'ûs orta elçileri kullarıyuz. Dostlığa lâyık ve icrâ oldığı vechle hâtır-ı hakîkat-mü'essir-i devrânenüzi su'âl ederler.*" dedigimde, cânib-i yesâr-ı çasarîde saf-beste olan ricâl-i devletlerinden cümleden büyük bir cenerah[167] işâret-i gûşe-i ebrû ile yanına çağırup, çend harf tekellümden sonra ceneral-i mesfûr makam-ı evvelüne avd ve suffe kenârında lisân-ı Latinî ile taraf-ı çasarîden kelâma der-kâr olup, nâme-i hümâyûn-ı meveddet-nümûn ve hedâyâ-yı mekremet-meşhûnun vürûdından fevka't-ta'rîf memnûn oldığını tasrîh ve kemâl mertebe makbûl u merğûbları olup, mülûk-i nasârâ beyninde kendüye vesîle-i tezâyüd-i i'tibâr u i'tinâ oldığını telmîh ile itmâm-ı tahiyyet ü düye vesîle-i tezâyüd-i i'tibâr u i'tinâ oldığını telmîh ile itmâm-ı tahiyyet ü senâdan sonra, bizzat Çasar nâme-i hümâyûnun teslîm olunmasını dest-i ta'zîm ile işâret eyledi. Ol mahallde suffenin üzerine su'ûd ve şifâh-i ihtirâm ile **(18/a)** nâme-i hümâyûn takbîl ve arz olundukda, bir kûşesine vaz'-ı enâmil-i tekrîm ile cebîninde olan kemhâb pûşîdelü suffecenün üzerine vaz' u teslîm eyledükden sonra, makam-ı evvelimüze gelüp, kethüdâmız[168] yedinden sorgûc-ı hümâyûn ve mücevher mec ve mektûb-i şerîf-i hazret-i âsafî ahz ve yine pîş-gâh-ı çasariyyeye avdet olunup: "*Bu sorgûc-ı hümâyûn ve bu mücevher mec ve bu dahi sadra'zam-ı ekrem, vekil-i mutlak, şehriyâr-ı Cem-i hadem, devletlü, inâyetlü, âtıfetlü, necâbetlü Abdullâh Paşa efendimüz hazretlerinin mektûb-i mahabbet- üslûbları ve bu dahi hedâyâ-yı hümâyûn defteridür.*" deyü ri'âyet-i âdâb ve şerâyit-i ta'zîm ile birer birer ta'rîf ve suffe-i

[166] Süleyman peygamber.
[167] İmparatorluk başvekil yardımcısı Graf von Colleredo. Bk. *WB*, sayı: 49, gün: 19 Haziran 1748.
[168] Kâhya Ahmed Ağa.

mezbûrenin üzerine vaz' ve yine saffa kenârına avdet olunmışdur. Ba'dehû hedâyâ-yı sâ'ireden hîregî-bahş-ı uyûn-ı nuzzâr olan mücevherât ile ârâ'îde bir re's esb-i şîrîn-hırâm ve bakiyye kalan yedi re's yelegen-dest esbân-ı benâmın mîrahûr-ı **(18/b)** çasariyyeye teslîm olunmasını tenbîh ve hedâyâ-yı sâ'irenin dahi içerüye nakl olunmasını işâret eyledükde, her bir boğça bâlâ-kadd u sâbihu'l-lika-sâdır ve birer iç oğlanların âğûşında getürdilüp, pîşgâh-ı çasarîde mefrûş ibrişim kaliçe üzerine yemînen vaz' olunmışdur. Bu vechle emr-i teslîm ü tesellüm karîn-i hitâm ve hidmet-i sefâretim resîde-i derece-i itmâm oldukdan sonra, rüsûm-ı âde-i vedâ icrâ olunarak avdet ve yine geldigimiz gibi müretteb alay ile konağımuza ric'at olunup, re'îs-i devletleri ve Çasarın bir kaç nefer mu'teber ricâli konağımuzda Çasar tarafından tertîb ve bizim aşçılara tabh etdürdükleri et'ime ve sâ'ir şekerleme-i mütenevvi'a ile devletlerinde cârî olan resm-i ri'âyet ü ikrâmı itmâm eylemişlerdür. Tarafımızdan dahi ba'de't-ta'âm hîn-i azîmetlerinde resm-i Osmâniyân üzre kahve ve şerbet ve gülâb ve buhûr ile icrâ-yı merâsim-i ri'âyet ve her birine birer ağır boyama ve birer pesend-kârî **(19/a)** ağır yağlık ve birer ağır oya yemeniler ile ikrâm ve Çasarın vekilharcına ve bizim mihmândâra hâssu'l-hâs hil'atler ilbâs ve surreler i'tâ ve hıdmetde olan hademe-i çasarîye bezl-i denânîr-i vâfire olundukdan sonra, saray havâlîsinde mücemmi' olan seyirciler mecmû'ına dahi darbhânelerinde beşlik ve para misillü Kurâş ve Kurayçâr[169] ta'bîr eyledükleri nukûd-ı meskûkelerinden çıkı çıkı akçeler nisâr olunmışdur. Bundan sonra mâh-ı mezbûrun on dördünci bazar ertesi güni[170] Çasariçe tarafından dahi da'vet olunup, yine müretteb alay ile derûn-i kal'ada olan saray-ı kayserîye varılup, Çasara mülâkat eyledigimüz odada Çasariçeye dahi ayak üzerinde oldığı halde üslûb-i sâbık üzre buluşup, sefâretimi i'lân ve teslîm-i emânet-i hümâyûn içün istîzân eyledigümde[171], gayetü'l-gaye izhâr-ı beşâşet ve ibrâz-ı inbisât u meserret ederek, cânib-i yesârında zenân **(19/b)** olmağla, taraf-ı yemîninde olan ricâl-i devletünden sâbıka Cânibî Ali Paşa merhûma bedel Devlet-i Aliyye'ye büyük elçilik ile gelen Kontı Ulefeld nâm cenerale[172] işâret ve taraf-ı çasariyyeye varup bir kaç harf tekellümden sonra, ceneral-i mesfûr makam-ı evveline avdet edüp, lisân-ı şî-

[169] Doğrusu "Kreuzer" dir; eskiden Avusturya, Almanya ve Macaristan'da kullanılan ve değeri pek fazla olmayan demir para. G.Wahrig, *Deutsches Wörterbuch*, München 1980, s.2250.
[170] 11 Haziran 1748. *WB*'ye göre 10 Haziran 1748. Bkz. *WB*, sayı: 49.
[171] Bk. "Ekler" .
[172] Graf Anton Korfiz Ulefeld:(1699-1760) 1740 yılında, 1739 Belgrad Barışı'nı müteakip İstanbul'a gönderilen Avusturya Büyükelçisi Spuler, s.342; *GOR*, VIII,38-40; *ADB*, XXXIX,184-185.

rîn-beyân-ı Çasariçeden kelimât-ı *hoş-âmedî* edâsına müte'âkip, bu vechle kelâma der-âğâz edüp:" *Siz ki, şevketlü, azametlü âl-i Osmân pâdişâhı hazretleri tarafından hâlâ Roma İmparatorı olan zevc-i ehibbeme tehniyet-i cülûsları için meb'ûs orta elçisiz. Anlara getürdigin nâme-i hümâyûndan memnûn u mesrûr oldığımdan başka, bu takrîb ile pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri bizi dahi yâd u dilşâd buyurup, bana dahi getürdigin nâme-i hümâyûn ve hedâyâ-yı mahabbet-makrûndan fevka'l-hadd minnet-dârları oldum. Mukaddemâ pederim vefât edüp, zimâm-ı umûr-ı çasariyye bana intikal eyledükde, ibtidâ cüll-i himmetimi azametlü pâdişâh hazretleri ile pederim beyninde vukû' bulan* **(20/a)** *bünyân-ı sulh u müsâlemenin teşyîd ü istihkâmına sarf edüp, ol zaman Âsitâne-i Sa'âdet'lerinde bulunan büyük elçimüz yediyle bu maksûd hâsıl olmağla memnûnları olmış idim. Bu def'a dahi matlûbumuz olan musâlaha-i mümteddeye erzânî buyurılan müsâ'ade-i hümâyûnlarından bir kat dahi rehîn-i minnet-i aliyyeleri oldum. Getürdigin nâme-i hümâyûn ve hedâyâ-yı mahabbet-meşhûn-ı pâdişâhî kemâl mertebe makbûl u merğûbum olmışdur, teslîm olunsun!* " deyü cevâb verdükde, ibtidâ nâme-i hümâyûn üslûb-ı sâbık üzre teslîm ve ba'dehû mücevher kuşak, murassa' çelenk ve mektûb-i şerîf-i hazret-i sadra'zamî ve hedâyâ defteri birer birer ta'rîf olunup teblîğ ve hedâyâ-yı sâ'ire dahi ber-minvâl-i sâbık enderûn ağalarımuz yedleri ile pîşgâh-ı Çasariçede mefrûş kaliçe üzre vaz' olunmışdur. Çasariçeye olan emânât-ı hümâyûn dahi bu vechle teslîm ve hıdmet-i sefâretüm bi-hamdi'llâhi ta'âlâ **(20/b)** tekmîl ü tetmîm olundukdan sonra, merâsim-i mu'tâde-i vedâ icrâ ve avdet ve yine geldigimiz gibi mihmân-hânemüze ric'at olunup, Çasariçe tarafından dahi tertîb eyledükleri ziyafetleri içün konağımuza gelen müte'ayyen âdemleri itmâm-ı ri'âyet ü ikrâm eyledüklerinden sonra, tarafımızdan dahi Çasar da'vetinde icrâ olunan merâsim-i ikrâm bunlara dahi icrâ ve itmâm olunmışdur. Bu vechle edâ-yı hıdmet ve îfâ-yı levâzım-ı sefâret olundığını meş'ar-ı tahrîrât-ı hakirânemüz ile hazînedârımuz[173] der-i devlet-medâra irsâl ü tesyîr olundı. Mukaddemâ Cânibî Ali Paşa merhûm ile irsâl olunan oniki re's hedâyâ-yı hümâyûn atlarından donanmış ve yelegen-dest altısı Çasara ve diger altısından dahi ikisi başvekillerine ve dördi ricâl-i devletlerine verilmiş; hattâ bizden dahi su'âl eyledüklerinde:" *Getürdigim atlardan başvekile ve gayra verilmek üzre devletim tarafından bana sipâriş ü tenbîh olundığı* **(21/a)** *yokdur, cümlesi Çasaradur. Kaldı ki, ba'de't-teslîm mu'tâdınız ne ise ânı yine siz bilürsüz*" deyü cevâb verilmekle, cümlesi taraf-ı çasarîye teslîm olunmışdur. Lâkin, başvekile at verilmedigin-

[173] Ahmed Ağa.

den gayet müte'essir olup, infi'âlini baş tercümanları gelüp serâhaten ihbâr ve: "*Tarafınızdan olsun beherhâl bir donanmış at verilmek münasibdür.*" deyü ihtâr etmekle, bu teklîf câna minnet add olunup, has ahûr hazînesünden ber-vech-i isti'âre bu abd-i kemtere verilen raht u bisâtın bir takımı ile kendü atlarımuzdan bir re's güzîde at donadılup, tarafımızdan olmak üzre mîrahûrumuz[174] ile irsâl ü ihdâ olunmışdur. Re'îsleri dahi devletlerinde sâhib-i nüfûz-i kelâm bir şahs-ı benâm olup, Ali Paşa vaktinde anlara dahi donanmış at verilmekle, anlar dahi ol me'mûlde oldığı ihbâr olunmağla, tekmîl-i şân u şükûh-ı Devlet-i aliyye içün ana dahi başvekile verildigi gibi,**(21/b)** yine has ahûr hazînesi takımlarından bir takım raht u bisât ile bir at donadılup, tarafımızdan ihdâ olunmışdur. Defterdârlarına ve baş tercümanları ile ikinci tercümanlarına birer yelegen-dest atlar verilmişdür. Bu esnâlarda, gerek Çasar ve gerekse Çasariçe taraflarından Devlet-i aliyye-i ebed-müddete olan hulûs-i taviyyet ve kemâl-i mahabbetlerinden nâşî başvekillerine ve re'îs-i devletlerine ve sâ'ir tenfîz-i umûra me'mûr ricâllerine: "*Elçi efendi bizim azîz müsâfirimüzdür ve Devlet-i aliyye'nin elçisidür; ri'âyet ü ikrâmında kusur olunmasın!* " deyü her bâr tenbîhleri südûr eyledigini re'îsleri, gâh tercümanları vesâtatiyle ve gâh mülâkat eyledükce lisânen ihbâr u iş'ârdan hâlî olmazlar idi; hattâ devletlerinde *opera ve komadiye*[175] demekle birer bâzîçeleri ve mükellef dört beş tabakalu lu'bet-hâneleri olup, cuma günlerinden gayrı her gün ikindiden sonra ricâl ü nisâları ve ekseriyâ Çasar u Çasariçeleri**(22/a)** gelüp, kendülere mahsûs olan maksûrelerde Nemçe'nin nâzenîn dûşîzegânı ve sade-rû tâze cevânânı kendülere mahsûs libâs-ı zer-endûd-ı gûnâ-gûn ile gâh raks-künân izhâr-ı sanâyi-i acîbe ve gâh pây-gûyân ibrâz-ı efâ'il-i garîbe eyledüklerini ve gâh İskendernâme ve sâ'ir aşk u mahabbete dâ'ir hikâyât-ı şûr-engîz ile berk-i harman-sûz sabr u sükûn olur. Bâzîçeler arz eyledikleri seyr ü temâşâ âdetleri olmağla, Çasar u Çasariçeye buluşdukdan sonra bizim içün dahi mahall-i ma'hûdun ikisinde de bir kaç odalar tahliye vü tahsîs eyledüklerini cânib-i çasarîden ihbâr ve da'vet eylemişler idi. Tarafımızdan çendân rağbet olmadığından muğberr olduklarını ifâde eyledüklerinde, ibrâmlarına binâ'en da'vetlerine icâbet olunup varıldukda, tahliye eyledükleri odalar, Çasar'ın nişîmen-gâhına nâzır olmağla, lu'bet-hâne-i mezbûrenin nihâyetinde olan bir sâha-i feshat-mesâhada bâlâda tahrîr**(22/b)** olundığı üzre icrâ eyledükleri sanatlarını seyr ü temâşâ ederek, ahşam vakti hülûl etmekle, edâ-yı salât-ı mağrib içün bir ma-

[174] İbrahim Ağa.
[175] Komedi.

hal taleb olundukda, karargâh-ı kıral olan mahallin mukabilinde bizi bir odaya îsâl ve edâ-yı salâtdan sonra:"*Bu mahal bâzîçe-gâha dahi akrebdür, bundan temâşâ buyurun.*" deyü üzerimüze mihmândâr tayîn eyledükleri müte'ayyen gurufları iskemle getürüp bizi ik'âd ve andan seyr ü temâşâ ederken, beyne'l-mağrib ve'l-işâ Çasar u Çasariçe mahall-i ma'hûdlarına gelüp ku'ûd ve geldüklerin bizden ketm ü ihfâ üzre iken, Çasar bizzat karşudan işâret-i enâmil ile yanımızda olan ser-kâtiblerini çağırup : "*Elçi efendi operamuzdan hazz eylediler mi?*" deyü su'âl ve ser-kâtibi dahi:" *Sizün geldiginizi biz anlardan ketm üzre iken kendüler mütafattın olup, "Yerimüze gidelüm" deyü bize ibrâm ve hattâ kürk getürdüp, icrâ-yı merâsim-i ihtirâm eylemişlerdür.*" deyü, hazz eyledigimizi **(23/a)** ve bu keyfiyyeti haber verdükde: "*Yok, elbette gitmesünler, ol mahalde olsunlar, pek hazz eyledüm. Var, benden selâm eyle. Bu bizim küçük operamızdur, işbu çehârşenbih gecesi hem büyük ve hem bir iki opera icad olunmışdur. Ol gece içün mahsûs kendüleri da'vet eyledigimi söyle!*" deyü bir kaç tabak şekerleme ve eşribe-i mütenevvi'a ve "**toñdurma**" ta'bîr eyledükleri hulviyyât ile ser-kâtibini i'âde ve gelüp sipâriş-i çasariyyeyi ifâde eyledükden sonra, der-sâ'at yine ser-kâtibini taleb edüp: "*Elçi efendinün şâir oldığı mahlasından ma'lûm oldığından gayrı, mesmû'ım dahi olmışdur. Eş'âr u âsârından bir şeylerin isterüm.*" dediklerini haber verdi. Çünki nişancılık hıdmeti fermânlarda olan tuğrâ-yı şerîfi çekmekden ibâret oldığının bi'l-vâsıta[176] müzâkeresi sebkat etmiş idi. Fi'nnefsi'l-emr resm-i tuğrâ-yı şerîf beynlerinde[177] şekl-i garîb ve hey'et-i acîb olmağla, ertesi gün nîl-fâm bir tabak büyük **(23/b)** İstanbul Kağıdı'nın nısfına bir matbû ve garrâ altun tuğrâ-yı hümâyûn çekilüp, tahtında zâde-i tab'-ı fakîrânemüz olan tuğra kıt'alarından:

Şehinşâh-ı cihân Sultân Mahmûd'un budur işte,
Bütün dünyâyı teshîr eyleyen tuğrâ-yı fermânı.
Temâşâ et nişân-ı hükmünü, seyretmek istersen,
Medâr-ı zabt-ı ins ü cân olan mühr-i Süleymânı.

kıt'a-i merğûbesi tahtına tahrîr ve irsâl olundukda, gayet istihsân ve tuğrâ-yı hümâyûn-ı mezbûreyi teberrüken dîvân-hânelerine âvizân eyledükleri gelüp, haber verdiler. Sübhâna'llâh! Şevketlü, kerâmetlü pâdişâh-ı feridûn-intibâh efendimüz hazretlerinin bu âna gelince elçiler hakkında gayr-ı mesbûk olan nişancılık rütbe-i sâmiyesini bu abd-i ahkarlarına inâyet ü ihsân

[176] Metinde "bi'l-vesâta" şeklinde yazılmıştır.
[177] Metinde "beynlere" şeklinde geçmektedir.

buyurdukları bu takrîb ile nâm-ı nâmî-yi hümâyûnlarını ârâyiş-pezîr-i dîvânhâne-i dârü'l-mülk-i Nemçe ve Macaristan edeceklerine berâ'at-i istihlâl oldığı hakka ki, kerâmet-i bâhire-i hilâfet-penâhîlerinden idigi müstağnun ani'l-beyândur. Hakk sübhânehû ve ta'âlâ mâye-i emn ü emân-ı **(24/a)** cihân ve pîrâye-i dîhîm-i hilâfet-i Osmâniyân olan vücûd-ı hümâyûn-ı übbehet-makrûn-ı hüsrevânelerin serîr-i saltanatda müstedâm eyleye! Âmîn!

Şehr-i Receb-i şerîfin selhi olan pençşenbih güni[178] kable'z-zuhr hurşîd-i âlem-tâb iki sâ'at nücûmî mikdârı giriftâr-ı ukde-i küsûf olacağını müneccimbaşıları[179] istihrâc edüp, mukaddem taraf-ı çasarîye haber vermekle, yevm-i ma'hûdun sabahında kıral tarafından tercümanları gelüp, tarafımıza dahi haber vermişler idi. Nefsü'l-emr, ol günde tayîn eyledükleri vakıtda alâyimî zuhûr edüp, on iki usbu'a münkasım olan cirm-i şems-i tâbânın bu iklîmde on kısmı vâsıl-ı derece-i inkisâf olup, tahmînen ondört gecelik cirm-i kamer gibi bedîdâr ve kıble tarafında bazı sitâreler dahi âşikâr oldığı meşhûd-ı ebsâr-ı nuzzâr olmışdur. "*Şehr-i Beç'in İstanbul'dan derece hisâbı üzre arzında dört ve tûlında onbeş derece tefâvüti* **(24/b)** *vardur; İstanbul'da onbuçuk usbu' mikdârı ve mağrib taraflarında daha ziyâde münkesif olmışdur.*" deyü, sonra müneccimbaşıları gelüp müzâkere ve haber verdiginden gayrı müneccim-hânelerinde olan bazı sanâyi'-i acîbe ve âsâr-ı garîbelerini temâşâ etdirmek içün tenbîh-i çasarî ile bizi müneccim-hânelerine da'vet eyledi. Bir kaç gün sonra icâbet olunup varıldıkda, yedi sekiz tabaka binâsı şemâsı kârgîr odaları ve fevkanî tabakasında münakkab tahtalardan rasadhâneleri, âlât-ı rasadiyye ve sagîr u kebîr şems ü kamer ve sitâre dürbinleri ferden ferdâ manzûr-i çeşm-i i'tibâr oldukdan sonra, irâet eyledükleri sanâyi'den; biri biri mukabilinde iki odanın birisinde bir çarh ve ol çarhın üstünde billurdan iki aded büyük kûrî toplar vaz' olunmış; ol topların fevkinde kalemden ince, derûnı mücevvef tenekeden enbûbelü bir silsile-i tavîlenün bir başı **(25/a)** merkûm çarhın bir tarafına bâz-beste ve ol bir başı karşusındaki odaya mümtedd olmağla, çarh deverân etdikce hiddetünden hâsıl olan bir âteşin ruzgârı silsilenin derûnından güzerân olarak karşusında olan odada silsile-i memdûdenin beri başından çıkarayor. Silsile-i mezbûrenin ağzını mess eden âdemin ruzgâr parmağına isâbet eyledigi gibi, yekpâre endâmı lerze-nâk oluyor. Bundan akreb ol kimsenün diger yedine gayrı kimesne ve anın dahi yedine bir gayrı kimesne yapışup, yigirmi otuz mikdârı

[178] 26 Temmuz 1748.
[179] Johann Jakob Adler von Marinoni: (1667-1755) Saray müneccimi. 1703'den beri saray matematikcisi ve 1728 yılında Viyana'da ilk rasathaneyi kurmuştur. Kleindel, s.185.

âdem halka olup, ruzgâr-ı ma'hûd şahs-ı evvelin parmağına isâbet eyledükde, ânın endâmında hâsıl olan lerze ve tesir bunların dahi endâmında hâsıl olmasıdur ki, kendimüz dahi bi'n-nefs tecrübe etmişüzdür. Temâşâ etdürdükleri sanatlarının ikincisi; iki aded nühâs tasları mâbeynleri üç zirâ' mesâfe-i ba'îd biri birine mukabil **(25/b)** birer iskemlenün üzerine vaz' eyleyüp, bir nâr-ı müşta'ili tasın birinin içinde imsâk ve diger tasının ol kadar mahalden bu nârın harâretünden müteessir olup, yedi sekiz dirhem tüfenk sadası gibi âvâze vermesidür. İrâet eyledükleri üçünci sanatları; ufak billûr şişeleri taşa ve tahtalara geregi gibi darb edüp şikest olmadığı re'yü'l-ayn müşâhede etmiş iken, hicâre-i ebâbil mikdârı birer seng-rîze-i zenâdî şişe-i mezbûrenin derûnına ilka eyledükleri gibi o kadar taşdan müteessir olmayan parmak kalınlığında şişeler un gibi rîze rîze olmasıdur. Bunun hikmetünden su'âl olundukda: *Âteşden çıkdığı gibi şişe der-sâ'at mâ-ı bâride ilka ve ihmâr olunsa, böyle olur.*" deyü cevâb verdi; lâkin bu cevâb sâlim degildür; âteşden çıkan şişe suya tayanmamak gerekdür. Biri dahi; bir sandukanın içinde bir âyine ve ol sandukanın taşradan iki tarafında **(26/a)** iki aded burma ağaçları olmağla, ol ağaçlar döndükce sandukanın içinde melfûf olan tûlânî kağıd ceste ceste münkeşif olup, her birinde tasvir olunmış mücessem gûnâ-gûn bâğ u bâğçeler, dürlü dürlü nazîri nâ-yâb saraylar ve sâhil-hâneler ve hıyâbânlar ve hıyâz u şadırvanlar nümâyân olmasıdur. Mezkûr şişelerden ve taşlardan müneccimbaşıları bize ihdâ; atıyye teklîf olundukda, kabulünden nükûl etmekle bir çuka ferâce ilbâs olup, hademe-i müneccim-hâneye biraz atıyye verilmişdür. Çasariçe'nin amucası Yâsef kıral[180], kal'a-i Beç'den bir sâ'at mesâfede vâki' Şeynburun[181], yani *Güzel Çeşme* nâmında bir mahalde muhtasarî tarh-efgen-i bünyâd oldığı sayfiyye saraya kıraliçe gayet rağbet eyleyüp, masanna' u matbû' ebniyeler ilâve vü îcâd ve dil-küşâ şadırvanlu havzlar ve hadîkalar ve her kûşesünde sitâyişe şâyân nîşîmenler ve maksûreler **(26/b)** ve câ-be-câ tahte's-semâlar bünyâd edüp, mükellef bir binâ-yı azîm olmağla, seyr ü temâşâ etdürmek için Ramazân-ı şerîfin dokuzıncı bazar ertesi güni[182] Çasariçe tarafından kapucılar kethüdâsı ve baş tercümanları gelüp bu abd-i kemteri da'vet eyledi. Çünki maksûdı kendüye mahsûs olan odaları ve harem dâirelerini dahi irâet olmağla, muhtasarî varılmağı sipâriş-i iltimâslarına binâ'en onbeş yigirmi nefer enderûn ağalariyle saray-ı mer-

[180] I. Josef.

[181] Schönbrunn Sarayı: Yapılmasına 1706 yılında başlanmış ve 1711'de tamamlanmıştır. Yapı planı Johann Lukas von Hildenbrands'a aittir. Bugün 14. Viyana'da bulunmaktadır. Kleindel, s.161.

[182] 2 Eylül 1748.

kûma varıldukda, sarayları dâiresinde mecmû'î umûrlarına medâr olan kapu ağası makamında Oberst Kumruz Guruf[183] nâmında bir müte'ayyen guruflar gelüp bizi saray kapusunda istikbâl ve mu'tâdları üzre eşribe ve şekerleme ve sâ'ir hulviyyât ile ârâ'ît olunmış bir tahtânî odaya îsâl edüp, sarayın medâhil ü mehâricini seyr ü temâşâ etdürmek ve it'âm-ı ta'âm ile ikrâm etmek için me'mûr **(27/a)** oldığını ifâde eyledi. Ramazân-ı şerîf olmağla, ekl ü şürbden memnû' oldığımızı Çasariçe'ye ba'de'l-arz odaları seyre mübâşeret olunup, ibtidâ Çasar'ın dâireleri seyr ü temâşâ olundukdan sonra, harem odalarını dahi seyrederek Çasariçe'nin âyinelü odasının verâsında has odaları dâiresine varıldukda, mesfûr guruf, Çasariçe'den teblîğ-i selâm edüp: "*Bu makamda bir mikdâr ârâm buyurun, kıraliçemüz kıralzâdelerimizi cenâbınuz ile görüşmek için göndereceklerdür.*" deyü ifâde-i merâm eyledi. On yaşında Yâsef[184] nâm büyük oğlı ile üç aded sağîre kızları[185], lalaları ve dayıları ile gelüp, mesfûr guruf her birini başka başka ta'rîf u tavsîf zımnında, tarafeynden âşinâlıklar olundukdan sonra, tekrar bir gayrı gurufları gelüp: "*Kıraliçemüz size selâm eylediler." Bunlar benüm evlâdlarım ve nûr-ı dîdelerimdür. İnşâ'allâhu ta'âlâ* ***(27/b)*** *şevketlü, azametlü âl-i Osmân pâdişâhı hazretlerinin südde-i seniyyelerine ruhsûde olduğunuzda, birer birer ta'rîf ve üzerlerinden şevketlü pâdişâh hazretleri hüsn-i nazar-ı mülûkânelerini dirîğ buyurmamaları recâsında olduğımı arz u tavsîf etsünler." deyü emânet eylediler.*" dedi. Bunlar veda edüp gitdükden sonra, Petro[186] ve Karlos[187] nâmında iki oğlı ile bir küçük kızını dahi gönderüp: "*Bunları çasariçemüz: "Mahsûs ben terbiye ederüm; inşâ'allâhu ta'âlâ bâliğ-i mertebe-i rüşd ü sedâd ve mâlik-i mülk ve dâd u sitâd olduklarında Devlet-i aliyye'nin rızâsında ve dostlığında olmalarını dâimâ tavsiye ederüm. Bu iki devlet kemâl-i musâfât üzre olmağla, miyânede şiddet-i mahabbet hâsıl olmışdur. Siz dahi elçi olmak takrîbi ile bizüm dostumuz oldunuz. Sizden dahi fî-mâ ba'd farz-yâb-ı güftâr oldukca, te'lîf-i kulûb-i cânibeyn ve te'kîd-i mahabbet-i tarafeyni* ***(28/a)*** *îcâb eder hüsn-i takrîr ü terbiye isterüm.*" deyü, azîm nevâz-işkârlıklar ve şevketlü, kudretlü efendimüz hazretlerinin taraf-ı hümâyûnlarına bî-nihâye senâ-kârlıklar eyledüklerini takrîr ü beyân eyledükden sonra:"

[183] Wenzel Anton Graf von Kaunitz-Rietberg: Maria Theresia'nın danışmanlarındandı. C.Wurzbach, *Biographisches Lexikon*, Wien 1858, II, 70-85.

[184] II. Josef (1741-1790) : M.Theresia'nın en büyük oğlu. Josef o günlerde 10 yaşında olmayıp, 7 yaşındadır. Kleindel, s.200.

[185] Maria Christine (1742-1798); Elisabeth (1743-1808) ve Maria Amalia (1746-1804).

[186] Peter Leopold (1747-1792).

[187] Karl Josef (1745-1761).

Erçe Herçohlarımdan[188] *yani kıralzâdelerimden elçi efendi kangısını beğendiler?*" deyü bir âhar guruf gelüp, Çasariçe tarafından su'âl eyledi: "*Bunlar cümlesi, bir şecere-i bî-hudânın semereleri ve bir hadîka-i safâ-âsârın meyveleri olup, biri birinden fark u temyîz, tercîh-i bi-lâ muraccah kabîlünden olmağla, gavâil-i fark u temyîzden cümlesi vâreste olmışlardur.*" deyü verdigimiz cevâbı der-sâ'at Çasariçe'ye ifâde eyledüklerinde, mahzûz olup, istihsân eyledüklerini haber verdiler. Bu fakîr, şehr-i Beç'de oldukca, gerek Çasariçe'nin ve gerek Çasar'ın dâimâ etvâr u mu'âmelelerinden cânib-i şehriyâr-ı gerdûn-vakar ve saltanat-ı seniyye-i ebediyyü'l-istimrâra kemâl-i dostlık ve rızâ-cûylık alâmetleri ve bâ-husûs **(28/b)** Françelü ile muhârebeleri hengâmında taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i Devlet-i aliyye'den me'mûllerinin hilâfı müşâhede eyledükleri inâyet ve kerem-i mülûkâneden nâşî ve bu def'a mültemesâtlarına müsâ'ade-i behiyye-i cihân-penâhî erzânî buyurıldığından mâ'adâ, ikisine dahi başka başka nâme-i hümâyûnlar ve hedâyâ-yı nefîseler ihsânı kendülerini müstağrık-ı bahr-i mekârim etmekle, mezîd-i ferhat ü beşâşet izhâr eyledükleri mu'âyene olunmışdur ve hattâ bu mâddeleri vükelâ-yı devletleri hîn-i mülâkatda telmîhan ve tevzîhan zikr ü îrâd ederek, bi'd-defa'ât du'â-yı devâm-ı ömr ve devlet-i pâdişâhî ile ratbü'l-lisân olmışlardur. Çasariçe kendü kavmi beyninde akl u dirâyet ve vüfûr-ı fetânet ü kiyâset ile mevsûfe vü memdûha olup, memleketlerinin umûrını ve küllü yevm verilen arzu-hâllerin cevâbını bizzat kendüsi ru'yet ve tahrîr eyledigini nakl ü hikâyet ve Avusturya hânedânında zuhûr eden ricâl **(29/a)** ü nisâda nâdiretü'l-akrân oldığını rivâyet ve mefharet ederler. Çasariçe'nin müddet-i hamli tekmîle karîb olup, vaz'-ı haml etmezden akdem ve bu takrîb ile Çasar'dan mukaddem ahz-ı nâme içün Çasariçe'ye buluşılmak beynlerinde istisvâb olunmağla, Beç'e dühûlümüzün yüzellibeşinci ve mâh-ı Ramazân-ı şerîfin yigirmi dördünci bazar ertesi güni[189] da'vet ve mukaddemâ teslîm-i nâme-i hümâyûn içün gittigimiz gibi yine alay ile saray-ı çasariçeye varılup, Çasariçe'nin oldığı odada üslûb-ı sâbık üzre suffe-i mezbûrenin kenârında tevakkuf ve mu'tâd üzre bu vechle kelâma şurû' olunmışdur ki: "*Hâlâ revnak-efzâ-yı mesned-i hilâfet ve pîrâye-bahşâ-yı dîhîm-i saltanat şevketlü, kudretlü, kerâmetlü, azametlü, mehâbetlü efendim Gâzî Sultân Mahmûd Hân - halleda'llâhu ta'âlâ hilâfetehû ilâ inkırâzi'd-deverân- hazretlerinin atabe-i felek-mertebe-i âlem-penâhlarından cânib-i Çasariçelerine* **(29/b)** *orta elçilik ile meb'ûs bendeleri olduğumuz ma'lûm-ı kayserâneleridür. Siz ki, hürmetlü, mahabbetlü, ulu*

[188] Erzherzog (Arşidük).
[189] 17 Eylül 1748.

dostları Roma İmparatoriçesi ve Çeh ve Macaristan Kıraliçesi çasariçe-i bâvakarsız. Müsâferetimüz eyyâmında hakkımuzda ser-zede-i zuhûr olan hüsn-i mu'âmele ve mihmân-nevâzlıklarınuzdan memnûn u mahzûz olmışuzdur. Devletlerin elçileri edâ-yı hıdmet ve tekmîl-i sefâret eyledükden sonra, me'zûnen avd u ircâ' olunmak, kavânîn-i düvelden olmağla, binâ'en alâ hâzâ şân u şükûh-i devletinüze şâyân oldığı üzre bizim dahi avdetimüz içün izn ü ruhsatınız iltimâs olunur"[190] deyü rişte-i ferâyid-i kelâma infisâm verilüp[191], tercümanları lisân-ı Latînî ile tefhîm-i merâm eyledükden sonra, ber-minvâl-i sâbık yine mesfûr Kontı Ulefet ceneral suffa kenârına gelüp, bu vechle kelâma ibtidâr eyledi ki:" *Sizün, şevketlü, azametlü âl-i Osmân pâdişâhı hazretleri taraflarından* **(30/a)** *devletimüze orta elçilik ile geldiginüzden ve müddet-i müsâferetinüzde vukû' bulan hüsn-i hareket ve mu'âmelenizden mahzûz u hoşnûd olduğumuz ma'lûmunuz olsun ve bizim işbu nâmemizin derûnında münderic olan sulh u salâh ve mahabbete dâir maksûdımızı, inşâ'al-lâhu ta'âlâ şevketlü, azametlü Sultân Mahmûd Hân hazretlerinin südde-i seniyyelerinde geregi gibi hüsn-i terbiye ile edâ vü ifâde eylemenüz me'mûl olunur. Bizim tarafımuzdan şerâyit-i sulh u salâha ihtimâm olunmakda mikdâr-ı zerre kusûr olunmaz. Cânib-i hüsrevânelerinden dahi merâsim-i müsâlemeye fî-mâ ba'd dahi hürmet buyurılmak me'mûlündeyiz*" deyü hatm-i kelâm eyledükden sonra, nâmesi cenbinde olan küçük suffenin üzerinde olmağla, nâzikâne bir üslûb-i merğûb ile dönüp, bizzat nâmeyi ahz ve Ceneral-i mesfûr vesâtatiyle bu abd-i bî-mikdâra teslîm etmekle merâsim-i vedâ' edâ ve ric'at**(30/b)** olunmışdur. Bu def'a Çasariçe'nin üzerinde olan libâsı, taraf-ı şehriyârîden kendülere ihdâ buyurılan kalây-ı zerrîn-târ-ı girân-kıymetlerden olmağla, bu takrîb ile dahi şevketlü, kudretlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerine olan vüfûr-ı mahabbet ü meveddetlerini ibrâz u icrâ eylemişlerdür. Mâh-ı Şevvalü'l-mübârekin onuncı çehârşenbih güni[192] Çasar'ın dahi nâmesi siyâk-ı sâbık üzre ahz olunmışdur. Çasar dahi taraf-ı hazret-i cihândârîden kendülere i'tâ buyurılan mücevher meçi miyân-bend-i iftihâr ve sorgûc-ı hümâyûnı dahi zeyl-i ser-ibtihâc ü i'tibâr eylemiş idi. Hattâ, üzerinde olan bâlâ-pûşının dâmeni ser-i meçi setr etdükce, elleri ile ref' u izâle ve bize irâet kasdederdi. Mâh-ı mezbûrun onsekizinci pençşenbih güni[193] Çasar u Çasariçe'nin ve başvekilin, devletlü, inâyetlü sâhib-i devlet efendimüz hazret-

[190] Bk. "Ekler".
[191] Elçi Hattî Efendi'nin bu veda konuşması burada bitmemektedir, konuşmanın tam metni ekler kısmında bulunmaktadır. *HHstA*, 1 Türkei IV.
[192] 3 Ekim 1748.
[193] 11 Ekim 1748.

lerine olan nâmelerini ahz içün başvekil tarafından da'vet olunup, vardığımızda**(31/a)** ba'de'l-mülâkat bir mikdâr âfâkî musâhabetden sonra, Çasar u Çasariçe taraflarından ve kendü tarafından tertîb eyledükleri hedâyâlarını irâet ve Devlet-i aliyye tarafından Devlet-i kayseriyye'ye bu def'a te'kîd-i mahabbet-i tarafeyn ve teşyîd-i bünyân-ı muvâlât-ı devleteyn içün geldigimüzden nâşî, şi'âr-ı süferâ-yı kibâr olan altun zincirlerle ikrâm eyledüklerini arz u i'tizâr eyledükde, tarafımızdan dahi:" *Devlet-i pâdişâh-ı cihân-penâhîde bizim o kaydlarda olmadığımız ma'lûmunuz olmışdur; maksûd-ı bizzat olan heman bu iki devletin dostlık ve mahabbetleri ve re'âyâ-yı tarafeynin âsâyiş ü istirâhatleridür. Hedâyâ makûlesi dahi mahabbetden neş'et eder hâlet olmağla, andan ve husûsan büyük elçilere mahsûs zincirler ile i'tibâr eyledigimüzden mutayyeb olmışızdur, ziyâde ola!*" deyü cevâba ibtidâr ile hediyyeleri kabul olundığı tercüman vesâtatiyle başvekilin ma'lûmları oldukda, **(31/b)** gayet mahzûz olup, biri kıral ve biri dahi kıraliçe taraflarından olmak üzre iki aded altun zincirler, bir sîm tepsi üstünde mevzû' olmağla, başvekil ayağa kalkup, kendi yedi ile bize teslîm ve biz dahi ba'de'l-ahz kafamızda îstâde-i be-pâ olan hazînedârımuza teslîm etmişüzdür. Ba'dehû evânî-i sîmden tertîb eyledükleri hedâyâları oldıgumuz odada olmağla, bize irâ'et eyledükden sonra soltatlarından her biri birini alup, başvekile veda' eyledükden sonra, konağımuza getürdiler. Başvekile vedâ'dan sonra, süvâr olacağımuz çam sefînelerini tekmîl edinceye dek onüç gün dahi Beç'de ârâm olunup, şehr-i Zi'l-ka'de'nin ikinci pençşenbih güni,[194]

Gönül turmaz akar sular gibi sûy-i Stanbula,
Sıla lâzımdur elbette efendi mâ-i mevsûla [195]

beytini zebânü'l-emr tekrar ederek, sâ'at-ı nehârî yedide iken, müsta'înen bi'llâhi ta'âlâ çamlara süvâr ve bâd-şurta-i tevfîk ile neşr-i şirâ'-ı mu'âvedete ibtidâr olunmışdur. Hakk ta'âlâ selâmetler ihsân eyleye, âmîn!

Şehr-i Beç'in cüz-i muttasılı olan **(32/a)** İşveket'e vüsûlümüzden hareketimüz gününe gelince yüzaltmıştokuz gün Beç'de ikamet olunmışdur. Ol gün üçbuçuk sâ'at mesâfede vâki' Tuna'nın sağ tarafında Feşşâ[196] nâm karyelerinin kenârında vaz'-ı lenger-ârâm olunup, ertesi cuma güni üç sâ'at ma-

[194] 24 Ekim 1748.
[195] Bu beyit derkenar olarak yazılmıştır.
[196] Fischamend: Viyana'nın doğusunda, Tuna'nın sağında olan bir yerleşim ve bugün endüstri şehri.

halde vâki' Cânırk[197] ve Tivin[198] nâmân, biri harâb biri ma'mûr kal'alarının mâbeyninde yemeklik olunmışdur. Tivin Kal'ası'nın dibinden Avusturya tabir olunan Beç eyâleti ile Macaristan beyninde hadd-i fâsıl olan Mark[199] nâmında bir nehr gelüp Tunaya mülhak olmışdur. Mahall-i mezbûrdan hareket olunup, iki sâ'at mesâfede Pujin[200] Kal'ası pîşgâhında konulmışdur. Kal'a-i mezbûrede Nemçe Devleti'nin mâ bihi'l-iftihârı olup, zu'mlarınca efser-i meşhûr Nûşirevânî[201] anda bir mahall-i ma'hûdda mahfûz ve leyl ü nehâr neferât-ı vâfire ile mahrûs u melhûz olundığını haber vermişlerdür. Nehr-i Tuna'nın etrâfa müteşa'ib olan müte'addid kolları, **(32/b)** mahall-i mezbûrda müctemi' olup, Bağçekapusı ile Üsküdar'ın mâbeyni kadar münbasit olmışdur. Pujin'de hava muhâlefet etmekle üç gün oturak olunup, mâh-ı mezbûrun beşinci salı güni[202] hareket ve nehr-i Tuna bu mahallerde gayet i'vicâc üzre cereyân etmekle, ihtiyât ederek, yedibuçuk sâ'at gitdükden sonra Potof[203] nâm bir karye kurbında vaz'-ı lenger-endâz-ı istirâhat olunmışdur. Ertesi çehârşenbih[204] güni andan dahi hareket, Kini[205] nâm karyeye girilmek üzre iken esnâ-yı râhda hava nâmüsâ'id olmağla, bir yarın altında bir gece beytûtet olunup, ertesi pençşenbih[206] güni kable gurûbi'ş-şems Komran[207] Kal'ası pîşgâhında rabt-ı hibâle-i ârâm ve sâhilinde olan bir müferrih adada nasb-ı hıyâm-ı ihtişâm olunup, iki gün oturak olunmışdur. Kal'a-i mezbûre nehr-i Tuna'nın derûnında bir hısn-ı hasîn olup, '*İle'l-ân zîb-âğûş-ı tasarruf-ı ağyâr olmamışdur*' deyü Nemçe ve Macaristan beyninde **(33/a)** dûşîze-i azrâ nâmiyle mütesemmî ve divarında dahi bu manayı îhâm içün bir bir nebt-i perî-peyker resmi tasvîr olunup, hâlâ hüveydâ oldığı müşâhede olunmışdur. Bazar güni[208] Komran'dan dahi ref'-i lenger-i ikamet ve iki sâ'at bir mahalde yemeklik olundukdan sonra bir mikdâr dahi bâdbân-

[197] Hainburg: Viyana'ya yaklaşık 20 km uzaklıkta ve Viyana'nın doğusunda bir endüstri şehri.
[198] Theben(Devin):Bratislava yakınlarında bir yerleşim yeri.
[199] March Nehri.
[200] Bratislava, Pressburg ve Poszony olarak da adlandırılır.
[201] Anûşirvân olarak da anılır. Sâsânî Kralı Hüsrev'in (531-579) lakabı. *Enzyklopaedie des Islam*, Leipzig-Leiden 1913-1934, I, s. 374.
[202] 27 Ekim 1748.
[203] Bodak: Tuna Nehri'nin sağ kıyısında bir köy. Andrees, s.49-50.
[204] 28 Ekim 1748.
[205] Kis Bodak: Bodak yakınlarında bir köy. *a.g.e.*
[206] 29 Ekim 1748.
[207] Komaron : Waagdonau Nehri'nin Tuna'ya döküldüğü yerde bulunan ve eskiden çok önemli olan bir kale bugün Slovakya'da bir şehir. Schaendlinger, s.79.
[208] 1 Kasım 1748.

küşây-ı azîmet olunup, hava muhâlefet etmekle, Şettâ[209] nâm karye kurbında rabt-ı süfün-cem'iyyet olunmışdur. Ertesi bazarertesi güni[210] nezd-i kal'a-i Esterğon[211] mahall-i ârâm-ı felek-meşhûn olup, bir ikametden sonra, çehârşenbih güni[212] andan dahi nezhat ve leb-i Tuna'da bir müferrih hıyâbânzârda yemeklik olundukdan sonra, ahşam karîb olmağla, Vabsin[213] nâm karyenin karşusunda bir hâlî mahalle nüzûl olunmışdur. Ertesi mâh-ı mezbûrun onaltıncı pençşenbih güni[214] kabîl-i asrda mecma'-i şühedâ-yı müslimîn olan Budin Kal'ası'nın[215] karşusında Peşte[216] kasabasının **(33/b)** kurbında vaz'-ı lenger-temkîn olunmışdur. Budin, nehr-i Tuna'nın kenârında bir sâ'at mikdârı mümtedd olan varoşun verâsında bir yarın üzeründe bir latîf kal'a olup, ancak tarafeynde vâki' havâlileri olmağla, çendân itibâr olunmadığından, fakat nehr-i Tuna tarafı meremmât olunup, beri tarafları *alâ hâlihî* rahnedâr ve harâbezâr oldığı müşâhede olunmışdur. Hele varoşunda olan kaplucaların binâsı resm-i âsâr-ı Osmâniyân üzre, Burusa'nın[217] kaplucalarından nümûnedâr olup, Yeşil Direklü[218] ve Paşa Ilıcaları[219] tabir olunan bir kaç kaplucalarının suyunda hâsiyet olmağla, şifâ niyyetine iğtisâl olunup, seyr ü temâşâsı, Nâbî Efendi [220] merhûmun:

Kapluca havzı içinde görüñ ol sîm-teni,
Câha üftâde sanur Yûsuf[221], gül-pîreheni.

beytinin neş'elerini müzekkir olunmışdur. Beç'den ma'iyyetimüze tertîb ü tayîn eyledükleri **(34/a)** kapudanları ve soltatlar ve gemiciler Budin'de tebdîl olunmak üzre olmağla, kal'a ceneralı ziyâretimüze gelüp, bizi iki gün tevkîf içün recâ-mend olmağla, mes'ûline müsâ'ade ve ikrâm u ihtirâm olunup, i'âde olunmışdur. Ma'iyyetimüz ile gelen kapudanlara birer donluk çuka ve

[209] Süttö: Komaron'un doğusunda ve Tuna'nın sağ kenarında bir köy. Andrees, *a.g.e.*
[210] 2 Kasım 1748.
[211] Esztergom (Almanca: Gran).
[212] 4 Kasım 1748.
[213] Vacz (Almanca: Wailzen): Tuna'nın sol kıyısında, Estergon'un kuzeydoğusunda bir şehir. Andrees, *a.g.e.*
[214] 6 Kasım 1748.
[215] Buda (Almanca: Ofen).
[216] Pest.
[217] Bursa.
[218] Sokullu Mustafa Paşa ve Rudas Kaplıcası olarak da tanınır. Buda'nın güneydoğusundaki Elisabeth Köprüsü'nün yanındadır. A.H.Ayverdi, Y. Aydın, *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri Romanya-Macaristan)*, İstanbul 1979, I, s. 112-119.
[219] Veli Bey veya İmparator Ilıcası da denir. *a.g.e.*, s.120-131.
[220] Osmanlı Şâiri Nâbî Efendi (1640-1712).
[221] Yusuf Peygamber (a.s.).

soltatlarına ve gemicilere başka başka atıyyeler verilüp, tatyîb ve ircâ olunmışlardur. Pujin'de ve Komran'da ve Budin'de, âyende vü revendeyi bir tarafdan bir tarafa imrâr içün yedişer sekizer yüz, belki biner âdem alur birer musanna' salları olup, fakat makaralar ile resenler ve bir kaç kayıklara peyveste zincirler ile bî-bâdbân ve bî-mikzâf iyâb u zihâb eyledigi manzur-ı çeşm-i istiğrâb u i'tirâf olunmışdur. Mâh-ı mezbûrun ontokuzuncı[222] bazar güni Budin'den dahi hareket ve üç sâ'at leb-i nehr-i Tuna'da bir mahalde yemeklik ve iki sâ'at ârâmdan sonra üç sâ'at mesâfe mahalde vâki' Arçin[223] nâm karye **(34/b)** kurbında nüzûl olunmışdur. Ertesi bazar ertesi güni[224] andan dahi nehzat ve dört sâ'at mesâfede Aton[225] nâm bir karye kurbında yemeklik olunup, hareket murad olundukda, bir azîm ruzgâr hübûb etmekle, nâçâr ol mahalde beytûtet olunmışdur. Ertesi salı güni[226] mahall-i mezbûrdan sevk-i sefâyin-i azîmet ve Pendle[227] nâm bir karye kurbında yemeklik olunup, ahşamı Fitvar[228] nâmında bir karye kurbında vaz'-ı lenger-karâr olunmışdur. Ertesi çehârşenbih güni[229] Fitvar'dan dahi hareket olunup, bir müferrih çerâzârda yemeklik olundukdan sonra, Baksi[230] nâm bir muazzam karyede konulmışdur. Ertesi pençşenbih güni[231] bir azîm duman olmağla, ba'de'z-zuhr Baksi karyesünden kalkup, ahşam vakti balıkcılar obasında beytûtet olunmışdur. Andan dahi ertesi cuma güni[232] hareket ve dört sâ'at mesâfede Tolna[233] nâm karyelerinde yemeklik, ba'dehû üçbuçuk sâ'at mesâfesi olan bir orman kenârında konulmışdur. **(35/a)** Bu mahalden dahi cuma ertesi güni[234] hareket ve dört sâ'at mikdârı mürûr olundukdan sonra, bir ağaçlık kenârında yemeklik ve iki sâ'at mikdârı dahi gidilüp, ahşama karîb Baye[235] karyesüne nüzûl olunmışdur. Ferdâsı bazar güni[236] andan dahi nehzat ve zahve-i kübrâda bir mahalde yemeklik olunup, ahşam vakti yine bir orman

[222] 10 Kasım 1748.
[223] Erczi: Budin'in güneyinde ve Tuna'nın sağ kıyısında bir kale. Andrees, *a.g.e.*
[224] 11 Kasım 1748.
[225] Atony: Tuna'nın sağ kıyısında ve Duna Pentele'nin kuzeyinde bir köy. *a.g.e.*
[226] 12 Kasım 1748.
[227] Duna Pentele: Tuna'nın sağ kıyısındave Budin'in güneyinde bir yer. *a.g.e.*
[228] Földvar: Eskiden Födvar; bugün Duna Földvar. Tuna'nın sağ kıyısında, Duna Pentele'nin güneyinde bir köy. *KuS*, s. 276.
[229] 13 Kasım 1748.
[230] Paks: Tuna Nehri'nin sağ kıyısında, Budin'in güneyinde bir köy. Andrees, *a.g.e.*
[231] 14 Kasım 1748.
[232] 15 Kasım 1748.
[233] Paks'ın kuzeyinde bir yerleşim bölgesi. *a.g.e.*
[234] 16 Kasım 1748.
[235] Baja: Tuna'nın sol kıyısında ve Peç'in (Fünfkirchen) batısında bir yer. *a.g.e.*
[236] 17 Kasım 1748.

kenârında konulmışdur. Ferdâsı bazar ertesi güni[237] mahall-i merkûmdan dahi fekk-i resen-ârâm olunup, Davdave[238] nâm bir mahalde yemeklenüp, bir iki sâ'at istirâhatdan sonra tay-yi mesâfe olunup, ahşama karîb yine bir orman kenârında beytûtet olunmışdur. Mahall-i mezbûrdan dahi hareket olunup, dört sâ'at mesâfe leb-i Tuna'da Batna[239] nâm bir mahalde yemeklik olunmışdur. Yukarıda, Baye kurbında Mohac'a ayrılan Tuna'nın bir kolı bu mahalde ana Tuna'ya mülhak olmağla, karye-i mezbûrenin tarafeyni cedâvil-i mâ'i ile ada gibi bir mahall-i latîf oldığından **(35/b)** nâşî bir iki sâ'at ârâmdan sonra hareket ve üç sâ'at dahi azîmet olunup, Munusnur[240] nâm karyenin karşusında, Tuna'nın sağ tarafında konulmışdur. Ertesi çehârşenbih güni[241] üç sâ'at mürûrdan sonra bir orman kenârında yemeklenüp, iki sâ'at tevakkuf, ba'dehû Kasarne[242] nâm bir karyeleri kurbından mürûr, birbuçuk sâ'at bu'dında yine bir orman kenârında beytûtet olunmışdur. Bu mahalden dahi pençşenbih güni[243] muvâfakat-i hava ile *ale's-sabâh* azîmet olunup, iki sâ'at mesâfede Ösek önünden cereyân eden nehr-i Drava'nın Tuna'ya munsab oldığı mahalden bir sâ'at ba'îd bir mahalde yemeklik olunup, hareket olunmak üzre iken bir muhâlif ruzgâr zâhir ü mümtedd olmağla, bi'z-zarûrî mahall-i mezbûrda beytûtet olunmışdur. Ertesi Zî'l-hicce'nin gurresi cuma güni[244] mahall-i mezbûrdan dahi hareket ve Erdûd[245] nâm bir harâbe kal'anın altında yemeklige nüzûl olunup, Budin'den tayîn olunan **(36/a)** soltatlar dahi bu mahalde tebdîl olunmak üzre olmağla, anların tebdîli içün bir kaç sâ'at ârâmdan sonra nehzat ve ahşam üsti Dalya[246] nâm karyenin ba'îdünde beytûtet olunmışdur. Bu menzilden dahi ferdâsı cuma ertesi güni[247] hareket olunup, dört sâ'at mahalde Vukovar nâm kasabaya yemeklige nüzûl olundukda, havalar şiddet-i şitâ ve muhâlif olmağla, bir kaç günlük ihtiyâten zahîre alınmak ve kar dahi yağmur ile gidilmek mümkün olmayup, ol gece Vukovar'da istirâhat olunmışdur. Ferdâsı bazar güni[248] Vukovar'dan dahi hareket ve altıncı sâ'atde bir mahalde yemeklik olundukdan sonra İlok

[237] 18 Kasım 1748.
[238] Dautova: Mohac'ın doğusunda bir köy. *a.g.e.*
[239] Batina: Tuna'nın sol kıyısında ve Mohac'ın güneydoğusunda bir köy. *a.g.e.*
[240] Monjoros: Tuna'nın sol kıyısında ve Mohac'ın güneydoğusunda bir köy. *a.g.e.*
[241] 20 Kasım 1748.
[242] "Kaserne" Almanca "Kışla" anlamındadır. Bu bölgede bir köy, fakat hakkında daha fazla malumat bulunamamıştır.
[243] 21 Kasım 1748.
[244] 22 Kasım 1748.
[245] Erdud.
[246] Dalj: Ösek ile Vukovar arasında ve Ösek'in güneydoğusunda bir köy. *a.g.e.*
[247] 23 Kasım 1748.
[248] 24 Kasım 1748.

Kal'ası'nda[249] dahi konulmayup, ahşama dek azîmet ve yine bir orman kenârında beytûtet olunmışdur. Bu menzilde sabâha dek selc nâzil olmışdur. Bundan dahi bazar ertesi güni[250] *ale's-seher* hareket ve Fotuk Kal'ası[251] hizâsında bir mahalde yemeklik olunup, iki sâ'atden sonra azm-i râh ve Varadin **(36/b)** Kal'ası[252] pîşgâhı ârâmgâh olmışdur. Ertesi salı güni [253] bazı malzemenin tekmîli içün oturak olunup, Varadin cenerali Helfrayh[254] zahîreye müte'allik bir mikdâr hediyye irsâl, ba'dehû kendüsi dahi gelüp bizimle mülâkat ve ikrâm olunup, avdet eylemişlerdür. Biz dahi kendülere indlerinde makbûl olan yigirmibeş vakiyye[255] kahve-i Yemenî ve bir aded gayet ıslâh Uşşâk seccâdesi ihdâ ve irsâl olunmışdur. Çehârşenbih güni[256] Varadin altından hareket ve yüzon hudûdunda[257] mahall-i sulh olan Karlofça[258] nâm kasabada yemeklik ve bir buçuk sâ'at ârâmdan sonra tahrîk-i sefâyin-i azm ederek ahşam vakti hülûlunda İslankamen[259] nâm karyenün kenârında beytûtet olunmışdur. Ertesi pençşenbih güni[260] seherîce andan dahi hareket ve beşbuçuk sâ'at mürûrundan sonra Batufça[261] nâm karyenün altında yemeklik olunmak üzre nüzûl olunmış iken, hem ahşam karîb ve hem bir duman zuhûr etmekle anda **(37/a)** beytûtet olunup, ertesi, mâh-ı mezbûrun sekizinci güni[262] sâ'at altıda Zemun sâhilinde lenger-endâz-ı vüsûl olmışızdur. Ferdâsı yevm-i arafe olup[263], daha ertesi [264] *îdu'd-duhâ* olmağla, Belgrad'da bayram gâilesi olmakdan nâşî *îdu'd-duhâ'nın* ikinci güni[265] sâ'at sekizde Zemun'dan hareket ve tokuzda nehr-i Save üzerinde mukaddemâ inşâ olınan salda emr-i teslîm ü tesellüm tamam oldukdan sonra Belgrad'a güzâr olunmışdur. Beç'den çıkup bu mahale gelince esnâ-yı tarîkde olan kal'alarına geldükce, nüzûl ü irtihâlde onsekiz pâre toplar firûzân ve

[249] Ösek ile Karlofça arasında ve Tuna'nın sağ kıyısında bir kale. Tepply, *LvT*, s.286.
[250] 25 Kasım 1748.
[251] Futak: Eskiden kale İlok ile Varadin arasındadır. Edelgard, *a.g.e.* s.14.
[252] Varadin (Petrovaradin; Almanca, Peterwardein): Novi Sad yakınlarında bir şehir. Schaendlinger, s.112.
[253] 26 Kasım 1748.
[254] General Graf Helfreich, Avusturya Savaş Arşivi, *Prot.Expedit. Index 1748/828*, s.236.
[255] Okiyye, Okka: 400 Dirhem. *OTDS*, III, 580.
[256] 27 Kasım 1748.
[257] 1110/1699.
[258] Almanca Karlowitz.
[259] Slan Kamen: Belgrad'ın kuzeyinde ve Tuna'nın sağ kıyısında bir şehir. *LvT*, s.289.
[260] 28 Kasım 1748.
[261] Batajnica: Zemun'un kuzeyinde bir köy; bugün küçük bir şehir. Andrees, *a.g.e.*
[262] 29 Kasım 1748.
[263] 30 Kasım 1748.
[264] 1 Aralık 1748.
[265] 2 Aralık 1748.

meserret ü şâdmânî nümâyân ederler idi. Zemun'dan Belgrad'a ubûrımız güni Nemçe Devleti tarafından ma'iyyetimüze tayîn olınan mihmândârbaşıları ve tevâbi'i ve ser-kâtibleri olup, ikinci tercümanları olan İşvehaym[266] ve zâbitleri ve çamlar ağası gelüp bizimle veda eyledüklerinde, mihmândârlarına ikiyüz Firunt[267] ve bir benâm at **(37/b)** ve bir donluk şâlî sûf ve bir top katanî, on vakiyye kahve-i Yemenî ve tercüman-ı mesfûra dahi kezâlik ikiyüz Firunt ve üç donluk şâlî ve bir top katanî ve on vakiyye kahve-i yemenî ve Beç'de hengâm-ı ikametimüzde dahi yüzden mütevâviz çasarî altun ve hîn-i hareketimüzde ikinci odamızın divarlarının kumaş pûşîdeleri ve bir at dahi verilmişdür. Mihmândârın kâtibine yigirmi Firunt ve beş zirâ' çuka ve mihmândâr tercümanı olan yahudiye otuz Firunt ve beş zirâ' çuka ve mihmândârın iki nefer hıdmetkârlarına onaltışar Firunt ve tercümanın oğlanlarına dahi bu def'a ondörder guruş ve üç nefer zâbitâna dahi beşer zirâ' çuka ve soltatlarına yigirmi ikişer Firunt ve gemicibaşı olan çamlar ağasına onbeş Firunt ve beş zirâ' çuka ve bizim süvâr oldığımız çamın kürekcilerine on Firunt ve re'isine **(38/a)** bir donluk çuka ve dümencisine bir kaç altun ve Zemun kumandanına dahi on vakiyye kahve ve iki vakiyye duhân, iki çubuk ve beş on aded pâk lüleler verilüp, cümlesi mutayyeb oldukdan sonra Belgrad'a ubûr olunmışdur. Belgrad'da dahi tedârikimüz rü'yet ü tekmîl oluncaya dek iki gün ikamet ve mâh-ı Zi'l-hicce'nin onüçünci çehârşenbih güni[268], Nemçe Devleti tarafından bu abd-i ahkara ikrâm olınan yedi kıt'a çamlar ve Belgrad tarafından dahi fermân olınan kifâyet mikdârı Üsti Açıklar[269] ve bir kıt'a Şayka ile Belgrad'dan dahi hareket ve Hisarcık[270] kurbında bir mahalde beytûtet olunup, ertesi pençşenbih güni[271] *ale's-seher* Hısarcık kenârından güzâr ve kuşluk vakitleri mersâ-yı Semendre[272] keştî-yi ârâm-ı makarr olmışdur. Kürekciler tebdîl olundukdan sonra, sâ'at sekizde andan dahi nehzat ve *ba'de'l-işâ* Ahram Kal'ası[273] kurbında vaz'-ı lenger-vuslat olundı. Ertesi Cuma güni[274] **(38/b)** andan dahi tahrîk-i mikzâf-ı azîmet

266 Schwachheim.

267 Dukat: Altın para birimi; 23 karatlık altın. K.Steuerwald, *Deutsch - Türkisches Wörtebuch*, Wiesbaden 1974, s.156.

268 4 Aralık 1748.

269 Üstü Açık: Kayık çeşitlerinden birinin adıdır. Tuna ve Don nehirlerinde işleyen gemilerden olup, bir dümenci ve sekiz kürekçisi vardır. *OTDS*, III, 561.

270 Hisarcık(Grocka): Tuna kıyısında ve Belgrad'ın 25 km güneydoğusunda bir şehir; eskiden İstanbul'dan gelenler için Belgrad'dan önceki son durakti. E.Prokosch, *Molla und Diplomat (MuD)*, Graz 1972, s.240.

271 5 Aralık 1748.

272 Smederevo: Eskiden, Sırbistan'da Osmanlı sancağı ve onun başkenti. *LvT*, s.289.

273 Ram: Bugün Sırbistan'a ait ve Romanya sınırına yakın bir yerde ve Tuna'nın sağ kıyısında bir kale. *a.g.e.*

274 6 Aralık 1748.

ve İpek[275] nâm palankada ârâm olunup, Gügercinlik'de[276] lâne-nîşîn-i beytûtet ve cumaertesi güni[277] Dobra[278] palankasında bir mikdâr istirâhatden sonra üstad dümenciler ve kürekciler alınup, Tahtalu Girdâbı'ndan[279], bi-hamdi'llâhi ta'âlâ selâmet ile güzâr ve Purça Adası[280] kurbında vaz'-ı lenger olunmışdur. Bazarertesi güni[281] andan dahi hareket ve sâ'at sekizde Hırşova[282] palankasına nüzûl ve yine kâr-âşinâ dümenciler alup, *ba'de'z-zuhr* mahall-i hatar olan Temür Kapu[283] girdâblarından dahi bi-hamdi'llâhi ta'âlâ sühûlet ile rehâ-yâb ve kitâbhâne-i hümâyûn evkafından olan kal'a-i Fethülislâm[284], makarr-ı sefâyin-ârâm olmışdur. Gecesi bir azîm ruzgâr ve furtuna zuhûr edüp, müştedd ü mümtedd olmağla, bazarertesi güni anda ikamet, ferdâsı salı güni[285] *ale's-sabâh* Timok'a[286] gidilmek üzre iken nısf-ı tarîkde yine ruzgâr zuhûr etmekle kenâre-i nehr-i Tuna'da **(39/a)** bir mahalde beytûtet, ferdâsı çehârşenbih güni[287] andan dahi azîmet, yine bir muhâlif ruzgâr hübûb etmekle, hezâr mihnet ile kenâre-gîr oldukdan sonra, ruzgâr sâkin olup yine hareket ve Timok'a bir sâ'at mesâfe mahalde ahşam olmağla, anda ârâm olunmışdur. Ertesi pençşenbih güni[288] *ale's-seher* mahall-i mezbûrdan müfârakat ve Felurdin[289] palankasında yemeklik ve Cerâhorlar[290] tebdîl olunup, Vidin'e azîmet üzre iken, Vidin kurbında bir şedîd ruzgâr bedîdâr olmağla, bir yarın altında ol gece vaz'-ı lenger-karâr olunup, ertesi cuma güni[291] *ale's-sabâh* nezd-i kal'a-i Vidin mersâ-yı sefâyin-temkîn olmışdur. Muhâfızı olan vezîr-i mükerrem sa'âdetlü silâhdâr

275 Pec: Bugün Meydanupek. Doğu Sırbistan'da bir bölge. Edelgard, s.15.

276 Golubac: Smederevo'nun doğusunda ve Tuna kıyısında bir şehir. *a.g.e.*

277 7 Aralık 1748.

278 Dobra: Eskiden kale; Lugoj şehrinin kuzeydoğusunda ve bugün Romanya'ya ait yer. *MuD*, s.275.

279 Dirvano: Tuna'nın fazla akıntılı olduğu ve Sırbistan-Romanya sınırında bir yer. *LvT*, s.290.

280 Porecki Ostrovi: Orşova yakınlarında bir ada grubu. *a.g.e.*

281 9 Aralık 1748.

282 Orşovo: Cerna Nehri'nin Tuna'ya döküldüğü yerde bir şehir. *MuD*, s. 243.

283 Demirkapı (Almanca: Das Eiserne Tor; Romence: Porta de Fier a Transilvaniei) Banat ve Eflâk'in arasında, Güney Karpatlar'da bir boğaz geçiti. *a.g.e.*, s.275.

284 Gladovo: Demirkapı'nın kuzeyinde ve Tuna'nın sağ kıyısında eskiden bir kale. Andrees, *a.g.e.*

285 10 Aralık 1748.

286 Vidin'in kuzeybatısında eskiden bir kale. *a.g.e.*

287 11 Aralık 1748.

288 12 Aralık 1748.

289 Vidin yakınlarında bir palanka. Andrees, s.88.

290 Osmanlılar tarafından ordu hizmetlerinde kullanılan ve ücretle çalışan Hıristiyanlara verilen isim. *OTDS*, I, s.280.

291 13 Aralık 1748.

Ebûbekir Paşa[292] hazretlerinin ibrâmları ile bir gün ikametden sonra bazar güni[293] hareket ve müsâ'ade-i hava ile *kable'l-mağrib* oniki sâ'at mesâfede olan Kara Lom[294] palankası altında konulmışdur. Ertesi[295] andan dahi nehzat **(39/b)** ve sâ'at onbuçukda Rahve'ye[296] vüsûl ve Rahve'den dahi ertesi[297] *ale's-seher* bâd-şurta-i tevfîk ile azm-i râh, Niğbolı[298] kurbında bir gece ârâm olundukdan sonra, ferdâsı çehârşenbih güni[299] sâ'at dörtbuçukda iken nezd-i kal'a-i Niğbolı sefâyin-ârâm-ı karargâh olmışdur. Pençşenbih güni[300] andan dahi neşr-i şirâ'-ı azîmet ve sâ'at tokuzbuçukda iken Ziştovi[301] kasabasının kenârında resen-bend-i vuslat olunmışdur. Ertesi cuma güni[302] sâ'at ikibuçukda andan dahi nehzat olunup, sâ'at onda Ruscuğ'a[303] vâsıl olmışızdur. Ruscuğ'da bazı malzeme ve arabalarımuz tedâriki içün altı gün meks olunup, yedinci gün[304] karadan savb-i maksûda sevk-i matıyye-i azîmet ederek, dört sâ'at mesâfede vâki' Kadıköy'ü[305] ve ertesi[306] yine dört sâ'at mahalde vâki' Torlok[307] karyelerinde beytûtet olundukdan sonra, ertesi[308] Lazgrad[309] kasabasına nüzûl olunmışdur. Ferdâsı[310] andan dahi hareket ve Muradlar[311] **(40/a)** nâm karyede ârâmdan sonra, ertesi[312] Şumnı

[292] 1727'de silâhdâr olmuştur 1733'de Ağrıboz, 1743'de Mısır ve 1746'da da Vidin'e vali tayin edilmiş ve 1748'de vefat etmiştir. *SO*, I, 178.

[293] 15 Aralık 1748.

[294] Lom-Palanka(Lom): Kutlu-Viçe (Mihalyov-Grad) iline bağlı ilçe merkezi.Yuna ırmağı kıyısında, Lom ırmağı ağzında bulunur. M.Türker Acaroğlu, *Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Kültür Bak. Yay., Ankara 1988, s.310. Andrees, *a.g.e.*

[295] 16 Aralık 1748.

[296] Orechovo: Plevne şehrinin kuzeybatısında ve Tuna kenarında bir şehir. Andrees, *a.g.e.*

[297] 17 Aralık 1748.

[298] Nikopol.

[299] 18 Aralık 1748.

[300] 19 Aralık 1748.

[301] Ziştovi(Sviştov): Tırnova(Veliko-Tırnovo) iline bağlı ilçe merkezi. Acaroğlu, s.389.

[302] 20 Aralık 1748.

[303] Ruscuk(Ruse).

[304] 27 Aralık 1748.

[305] Ruscuk'un güneyinde bir köy. *a.g.e.*

[306] 28 Aralık 1748.

[307] Torlak: Rasgrad'ın kuzeyinde ve bu il merkezine bağlı bir köy. Acaroğlu, s.185.

[308] 29 Aralık 1748.

[309] Razgrad(Hezargrad): Eskiden Ruscuk'un başkenti; Kuzeydoğu Bulgaristan'da, Deli-Ormanı(Ludo-gorie) yöresinin tam ortasında il merkezi. Acaroğlu, s.185.

[310] 30 Aralık 1748.

[311] Şumnı'nın kuzeyinde ve bu ilin Yeni - Pazar (Novi-Pazar) ilçesine bağlı Türk köyü. Acaroğlu, *a.g.e.*, s. 285.

[312] 31 Aralık 1748.

kasabasına[313] ilka-yı raht-ı istirâhat olunmışdur. Şumnı'dan dahi ertesi güni[314] hareket ve dört sâ'at mesâfede vâki' Drağoy[315] nâm kefere karyesünde kalınup, ferdâsı[316] heft-hân-ı sânî[317] olan Çalık Kavak[318] ve dahi ertesi gün[319] Dobral Balkanları[320] güzâr olunup, cuma güni [321] Karinabâd'a[322] nüzûl olunmışdur. Karinabâd'dan dahi hareket olunup, beş sâ'at mesâfede vâki' Beg Mahallesi[323] ve andan dahi Fakıya[324] karyesi ve binyüzaltmışiki senesi Muharremü'l-harâmının onyedinci salı güni[325] Kırk Kilise'ye[326] vâsıl olup, bir gün ikametden sonra hareket ve tayy-i merâhil olunarak, şehr-i mezbûrun yigirmiyedinci pençşenbih gecesi[327] *ba'de'l-mağrib* Âsitâne-i Sa'âdet'e dühûl olunmışdur. Üç günden sonra[328] getürdigim nâmeler saray-ı âsafîde devletlü, inâyetlü, âtıfetlü, re'fetlü Abdullah Paşa efendimüz hazretlerine teslîm olunup, *fe-lillâhi'l-hamd ve'l-minne* hıdmet-i memûremüz karîn-i hitâm olmışdur. **(40/b)** Çasar u Çasariçe'nin nâmeleri, sadra'zam-ı ekrem, vekil-i mutlak-ı Cem-i haşem, müşârun-ileyh efendimüz hazretlerine teblîğ u teslîm olundukda:" *Hıdmetin meşkûr olmışdur.*" deyü ilbâs-ı hil'at-ı fâhire-i hâssu'l-hâs ile mazhar u nevâziş ve ihtisâs buyurmışlar idi. Çend rûz mürûrından sonra, rûz-merre zabt olınan takrîrim cânib-i hazret-i âsafîden, pâye-i dîhîm-i übbehet-nedîm-i cihândârîye arz u takdîm olundukda, nigâh-ı i'tibâra şâyân ve hüsn-i terbiye-i evliyâ-yı nü'amâ ile mazhar-ı şeref-i istihsân buyurulmağla, avâtıf-ı aliyye-i cihânbânîden muhâsebe-i evvel mansıb-ı celîli bu abd-i ahkarlarına inâyet ü ihsân buyurılup, şifâhen dahi, takrîrim sâmi'a-güzâr-ı hidiv-i âlî-tebâr buyurılmak içün, mübârek rikâb-ı müstetâb-ı şehriyâr-ı âlî-cenâba, ruhsâre-sây-ı ubûdiyyet olmak bâbında fermân-ı hümâyûn cereyân

[313] Şumen: Novi Pazar'ın güneybatısında il merkezi bir şehir. *a.g.e.*, s. 341.

[314] 1 Ocak 1749.

[315] Dragoevo: Bulgaristan'da, küçük bir şehir. Andrees, s.88.

[316] 2 Ocak 1749.

[317] İranlı şair Firdevsi'nin bir hikayesinin adıdır ve bu eserdeki kahraman yedi zorlu vazifeyi veya engeli aşmak zorundadır. Burada, bu esere teşbih olarak, bu geçitin güçlüğü anlatılmak istenmiştir. M.Ramazan, *Şehnâme-i Firdevsî*, Teheran 1312, s.267-286.

[318] Çalık Kavak (Riş): Kornobat'ın kuzeybatısında, Şumnı ilinin Preslav ilçesine bağlı bir köy. Andrees, *a.g.e.*, s.87-88. Acaroğlu, s.110.

[319] 3 Ocak 1749.

[320] Dubral Geçiti: Şumnı'nın güneyinde bir geçit. J.H.Kissling, *Das Osmanische Reich bis 1774*, Leiden-Köln 1959, I, 24 ve 74.

[321] 4 Ocak 1749.

[322] Kornobat: Bulgaristan'da, Burgaz'ın kuzeybatısında bir şehir. Acaroğlu, s. 224.

[323] Bey Köy: Eskiden, Kornobat'ın batısında bir köy. Kissling, *a.g.e.* Acaroğlu, s. 95.

[324] Fakija (Umur Fakih): Bulgaristan-Türkiye sınırına yakın bir Bulgar şehri. Acaroğlu, s.161.

[325] 7 Ocak 1749.

[326] Kırklareli.

[327] 17 Ocak 1749.

[328] 21 Ocak 1749.

etmekle, **(41/a)** huzûr-ı lâmi'ü'n-nûr-i hüsrev ve sâhib-i zuhûrda dahi bi'l-cümle meşhûd u ma'lûmım olan âsâr u ahvâl yegân yegân takrîr u beyân olunup, hitâm-ı kelâmda, mübârek lisân-ı kerâmet-feşân-ı cihânbânîden : "*Berhûrdâr olasın! Şân-ı devleti tekmîl etdin.*" deyü, sermâye-i fevz ü felâh olan du'â-yı hayr-ı icâbet-sîr-i pâdişâh-ı sâhib-i salâhdan behrever oldığım, *li-'llâhi'l-hamd ve'l-minne* feyz-i tevfîkat-ı ilâhiyyeden addolunmağla, şükr-i ferâvân olunmışdur. Cenâb-ı Hak, ma'den-i mekârim-i ahlâk ve menşe-i merâcim ü eşfâk olan vücûd-ı re'fet-endûd-ı mülûkânelerin, *mede'l-eyyâm*[329] revnak-ırâz-ı taht-ı âlî-baht-ı Osmânî ve pîrâye-bahşây-ı mesned-i sâhib-kırânî eyleye, âmîn!

(41/b) Çasara olan hedâyâ-yı hümâyûn [330]: Mücevher ve murassa' raht u bisâtla donanmış esb; yelegen-dest esbân, 9 re's; mücevher ve murassa' mec, 1 aded; mücevher sorgûc-ı hümâyûn, 1 aded; hünkârî şâlî sûf donluk, 4 aded; ağır acem dîbâsı, 4 top; İstanbul-kârî dimidîbâsı, 4 top; çiçekli İstanbul dîbâsı, 4 top; işleme şâl-i Hindî, 4 top; beyaz telli çiçekli Hindî potdâr, 1; gözi som çiçekli Hind şâlı potdâr; 1 kıt'a; yeşil ve al çubuklu telli şâl-bend potdâr, 1 aded; siyah tamgalı çubuklu şâlbend potdâr, 1; gümüş Sevâyî, 1 top; beldâr, 1 top; som zerî, 1 top; İstanbul potdârî 5 takım; göz fıstıkî çubuklı kemhâb, 1 top; taraklı şehâmethânî, 1 top; altunbaş hünkârî destâr, 100 aded; Cezâyir-kârî ihrâm, 4 aded; seccâde-i Uşşâk, 4 aded; kaliçe-i Acem, 2 aded; memlû ıtırşâhî şişe, 1 aded **(42/a)** çasariçeye olan hedâyâ-yı hümâyûn[331]: mücevher ve murassa' kuşak, 1 aded; altun elmas-kârî çelenk, 1aded; ıtırşâhî memlû şişe, 1(aded); Acem ve İstanbul dîbâları, 12 aded; işleme ağır şâl, 2 aded; gümüş ağır (.......), 1 aded; düz şâl, 1 aded; potdâr-ı Hindî, 2 aded; kârhâne işi germsûd, 1 aded; zerî halka, 1 aded; Sevâyî, 1 aded; beldâr, 1 aded; elvân İstanbul-kârî pûtedârî, 5 kıt'a; elvân çiçekli kemhâb takım, 2 aded; âlü'l-âl destâr ve elvân altunbaş, 70 aded; şâl-i hünkârî, 4 top; seccâde-i Uşşâk, 4 aded; Sevay-kârî ihrâm, 4 aded.

(42/b) Keff-i ümmîde girmezsen, göñülden şemme virmezsen,
Nedür farkıñ gül-i tasvîrden bâlâ-yı tâk üzre?

[329] Günler boyunca.
[330] Hediye listesi için ayrıca bkz. *Reportorium der türkischen Urkunden 1503-1841, 405, XIV/21, HHstA, 16 Türkei II, 2 Ocak 1748*; *GOR*, IX, 479-499.
[331] *a.g.e.*

EKLER

- I -

1739 BELGRAD BARIŞ ANTLAŞMASI'NIN TEMDÎDİ SEBEBİ İLE SADIR OLAN AHİDNÂME-İ HÜMÂYÛN [332]

Tuğra : Mahmûd hân bin Mustafa el-muzaffer dâ'imâ

Çün hazret-i hallâk-ı cihân-âferînin sümüvv-i inâyet-i bî-gâyeti ve server-i enbiyâ aleyhi ve alâ âlihî ve eshâbihî efzalü't-tehâyânın izzü mu'cizâtı kesîrâ-ti'l-berekâtiyle, Ben ki, sultân-ı selâtîn-i İslâm, bürhân-ı havâkîn-i enâm, tâc-bahş-ı hüsrevân-ı devrân, hâdim-i esâs-i zulm ü udvân, zillu'llâhi'l-meliki'l-mennân olup, eşrefü'l- büldâni ve'l-emâkin ve ebrekü seyrâni ve'l-mesâkîn kıble-i cemîle-i âlem ve mihrâb-i teveccüh-i âmme-i ümem olan Mekke-i Mükerreme ve Medîne-i Münevvere ve Kuds-i Şerîf-i mübârekenin hâdim ü hâkimi ve hasreti'l-mülûk olan bilâd-ı selâse-i mu'azzama ki, İstanbul ve Edirne ve Burusa'dur, anların ve Şâm-ı cennet-meşâmm ve Bağdâd-ı dârü's-selâm ve Mısru nâdiretü'l-asr behîmetâ ve külliyen Arabistân ve Haleb-i şehbâ ve Irak-ı Arab u Acem ve Basra ve Lahsâ ve Deylem ve Rakka ve Musul ve Şehrizor ve Diyarbekir ve Zülkadriye ve Kürdistân ve Gürcistân ve vilâyet-i Erzurum ve Sıvas ve Adana ve Karaman ve Van ve Mağrib ve Habeş ve Tunus ve Trablus-Şâm ve Kıbrıs ve Rodos ve Girit ve Mora ve Akdeniz ve Karadeniz ve Cezâyir ve Süvâhlı ve diyâr-ı Anatolı ve memâlik-i Rumili ve husûsan ülkât-ı Tatar ve Deşt-i Kıpçak ve ilât-ı Tatara dâir ol havâlîlerde vâki umûm sığnak ve vilâyet-i Kefe ve etrafında vâki cümle-i oymakân ve müzâfatiyle diyâr-ı Bosna ve Sırb hükûmeti ve anda olan kılâ' u husûn ve bilâd-ı Arnavudluk ve Belgrad-ı dârü'l-cihâd ve bi-tamâm memâlik-i Eflak ve Boğdan ve tarif ü tasnifünden müstağnî niçe bikâ u büldânın pâdişâh-ı küsûr-küşâ ve şehinşâh-ı memleket-ârâsı es-sultân ibnü's-sultân ve'l-hâkân ibnü'l-hâkân es-sultân el-gâzî Mahmûd hân ibnü's-sultân Mahmûd hânım ki, menşûr-i sa'âdet-nüşûr-i

[332] HHstA, *Reportorium der türkischen Urkunden*, 1503-1841, 405, XIV/21, 16 Türkei II, 2 Ocak 1748, Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *Nâme-i Hümâyûn Defteri*, No.8, s.244-247 ve *Düvel-i Ecnebiyye Defteri*, 57/1, s.259-263.

saltanatım tevkî'-i refî'-i sultânü'l-berreyn ile muvakki u müzeyyen ve misl-i bî-misâl hilâfetüm ünvân-ı azamet-nişân-ı hâkânü'l-bahreyn ile mutarraz u ma'nûndur, lâ cereme şükran alâ tilke'n-ni'am zât-ı kirâmî-yi sıfat-ı şâhâneme lâyık u evlâ ve himmet-i vâlâ-nehmet-i pâdişâhâneme muvâfık u ahrâ olmışdur ki, melce-i selâtîn-i alî-tebâr ve melâz-i havâkîn-i zevî'l-i'tibâr olan atabe-i aliyye-i devlet-medâr ve südde-i seniyye-i übbehet-karârımuza izhâr-ı levâzım-ı dostî vü meveddet ve îfâ-yi merâsim-i samîmî vü mahabbet idenlere mu'âmele-i bi'l-mücâmele ve is'âf-ı merâmlarınan müsâ'ade olunup, akd u temhîd olunan erkân-ı müsâleme tatarruk-ı hâletden sıyânet ve şerâyit-i musâfât bi-tamâmihâ ri'âyet kılınan binâ'en aleyh bundan akdem Devlet-i Aliyye-i dâ'imü'l-karâr ve saltanat-seniyye-i sermedî-yi istikrârım ile Roma İmparâtorı olan müteveffâ altıncı Karlos'un hayâtında bin yüzelli iki senesi mâh-ı Cemâdîyü'l-uhrânın on dürdünci gününden mütevelliyen yigirmi yedi sene müddet ta'yîn ve Françe pâdişâhı olan *iftihârü'l-ümerâ'i'l-izâmi'l- îsevîyye muhtârü'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-mesîhiyye muslihu mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr* kadîmî dostumuz haşmetlü miknetlü olan on beşinci Luyiz *hatema'l-lâhu avâkıbehû bi'l-hayri ve'r-reşâd ve elheme ileyhi sebîle'r-rüşdi ve's-sedâd*, cenâblarının vesâtât ve kefâletleri inzimâmiyle yigirmi üç mâdde üzerine Belğırâd altında mün'akid olan musâlaha-i mübârekenün mevâddı ve bâdehû yine sene-i mezbûre mâh-ı Şa'bânının üçünci gününde âsitâne-i sa'âdetümde karâr-dâde ve imzâ olınan husûsların temessüki ve andan başka imparâtor-ı müşârun-ileyhin vefâtından sonra kebîre kerîmesi ve memâlik ü ülkâlarına vârisesi olup Macar ve Çeh kıraliçesi ve Avusturya'nın Arhıdükasesi ve'l-yevm Roma İmparâtoriçesi olan *müfteharetü'l melîkâti'l-azîmâti'l-îsevîyye muhtâretü'l-muhderâti'l-fehîmâti'l-mesîhiyye muslihatü mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibetü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibetu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr* rağbetlü dostumuz haşmetlü miknetlü Mâriye Tereze Perençessâ *hatema'llâhu avâkıbehâ bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhâ sebîle's-savâb ve's-sedâd* cenâblarının mukaddemâ ruhsat-ı kâmilesiyle murahhas u me'mûr olan Korifçiyu Konte de Ulfeld nâm ilçi-i kebîri murahhaslığı ile bin yüz elli üç senesi Zî'l-hiccenin on dördüncü güni târîhinde Devlet-i Aliyyem murahhaslariyle ba'de'l-müzâkere karâr-dâde olupimzâ ve mübâdele kılınan mevâdd temessüki egerçe ile'l-ân mer'î tutılmadadur velâkin beyne'd-devleteyn iş bu düstûrü'l-amel ve tarafeynden bu ana degin niçe

alâyim-i vâzıha ile müstahkem ü mu'teber olan hüsn-i muvâlât ve şerâ'it-i müsâleme vü musâfât imparâtoriçe-i müşârun-ileyhânın zevc-i muhteremleri olup, hâlâ Roma İmparâtorı ve Çarmanya Kıralı ve Lorinye ve Toskana'nın duka-i kebîri olan, *iftihârü'l-ümerâ'i'l-izâmi'l-îsevîyye muhtârü'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-mesîhiyye muslihu mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr* dostumuz haşmetlü miknetlü Ferançesko *hatema'llâhu avâkıbehû bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhi tarîka's-savâb ve's-sedâd* cenâblariyle bu def'a müceddeden akd olunan musâlaha-i dâ'imenin in'ikâdına bâ'is ü bâdî olmakdan nâşî imparâtor-ı müşârun-ileyh ile temhîd olınan musâfâtın işbu akdi vaktinde zikr olınan Belgrad musâlahasının ve kezâlik sonra büyük ilçisi ile âsitâne-i sa'âdetümde karâr-dâde olan mevâdd temessüki dahi dâ'im ü ber-karâr kalması sezâ görülmekle müzâkere vü müsâlemenün âsitâne-i sa'âdetümde mukîm kapu kethüdâsı iken orta ilçilik virdükleri, *kıdvetü'l-ümerâ'i'l-milleti'l-mesîhiyye*, Enriko Hiristofur de Penkler, *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr*, memhûr u ma'mûlun bih ruhsat-nâme-i sihhat-alâmeleriyle müstakillen murahhas ta'yîn eyledüklerini meş'ar gönderdükleri ruhsat-nâmeyi ilçi-i mûmâ-ileyh ibrâz u izhâr idüp ruhsat-nâme-i sihhat-dâ'imelerini ve tercümesini huzûr-ı fâ'izi'n-nûr-i mülûkâneme de'b-dîrîn-i devlet-i ebed-mekîn üzre, *düstûr-i ekrem müşîr-i efham nizâmü'l-âlem nâzimu menâzimi'l-ümem müdebbirü umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimü mehâmmi'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâ'ib mümhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyidü erkâni's-sa'âdeti ve'l-iclâl mürettibü merâtibi hilâfeti'l-kübrâmükemmilü nâmûsi's-saltanati'l-uzmâ el-mahfûfu bi-sunûfi avâtifi'l-meliki'l-a'lâ vezîr-i a'zam sütûde-şiyem-i vekîl-i mutak-ı sadâkat-ilmim* es-seyyid el-hâc Abdullah Paşa, *edâma'llahu ta'âlâ iclâlehû va zâ'afa bi't-te'yîdi iktidârehû ve ikbâlehû* arz u telhîs idüp, mazmûnı bi'l-cümle mehât-ı ilm-i âlem-ârây-ı şâhânem oldukda zikrolunan Belgırad musâlahasından ve sonra karâr-dâde olan mevâdd temessüklerinde bir tebdîl ü tağyîr olunmayup ve ol esnâda husûl-pezîr olan husûslar dahi bi-tamâmihâ yerlü yerinde takrîr vechen mine'l-vücûh bir mâddesine muğâyeret gelmeksizin cümlesinün te'kîd ü teşyîdine ve musâlaha mevâddının yigirmi üçünci mâddesi mantûkınca mukaddemâ yigirmi yedi seneye degin ta'yîn olınan müddet yerine mesâğ-ı şer'î oldığı vechle müddet-i memdûde ile işbu musâfâtın dâ'im u ber-karâr kılınmasına cânib-i me'âlî-câlib-i mülûkânemden izn-i hümâyûn-i hilâfet-makrûnum erzânî kılınup, kezâlik husûs-ı mez-

bûr vech-i muharrer-i mestûr üzre pezîrâyı teşyîd ü te'kîd kılınmak tarafeynden müstahsen ü müstasveb görülmegin taraf-ı melzûmi'ş-şeref-i pâdişâhânemden olan ruhsat-ı mütehakkika-i kâmile ve vekâlet-i mutlaka-i şâmilesi sebebiyle vezîr-i a'zam-ı müşârun-ileyh imparatoriçe-i müşârun ileyhânın murahhasları olan ilçi-i mûmâ-ileyh ile bir kaç meclis mülâkât ve miyânede bi'd-def'ât sebkat iden dostâne müzâkerâtdan sonra husûs-ı mezbûra böyle karâr virildigin sâlifü'z-zikr elli iki târihinde Belgrad kurbında pezîrây-ı in'ikâd ve ba'dehû âsitâne-i sa'âdetümde karâr-dâde olan musâlaha mevâddı ile sonra elli üç târihinde Âsitâne-i Sa'âdetümde olan büyük ilçileri ile ba'de'l-müzâkere ârâyeti istikrâr olup, temessükleri mübâdele olınan mâddelerin cümlesi işbu temessükde lafzun bi-lafzin zikr olunmış misillü mer'î vü mukarrer tutılup ve anlardan başka maksûd-ı aslî oldığı üzre zikr olınan musâlaha mevâddının yigirmi üçünci mâddesinin mantûkunca yigirmi seneye degin mukaddemâ ta'yîn olınan müddet yerine mâbeynde olan işbu musâfât u musâlaha mesâğ-ı şer'î oldığı vechle fî-mâ ba'd müddet-i memdûde ile dâ'im u ber-karâr olmak üzre müceddeden akd olunmağla işbu akd olınan dâ'imî sulh ve dostluk işâ'at olunup, böyle i'tibâr oluna ve ber-vech-i muharrer mukaddemâ Belgrad kurbında müşârun-ileyh Roma İmparatorı müteveffâ altıncı Karoloş ile akd olundığı vech üzre işbu musâlaha şöyle kavî ve muhkem ola ki, resm üzre bu günki günde müceddeden sulh u salâh ahidnâmeleri akd olunmış misillü ve kezâlik musâlaha-i mezkûre ve mevâdd temessüklerinde mestûr olan mâddeler bi'l-cümle tekrâr derc olunup, dâhil olmış ki, ri'âyet olunup, bi-tamâmihâ cümlesi mer'î ve mu'teber tutıla ve müceddeden akd olınan işbu musâfât cenâb-ı şevket-me'âb-ı übbehet-nihâbımın ism-i sâmîleri ve gerek imparatoriçe-i müşârun-ileyhâ cenâblarının esmâlariyle teşyîd olundığundan gayrı fî-mâ ba'd tarafeynin ahlâf ve vârisleri esmâlariyle dahi te'kîd oluna ve tarafeynden târîh-i temessükden altmış güne dek âsitâne-i sa'âdetüme vürûd ve mübâdeleten ahz ü i'tâ olunacak tasdîk-nâmeler ile müşeyyed ü müstahkem ve müceddeden akd olınan işbu musâlaha-i mübâreke bu vechle düstûrü'l-amel olmak şartiyle işbu bin yüz altmış senesi mâh-ı Cemâdîyü'l-ûlânın on yedinci güni târihiyle müverrah temessükler sadra'zam-ı müşârun-ileyhin ma'rifetiyle mübâdele olunup, hâlâ mübâdele olunan temessükün tasdîk-nâmesi imparatoriçe-i müşârun-ileyhâ taraflarından südde-i seniyye-i sidre-makâmımuza vârid ü vâsıl oldığını sadra'zam-ı müşârun-ileyh cenâbları de'b-dîrîn-i devlet-i ebed-mülküm üzre rikâb-ı kâmyâb-ı

mülûkâneme arz u takdîm idüp, tasdîk-nâme-i sihhat-alâme-i mezkûre nezd-i hümâyûnumda karîn-i kabûl olmağla, imdi ben dahi cenâb-ı hilâfet-me'âb-ı şevket-nisâbuma lâyık u sezâ olan vech ile ta'ahhüd iderüm ki, akd olınan işbu mevâdd-ı musâlahanın şurût u kuyûd ve mevâsik u uhûdına kemâl-i ri'âyet olmak mâdâmına ol cânibden hilâfına vaz u hareket sâdır olmaya taraf-ı hümâyûn-i pâdişâhânemden ve ahlâf-ı nühüft-ittisâfumdan ve vükelâ-i âlî-makâm ve mîr-i mîrân-ı sâhibu'l-ihtişâm ve ümerâ-i zevî'l-ihtirâm ve umûmen asâkîr-i nusret- irtisâmımuzdan ve bi'l-cümle ubûdiyyeti-müz ile şeref-yâb olan tavâ'if-i huddâmımuz-dan bir ferd hilâfına müte'allik vaz u hareket eylemiye! *Tahrîren fî-l-yevmi'l-ihdâ ve'l-işrîn min şehri Recebi'l-mürecceb senete sittîn ve mi'ete ve elfin.*

Bi-makâmi dâri's-saltanati'l-aliyye Kostantiniyyeti'l-mahmiyyeti'l-mahrûse.

- II -

MARİA THERESİA'YA HİTABEN YAZILAN NÂME-İ HÜMÂYÛN [333]

Tuğra: Mahmûd hân bin Mustafa hân el-muzaffer dâ'imâ

Müfteharatü'l-melîkâti'l-azîmâti'l-îsevîyye muhtâratü'l-muhterâti'l-muhterâti'l fehîmâti'l-mesîhiyye muslihatü mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibetü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibetu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr Macar ve Çeh kıraliçesi ve Avuşturya'nın Arhıdukasesi ve hâlen Roma İmparatoriçesi olan dostumuz haşmetlü miknetlü Mariye Tereze Perençessa, hatema'llâhu avâkıbehâ bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhâ sebîle's-savâb ve's-sedâd, tevkî'-i refî'-i hümâyûnumuz vâsıl olıcak ma'lûm ola ki, cenâb-ı vâcibü'l-vücûd ve müfîzü vücûd-i her-mevcûd, tenezzehû zâtehû ani't-tenâhî ve'l- hudûduninâyet-i bî-ğâyeti ve iki cihân serveri habîb-i hodâ şefî'-i rûz-i cezâ Muhammedüni'l-mustafâ efzalü't-tehâyâ hazretlerinin mu'cizâtü kesîrâti'l-berekâtiyle, melce-i selâtîn-i rûy-i zemîn ve melâz-ı havâkîn-i sâhib-temkîn olan atabe-i aliyye-yi inâyet-medâr ve südde-i seniyye-yi übbehet-karârımuza izhâr-ı levâzım-ı dostî vü mahabbet ve îfâ-yı merâsim-i samîmî vü meveddet iden mülûk-i merziyyü's-sülûkün merâm-larına müsâ'ade ve dil-hâhlarına müsâ'afe ile teşyîd-i erkân-ı musâlaha ve te'kîd-i kavâ'im-i müsâlemeye bezl-i cüll-i himmet olunmak, ecdâd-ı me'âlî-yi nijâd-beheştî rukâdım, *enâra'llâhu ta'âlâ berâhînehüm*, hazerâtından müntekal u mevrûs şîme-i kerîme-i mülûkâne ve haslet-i cemîle-i şâhânemüzden idügin ma'lûm-i âlemiyân olup, binâ'en aleyh bundan akdem Belgırad altında mün'akid olan musâlaha-i mübârekenin mevâddı ve ba'dehû Âsitâne-i sa'âdetümde karâr-dâde ve imzâ olınan husûsların temessüki ve sonra ilçi-i kebîrinizün murahhaslığı ile ba'de'l-müzâkere karâr-dâde olup, imzâ ve mevâdd temessüki tarafeynden mer'î vü mu'teber tutılup, velâkin beyne'd-devleteyn işbu düstûrü'l amel ve tarafeynden bu ana degin nice alâ'im-i vâzıha ile müstahkem ve mu'teber olan hüsn-i muvâlât ve şerâ'it-i müsâleme ve musâfât, zevc-i muhtereminüz olup, hâlâ müntehab-i Roma İmparatorı ve Çarmanya Kıralı ve Lorinye ve Toşkana'nın Düka-i kebîri olan, iftihârü'l-ümerâ'i'l-izâmi'l-îseviyye muhtâru'l-küberâ'il-fihâmi'l-mesîhiyye muslihu mesâlihi cemâhiri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye

[333] *HHstA* ve *Nâme-i Hümâyûn Defteri*, No.8, s.268-269.

sâhibü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibu delâ'ili'l- mecdi ve'l-i'tibâr dostumuz haşmetlü miknetlü Ferançesko, hatema'llâhu avâkıbehû bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhi tarîka's-savâb ve's-sedâd, cenâbleriyle müceddeden akd olınan musâlaha-i dâ'imenün in'ikâdına bâ'is ü bâdî olmakdan nâşî imparator-ı müşârun-ileyh ile temhîd olınan musâfâtın akdi vaktinde zikr olınan Belgırad musâlahasının ve kezâlik sonra, gerek Âsitâne-i sa'âdetimüzde imzâ olınan husûsların ve gerek büyük ilçinüz ile ba'de'l-müzâkere karâr-dâde olan mevâddın temessükleri dahi dâ'im ü ber-karâr kalmak sezâ görülmekle müzâkere ve mükâlemesine âsitâne-i sa'âdetimüzde kapu kethüdâlığınuz ile mukîm iken orta ilçilik virilen, kıdvetü ümerâ'il-milleti'l-mesîhiyye, Enriko Hıristofuro de Penkler, hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr, me'mûr ve akd ü temhîdi içün ma'lûmun bihî ruhsat-nâme-i sihhat-alâmeniz ile müstakillen namzed-i umûr eylemenüz hasebiyle ruhsat-nâmenizün asl u tercemesi ber-vech-i mu'tâd vezîr-i a'zamımuz vesâtatiyle rikâb-ı vilâ-nemûn-ı ma'lûm-ı hümâyûnumuz olmağla, bu gûne etvâr-ı dostâne ve reftâr-ı sâdıkânenüz bâ'is-i inbisât-ı derûn-ı şâhânemüz olmak hasebiyle, zikr olınan Belgırad musâlahasunda ve sonra karâr-dâde olan mevâdd temessüklerinde bir nesne tebdîl ü tağyîr olunmayup ve ol esnâda husûl-pezîr olan husûslar dahi bi-tamâmihâ yerlü yerinde takrîr olunup, vechen mine'l-vücûh bir mâddesine mugâyeret gelmeksüzin cümlesinün te'kîd ü teşyîdüne ve musâlaha mevâddınun yigirmi üçünci mâddesi mantûkınca mukaddemâ yigirmi yedi seneye degin ta'yîn olınan müddet yerine mesâğ-ı şer'î oldığı vech ile müddet-i memdûde ile iş bu musâfâtın dâ'im ü ber-karâr kılınmasına cânib-i me'âlî-gâlib-i mülûkânemüzden izn-i hümâyûn-i hilâfet-makrûnumuz erzânî kılınup, kezâlik husûs-ı mezbûr vech-i muharrer-i mestûr üzre pezîrâyı teşyîd ü te'kîd kılınmak tarafeynden müstahsen ü müstasveb görülmegin ilçinüz mûmâ-ileyh ile ba'de'l-müzâkere akd olınan dâ'imî sulh ve dostlığın tasdîk-nâmeleri bundan mukaddemce Âsitâne-i sa'âdetimüzde ahz ü i'tâ ve taraf-ı melzûm-i'ş-şeref-i hüsrevânemüzden virilen ahidnâme-i hümâyûn-ı mevhibet-nemûnumuz ilçinüz mûmâ-ileyh vesâtatiyle tarafınuza irsâl ü isrâ kılındığından başka, bu gûne musâfâtın te'kîdi tarafınuzdan ilçi-i mûmâ-ileyhe gelen memhûr kağıdınuz muktezâsınca bundan böyle dahi orta ilçilik rütbesiyle der-bâr-ı hilâfet-karâr-ı hüsrevânemüzde ikâmetinün terhîsi içün âdet-i hasene-i saltanat-ı seniyyemüz üzre, düstûr-i ekrem müşîr-i efham nizâmü'l-âlem nâzimu menâzimi'l-ümem müdebbirü umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimü me-

hâmmi'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâ'ib mümhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyidü erkâni's-sa'âdeti ve'l-iclâl mürettibü merâtibi'l-hilâfeti'l-kübrâ mükemmilü nâmûsi's-saltanati'l-uzmâ el-mahfûfu bi-sunûfi avâtifi'l-meliki'l-a'lâ vezîr-i a'zam sütûde-şiyem-i vekîl-i mutlak-ı sadâkat-alâmemüz Abdullah Paşa, edâma'llâhu ta'âlâ iclâlehû ve zâ'afa bi't-te'yîdi iktidârehû ve ikbâlehû'nun, vesâtat-ı âsafî-menkibetleriyle ilçinüz mûmâ-ileyh atabe-i bâhiretü'l-mevhibetimüze cebîn-sây-i şerefin ihrâz ile nâ'il-i etemm-i ruhsat-ı ikâmet ve teşrîfât-ı seniyye-i şâhânemüz ile meşmûl-i kerem ü inâyet olmışdur. Velâkin sizün Devlet-i Aliyyemüze olan hulûs u sadâkat ve kemâl-i ihtisâsa meyl ü rağbetinüz, vesîle-i tezâyüd-i i'zâz ve zerî'a-yi tevâfür-i imtiyâzınuz oldığundan ğayrı böyle dâ'imî sulh ve dostlık akd ü temhîdi esnâsında mücerred tevkîd-i me'âkid-i hubb u vilâ ve te'yîd-i kavâ'id-i safvet-i selâmet-intimâ içün mahsûs ilçi teşyîri dahi de'b-dîrîn-i saltanat-ı ebed-karînimüzden olmağın istifsâr-ı hâtırınuz içün hâcegân-ı dîvân-ı mu'allâ-ünvânımuzdan olup, Devlet-i Aliyyemüzde mertebe-i a'lâ ve derece-i isnâ addolunan tevkî'ilik pâye ve menzileti ile şânı terfî' u a'lâ ve orta ilçilik rütbesiyle dahi cebîn-i ünvânı telmî' u vâlâ kılınan mu'teber ve sadâkatkâr ve mu'temed ü dirâyet-şi'âr, iftihârü'l-emâcidi ve'l-ekârim, el-hâc Mustafa Hattî, dâme mecduhû, me'mûr ve ta'yîn kılınmağla, işbu nâme-i vidâd-alâme-i mülûkânemüz isdâr ve mûmâ-ileyh ile tesyîr ü irsâl kılınmışdur. Lede'l-vüsûl, mûmâ-ileyh tarafınuzdan dahi lihâza-i ayn-i istînâs u vidâd ile meşmûl, îmâ-yı nazar-ı istis'âd kılındıkdan sonra bu cânibe atf-ı licâm-ı ric'atine kerem-âver-i himmet ve tahrîk-sâz-ı nigâh-ı işâret olup, ba'de ez-în ilâ mâ şâ'allâhu ta'âlâ melhûz u me'mûl olan erkân-ı ihlâs u meveddet ve kavâ'm-i ihtisâs u mahabbetin devâm u keremiyyetüne tarafınuzdan sıdk-ı niyyet ve nikâ-ı taviyyet ile ri'âyet olundukca, cânib-i me'âlî-câlib-i şehinşâhânemden dahi idâme vü üstüvâr ve ikâme vü istikrârına sarf-ı cüll-i himmet olunacağı ma'lûmunuz ola. Ve's-selâmu alâ meni't-tebe'a'l-hüdâ. Tahrîren fî Evâhiri Muharremi'l-harâm senete ihdâ ve sittîn ve mi'ete ve elfin

Bi-makâmi Kostantiniyyeti'l-mahrûse.

- III -

F. STEFAN'A HİTABEN YAZILAN NAME-İ HÜMAYUN[334]

Tuğra : Mahmûd hân bin Mustafa hân el-muzaffer dâ'imâ

İftihârü'l-ümerâ'il-izâmi'l-kirâmi'l-îseviyye,muhtâru'l-küberâ'il-fihâmi'l-mesîhiyye, muslihu mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr, sâhibu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr, hâlâ Roma İmparatorı ve Çarmanya Kıralı ve Lorinye ve Toşkana'nın Duka-i kebîri ve sâ'ir nice mahallerin Perenci ve Kontesi olan haşmetlü miknetlü dostumuz Ferançesko, hatema'llâhu avâkıbehû bi'l-hayri ve'r-reşâd ve elheme ileyhi sebîle's-savâb ve's-sedâd, tevkî'-i refî-i hümâyûnum vâsıl olıcak ma'lûmunuz ola ki, mültecâ-yı kayâsire-i cihân ve melâz-ı ekâsire-i devrân olan Devlet-i Aliyye-yi kavî bünyâd-ı osmânî ve saltanat-me'âlî-yi mu'tâd-ı cihânbânîmüze izhâr-ı merâsim-i ihlâs ve ibrâz-ı merâsim-i dostî ve ihtisâsî iden mülûk-i merziyyü's-sülûk haklarında vücûh-i i'tâf u inâyet ve sünûf-i eltâf ve mükerremet-i mülûkâne mebzûl ü bî-dirîğ tutulmak ecdâd-ı izâmımuz, *enâra'llâhu te'âlâ berâhînehüm,* hazerâtından müntekal ü mevrûs şîme-i kerîme ve haslet-i cemîle-i pâdişâhânemüzden oldığı ma'lûm- âlemiyân olmağla, binâ'en aleyh cenâbınuz mukkaddemâ serîr-i imparatorîye iclâs oldığınızı eslâfınuz eserine iktifâ ile ber-mu'tâd resm-i kadîm-i dostâne mahsûs nâme-i mahabbet-alâmenüz ile der-bâr-ı hilâfet-karâr-ı hüsrevânemüze i'lâm u tefhîm ve müceddeden tahrîk-i ser-halka-i âşnâyî ve ülfet zımnında âsitâne-i sa'âdetimüzde mukîm Nemçe kapu kethüdâsı olup, Roma imperiyumunun kavaliri ve Nemçe Devleti'nün müsteşarı olan, kıdvetü ümerâ'il-milleti'l-mesîhiyye, Enriko Hiristofura de Penkler, hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr, orta ilçilik rütbesiyle pîrâye-dâr-ı temşiyyet ü tanzîm itmenüzden nâşî miyânede müceddeden dostlık ve saffet akd u temhîdi münâsib görüldigi ecilden de'b-dîrîn-i devlet-i ebed-karînimüz üzre vezîr-i a'zamımuz vesâtatiyle izn ü ruhsat-ı hümâyûnumuz südûrundan sonra ilçinüz mûmâ-ileyh, pîşgâh-ı sa'âdet-dest-gâhımuzda kâi'de-i cebhe-sây-i merâsimin edâ ve takdîm ve nâme-i musâdakat-alâmenüzi teblîğ u teslîm akîbinde teşrîfât-ı seniyye-i mülûkânemüze mazhar u sezâ olup, resm-i pîşîn-i cihânbânî üzre nâme-i sadâkat-makrûnunuzun

[334] *HHstA* ve *Nâme-i Hümâyûn Defteri*, No.8, s.266-268.

tercümesi pâye-i serîr-i inâyet-masîr-i hâkâniye-müze arz u telhîs olundukda, hulâsa-i mazmûnunda müceddeden mâbeynde dostlık ve meveddet akdi cây-gîr-i zamîrinüz olmak hasebiyle bu gûne vaz'-ı dostâne ve tavr-ı sâdıkânenüz-den tab'-ı hümâyûn-i safâ-makrûnumuz münbesit u mahzûz oldığına binâ'en zikr olınan dostlık ve muvâlâtın teşyîd ü istihkâmı esbâbına tarafımuzdan sa'y u gûşeş olunarak dil-hâh-ı cânibeyn üzre mebânî-yi musâfât-pezîrâyı is-tikrâr ve in'ikâd olmağın tasdîk-nâme-i sihhat-dâ'imeler bundan mukaddem âsitâne-i aliyyemüzde ahz u i'tâ ve taraf-ı saltanat-ı seniyyemüzden şeref-yâfte-i südûr olan ahidnâme-i hâlet-dâ'ime-i hüsrevânemüz ilçinüz mûmâ-ileyh ta-vassutiyle mukaddemâ tarafunuza teşyîr ü isrâ kılındığından başka, bu gûne musâfâtın te'kîdi ve tarafınuzdan ilçinüz mûmâ-ileyhe gelen memhûr kağı-dınuz muktezâsınca bundan böyle dahi orta ilçilik rütbesiyle der-bâr-ı hilâ-fet-karâr-ı pâdişâhânemüzde ikâmetinin terhîsi içün âdet-i hasene-i saltanat-ı seniyyemüz üzre düstûr-i ekrem müşîr-i efham nizâmü'l-âlem nâzimu menâ-zimi'l-ümem müdebbirü umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimü me-hâmmi'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâ'ib mümhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşey-yidü erkâni's-sa'âdeti ve'l-iclâl mürettibü merâtibi'l-hilâfeti'l-kübrâ mükem-milü nâmûsi's-saltanati'l-uzmâ el-mahfûfu bi-sunûfi avâtifi'l-meliki'l-a'lâ bi'l-fi'l vezîr-i a'zam sütûde-şiyem-i vekîl-i mutlak-ı kavî'l-himemimüz Abdullah Paşa, edâma'llâhu ta'âlâ iclâlehû ve zâ'afa bi't-te'yîdi iktidârehû ve ikbâlehû-'nun, vesâtat-ı âsafî-menkibetleriyle ilçinüz mûmâ-ileyh atabe-i bâhiretü'l-mevhibetimüze cebîn-sây-i şerefin ihrâz ile nâ'il-i etemm-i ruhsat-ı ikâmet ve teşrîfât-ı seniyye-i behiyyemüz ile meşmûl-i inâyet ü mükerremet olup, bu siyâkda egerçe başka nâme-i dostî-alâmemüz yedine def' u teslîm olunmış-dur. Ancak, sizün ber-vech-i muharrer taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i şâhânemüze olan hulûs u sadâkat ve kemâl-i ihtisâsa meyl ü rağbetinüz vesîle-i tezâyüd-i ikrâm ve zerî'a-yi tevâfür-i ihtirâm oldığından ğayrı böyle müceddeden te'sîs-i bünyân-ı mühâdene ile teşyîd-i erkân-ı musâlaha esnâsında mücerred tev-kîd-i mu'âked-i hubb u vilâ ve te'yîd-i kavâ'id-i safvet-i selâmet-intimâ içün mahsûs ilçi tesyîri dahi kânûn-ı kâdîm-i saltanat-ı mütedîmemüzden olma-ğın, istisfâr-ı hâtırınuz içün, hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûnumuzdan olup, Devlet-i Aliyyemüzde mertebe-i a'lâ ve derece-i isnâ add olınan tevkî'îlik pâye ve menzileti ile şânı a'lâ ve terfî' ve orta ilçilik rütbesiyle dahi menşûr kadr u mekânı vâlâ ve terfî' kılınan reşîd ü erîb ve mu'temed ü edîb, iftihâ-rü'l-emâcidi ve'l-a'yân, el-hâc Mustafa Hattî, dâme mecduhû, me'mûr u ta'-

yîn kılınmağla, işbu nâme-i vidâd-alâme-i mülûkânemüz isdâr ve mûmâ-ileyh lihâza-i ayn-i istînâs u vidâd ile manzûr u meşmûl oldukdan sonra, bu cânibe irhâ-yı inân-ı ric'ate izn ü ruhsat virilüp, ba'de ez-în ilâ mâ şâ'allâhu te'âlâ melhûz u me'mûl olan ihlâs u meveddet ve ihtisâs u mahabbetin yevmen fe-yevmâ müzdâd olmasuna tarafınuzdan sıdk-ı azîmet birle ri'âyet olundukca, cânib-i seni'l-menâkib-i mülûkânemüzden dahi devâm u istimrâr ve sebât u istikrârına sarf-ı cüll-i himmet olunacağı ma'lûmunuz ola! Ve's-selâmu alâ meni't-tebe'a'l-hüdâ. Tahrîren fî Evâhiri Muharremi'l-harâm senete ihdâ ve sittîn ve mi'ete ve elfin

Bi-makâm-i dâri's-saltanati'l-aliyye Kostantiniyyeti'l-mahmiyeti'l-mah-rûse.

- IV -

SADRAZAM ABDULLAH PAŞA'NIN GÖNDERDİĞİ MEKTUPLAR [335]

A) F.STEFAN'A HİTABEN YAZILAN MEKTUP

İftihârü'l-ümerâ'i'l-izâmi'l-îseviyye, muhtâru'l-küberâ'il-fihâmi'l-mesîhiyye, muslihu mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye, sâhibü'l-ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr, sâhibu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr, hâlâ Roma imparatorı ve Çarmanya kıralı ve Lorinye ve Toşkana'nın duka-i kebîri ve sâ'ir nice mahallerin Perenci ve Kontesi haşmetlü miknetlü ulu dostumuz Çasar-ı bâ-vakâr Ferançesko, hatema'llâhu avâkıbehû bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhi sebîle's-savâb ve's-sedâd cenâblarının kıbel-i erşedlerinün îzâh-ı me'ânî-yi hubb u vilâ ve ifsâh-ı mebânî-yi dürr ü ittihâd ile te'kîd-i mu'âked-i mahabbet ve teşyîd-i murâsıd-ı meveddet ider, hulâsa-i kelâm müsâleme-i irtisâm ve nükâve-i peyâm-ı musâdakât-ı insicâm ithâfından sonra, dostâne inhâ ve i'lâm olunur ki, mültecâ-yı kayâsire-i cihân ve melâz-ı ekâsire-i devrân olan Devlet-i Aliyye-i kavî-bünyâd-ı osmânî ve saltanat-ı seniyye-i me'âlî-me'âd-ı cihânbânimüze izhâr-ı merâsim-i ihlâs ve ibrâz-ı levâzım-ı dostî vü ihtisâs iden mülûk-i merziyyü's-sülûk haklarında vücûh-i ithâf u inâyet ve sunûf-i eltâf u mükerremet-i mülûkâne mebzûl u bî-dirîğ tutılmak bi'l-irs müntekal olan şîme-i kerîme-i hüsrevâne ve haslet-i cemîle-i şâhâneden oldığı ma'lûm-i âlemiyân olmağla, binâ'en aleyh cenâbınuz bundan mukaddem serîr-i imparatoriye iclâs oldığınızı, eslâfınuz eserine iktifâ ile ber-mu'tâd-ı kadîm-i dostâne mahsûs nâme-i mahabbet-alâmenüz ile hâlâ serîr-ârây-ı saltanat ve bahtiyârî ve revnak-efzâ-yı mesned-i devlet-übbehet-i tâcdârî, şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü azametlü velî-yi ni'metüm, efendüm pâdişâh-ı âlem-penâh ve şehriyâr-ı mekârim-i dest-gâh hazretlerinün der-bâr-ı hilâfet-karâr-ı hüsrevânelerine i'lâm u tefhîm ve müceddeden tahrîk-i ser-halka-i âşnâyî ve ülfet zımnında Âsitâne-i sa'âdetde mukîm Nemçe kapu kethüdâsı olup, Roma İmperiyumunun kavaliri ve Nemçe Devleti'nün müsteşarı olan hürmetlü mahabbetlü Enriko Hiristofor de Penkler dostumuzı orta ilçilik rütbesiyle

[335] *HHstA*. Sadrazam Abdullah Paşa'nın bu sefâretle alakalı mektupları Nâme-i Hümâyun Defterlerinde bulunamamıştır, ancak, kendisine gelen mektupların tercümeleri kaydedilmiştir. *Nâme-i Hümâyûn Defteri*, No.8, s.278-280.

pîrâye-dâr-ı temşiyet ü tanzîm itmenüzden nâşî miyânede müceddeden dostlık ve safvet akd u temhîdi münâsib görüldigi ecilden, de'b-dîrîn-i devlet-i ebed-karîn üzre izn ü ruhsat-ı hümâyûn-ı cihândârî südûrından sonra, ilçinüz mûmâ-ileyh, pîş-gâh-ı sa'âdet-dest-gâh-ı hilâfet-penâhîye kâ'ide-i cebînsây-i merâsimin edâ vü takdîm ve nâme-i musâdakat-alâmenüzi teblîğ u teslîm akîbinde, teşrîfât-ı seniyye-i mülûkâneye mazhar u sezâ olup, resm-i pîşîn-i cihânbânî üzre nâme-i sadâkat-makrûnunuzun tercümesi pâye-i serîr-i inâyet-masîr-i hâkânîye arz u telhîs olundukda, hulâsa-i mazmûnında, müceddeden mâbeynde dostlık ve meveddet akdi cây-gîr-i zamîrinüz olmak hasebiyle bu gûne vaz'-ı dostâne ve tavr-ı sâdıkânenüzden tab'-ı hümâyûn-ı safâmakrûn-ı tâc-dârî münbesit ü mahzûz oldığına binâ'en, zikr olınan dostlık ve muvâlâtın teşyîd ü istihkâmı esbâbına tarafeynden sa'y u gûşeş olunarak dilhâh-ı cânibeyn üzre mebânî-yi musâfât, pezîrây-ı istikrâr ve in'ikâd olmağın, tasdîk-nâme-i sihhat-dâ'imeler bundan mukaddem Âsitâne-i sa'âdetde ahz u i'tâ ve taraf-ı saltanat-ı seniyye-i şâhâneden şeref-yâfte-i südûr olan ahidnâme-i himmet-dâ'ime-i hüsrevâne ilçinüz mûmâ-ileyh tavassutiyle mukaddemâ tesyîr u isrâ kılındığından başka, bu gûne musâfâtın te'kîdi ve tarafınuzdan ilçinüz mûmâ-ileyhe gelen memhûr kağıdınız muktezâsunca, bundan böyle dahi orta ilçilik rütbesiyle der-bâr-ı hilâfet-karâr-ı pâdişâhânede ikâmetinün terhîsi içün âdet-i hasene-i saltanat-ı seniyye üzre bu dostunuz vesâtatiyle mûmâ-ileyh atabe-i bâhiretü'l-mevhibet-i mülûkâneye cebîn-sây-i şerefin ihrâz ile nâ'il-i etemm-ruhsat-ı ikâmet ve teşrîfât-ı behiyye-i dildârâne ile meşmûl-i inâyet ü mükerremet olup, bu siyâkda egerçe başka nâme-i dostîalâme mûcibince mektûb-ı mahabbet-vesî' yedine def' u teslîm olunup, ancak sizün ber-vech-i muharrer taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i şâhâneye olan hulûs u sadâkat ve kemâl-i ihtisâsa meyl ü rağbetinüz vesîle-i tezâyüd-i ikrâm ve zerî'a-i tevâfür-i ihtirâm oldığından ğayrı, böyle müceddeden te'sîs-i bünyân-ı mühâdene ile teşyîd-i erkân-ı musâlaha esnâsında mücerred tevkîd-i mu'âked-i hubb u vilâ ve te'yîd-i kavâ'id-i sefvet-i selâmet-intimâ içün mahsûs ilçi tesyîri dahi kânûn-ı kadîm-i saltanat-ı müstedimeden olmağın, istisfâr-ı hâtırınuz içün hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan olup, Devlet-i Aliyye'de mertebe-i a'lâ ve derece-i isnâ add olınan tevkî'îlik pâye ve menzileti ile şânı a'lâ ve terfî' ve orta ilçilik rütbesiyle menşûr, kadr u mekânı vâlâ ve terfî' kılınan reşîd ü erîb ve mu'temed ü edîb, izzetlü el-hâc Mustafa Hattî Efendi me'mûr u ta'yîn kılındığını meş'ar-ı taraf-ı fâ'izü'ş-şeref-i tâc-dârîden nâme-i vidâd-alâme-i

mülûkâne isdâr ve mûmâ-ileyh ile tesyîr ü irsâl olunmağla, cânib-i hayr-endîşlerinden dahi mûcibince mektûb-ı sadâkat-mashûb tahrîr olunmışdur. İnşâ'e'l-mevlâ, lede'l-vüsûl ilçi-i mûmâ-ileyhe lihâza-i ayn-ı istînâs u vidâd ile manzûr u meşmûl oldukdan sonra, bu cânibe irhâ-yı inân-ı ric'ate izn ü ruhsat virüp, ba'de ez-în, ilâ mâ şâ'allâhu ta'âlâ melhûz u me'mûl olan ihlâs u meveddet ve ihtisâs u mahabbetin yevmen fe-yevmen müzdâd olmasuna tarafınuzdan sıdk-ı azîmet birle ri'âyet olundukca, cânib-i senî'l-menâkib-i mülûkâneden dahi devâm u istimrâr ve sebât ü istikrârına sarf-ı cüll-i himmet ve bu hâlisü'l-fu'âdın tarafından dahi sa'y ü dikkat olunacağı bî-iştibâhdur. Ve's-selâmu alâ meni't-tebe'a'l-hüdâ

Bi-makâmi Kostantiniyyeti'l-mahrûse.

- V -

B) MARİA THERESİA'YA HİTABEN YAZILAN MEKTUP [336]

Müfteharatü'l-melîkâti'l-azîmâti'l-îseviyye, muhtâratü'l-muhterâti'l-fehîmâti'l mesîhiyye, muslihatü mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye, sâhibetü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr, sâhibetu delâ'ili'l-mikneti ve'l-i'tibâr, Macar ve Çeh kıraliçesi ve Avuşturya'nın Arhı Dükasesi ve hâlâ Roma İmparatoriçesi olan dostumuz haşmetlü, menziletlü, mahabbetlü, Mariye Tereza, Perençessa, hatema'llâhu avâkıbehâ bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhâ sebîle's-savâb ve's-sedâd, kabline hulâsa-i peyâm-ı mahabbet-me'âl ve nükâde-i kelâm-ı meveddet-iştimâl ihdâsından sonra, muhibbâne inhâ olunur ki, cenâb-ı vâcibü'l-vücûd ve müfîzu vücûd-i her-mevcûd, tenezzehû zâtehû ani't-tenâhî ve'l-hudûdun inâyet-i bî-ğâyeti ve iki cihân serveri, habîb-i hodâ, şefî'-i rûz-i cezâ, Muhammedüni'l-mustafâ aleyhi efzalü't-tehâyâ hazretlerinin mu'cizâtü kesîreti'l berekâtiyle, hâlâ serîr-ârây-ı saltanat u bahtiyârî ve revnak-efzâ-yı mesned-i devlet-übbehet-i tâc-dârî, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, azametlü, velî-yi ni'metüm efendüm pâdişâh-ı âlem-penâh ve şehriyâr-ı mekârim-i dest-gâh hazretlerinin melce-i selâtîn-i rûy-i zemîn ve melâz-i havâkîn-i sahib-temkîn olan atabe-i aliyye-i inâyet-medâr ve südde-i seniyye-i übbehet-karârlarına izhâr-ı levâzım-ı dostî vü mahabbet ve îfâ-yı merâsim-i samîmî vü mahabbet iden mülûk-i merziyyü's-sülûk merâmalarına müsâ'ade ve dil-hâhlarına musâ'afe ile teşyîd-i erkân-ı musâlaha ve te'kîd-i kavâ'im-i müsâlemeye bezl-i cüll-i himmet olunmak, ecdâd-ı me'âlî-yi nijâd-beheştî rukâdları, enâra'llâhu ta'âlâ berâhîne-hüm , hazretlerinden müntekal ü mevrûs şîme-i kerîme-i mülûkâne ve haslet-i cemîle-i şâhânelerinden idügi ma'lûm-ı âlemiyân olup, binâ'en aleyh bundan akdem Belgırad altında mün'akid olan musâlaha-i mübârekenün mevâddı ve ba'dehû Âsitâne-i sa'âdetde karâr u imzâ olınan husûsların temessüki ve sonra ilçi-i kebîrinüz murahhaslığı ile ba'de'l-müzâkere karâr-dâde olup, imzâ ve mübâdele kılınan mevâdd temessüki, tarafeynden mer'î vü mu'teber tutılup, velâkin beyne'd-devleteyn işbu düstûrü'l-amel ve tarafeynden bu ana degin niçe alâyim-i vâzıha ile müstahkem ve mu'teber olan hüsn-i muvâlât ve şerâ'it-i müsâleme vü musâfât

[336] *a.g.e.*

zevc-i muhtereminüz olup, hâlâ Roma İmparatorı ve Çarmanya kıralı ve Lorinye ve Toşkana'nın duka-i kebîri olan haşmetlü mahabbetlü Çasar-ı bâvakâr dostumuz cenâblariyle mücedded en akd olunan musâlaha-i dâ'imenün in'ikâdına bâ'is ü bâdî olmakdan nâşî, imparator-ı müşârun-ileyh ile temhîd olınan musâfâtın akdi vaktünde zikr olınan Belgırad musâlahasınun ve kezâlik sonra gerek âsitâne-i sa'âdetde imzâ olınan husûsların ve gerek büyük ilçinüz ile ba'de'l-müzâkere karâr-dâde olan mevâddın temessükleri dahi dâ'im ü ber- karâr olmak sezâ görülmekle, müzâkere vü mükâlemesüne Âsitâne-i sa'âdetde kapu kethüdâlığınuz ile mukîm iken orta ilçilik virilen hürmetlü mahabbetlü Enriko Hıristofur de Penkler dostumuzı me'mûr ve akd u temhîdi içün ma'lûmun bih ruhsat-nâme-i sihhat-alâmenüz ile müstakillen namzed-i umûr eylemenüz hasebiyle, ruhsat-nâmenüzün asl u tercümesi ber-vech-i mu'tâd rikâb-ı kâmyâb-ı mülûkâneye arz u telhîs olunup, mazmûn-ı vidâd-nemûnı ma'lûm-ı hümâyûn olmağla, bu gûne etvâr-ı dostâne ve reftâr-ı sâdıkânenüz bâ'is-i inbisât-derûn-ı şehinşâhî olmak hasebiyle, zikr olınan Belgırad musâlahasında ve sonra karâr-dâde olan temessüklerinde bir nesne tabdîl ü tağyîr olunmayup ve ol esnâda husûl-pezîr olan husûslar dahi bi-tamâmihâ yerlü yerinde takrîr olunup, vechen mine'l-vücûh bir mâddesüne muğâyeret gelmeksüzin te'kîd ü teşyîdüne ve musâlaha mevâddının yigirmi üçünci mâddesi mantûkınca mukaddemâ yigirmi yedi seneye degin ta'yîn olınan müddet yerine mesâğ-ı şer'î oldığı vechle müddet-i memdûde ile işbu musâfâtın dâ'im u ber-karâr kılınmasına cânib-i me'âlî-câlib-i mülûkâneden izn-i hümâyûn-i hilâfet-makrûn erzânî kılınup, kezâlik husûs-i mezbûr vech-i muharrer-i mestûr üzre pezîrâyı teşyîd ü te'kîd kılınmak tarafeynden müstahsen ü müstasveb görülmegin ilçinüz mûmâ-ileyh ile ba'de'l-müzâkere akd olunan dâ'imî sulh ve dostlığın tasdîk-nâmeleri, bundan mukaddemce Âsitâne-i sa'âdetde ahz u i'tâ ve taraf-ı melzûmi'ş-şeref-i hüsrevâneden virilen ahidnâme-i hümâyûn-i mevhibet-nemûn, ilçinüz mûmâ-ileyh vesâtatiyle tarafınuza irsâl ü isrâ kılındığından başka, bu gûne musâfâtın te'kîdi tarafınuzdan ilçi-i mûmâ-ileyhe gelen memhûr kağıdınuz muktezâsınca, bundan böyle dahi orta ilçilik rütbesiyle der-bâr-ı hilâfet-karâr-ı pâdişâhânede ikâmetinün terhîsi içün âdet-i hasene-i saltanat-ı seniyye üzre vesâtat-ı dostânemüz ile ilçinüz mûmâ-ileyh, atabe-i bâhiretü'l-mevhibete cebîn-sây-ı şerefin ihrâz ile nâ'il-i etemm-ruhsat u ikâmet ve teşrîfât-ı seniyye-i şâhâne ile meşmûl-i kerem ü inâyet olmışdur. Devlet-i Aliyye'ye olan

hulûs u sadâkat ve kemâl-i ihtisâsa meyl ü rağbetinüz, vesîle-i tezâyüd-i i'zâz ve zerî'a-i tevâfür-i imtiyâzınuz oldığından ğayrı böyle dâ'imî sulh ve dostlık akd ü temhîdi esnâsında mücerred tevkîd-i mu'âkid-i hubb u vilâ ve te'yîd-i kavâ'id-i safvet-i selâmet-intimâ içün mahsûs ilçi tesyîri dahi de'b-dîrîn-i saltanat-ı ebed-karînden olmağla, istisfâr-ı hâtırınuz içün hâcegân-ı dîvân-ı mu'allâ-ünvân-dan olup, Devlet-i Aliyye'de mertebe-i a'lâ ve derece-i isnâ add olınan tevkî'îlik pâye ve menzileti ile şânı terfî' u a'lâ ve orta ilçilik rütbesiyle dahi cebîn-ünvânı telmî' u vâlâ kılınan mu'teber ve sadâkatkâr, mu'temed ü dirâyet-şi'âr izzetlü el-hâc Mustafa Hattî Efendi me'mûr u ta'yîn oldığını meş'ar-i taraf-ı fâ'izü'ş-şeref-i hüsrevâneden nâme-i vidâd-alâme-i mülûkâne isdâr ve mûmâ-ileyh ile tesyîr u irsâl olmağla, cânib-i hayr-endîşlerinden dahi mûcibince mektûb-i sadâkat-mashûb tahrîr olunmışdur. İnşâ'e'l-mevlâ, lede'l-vüsûl mûmâ-ileyh tarafınuzdan istis'âd kılındıkdan sonra bu cânibe atf-i licâm-i ric'ate kerem-âver-i himmet ve tahrîk-sâz-ı nigâh-ı işâret olup, ba'de ez-în ilâ mâ şâ'allâhu ta'âlâ melhûz u me'mûl olan erkân-ı ihlâs u meveddet ve kavâ'im-i ihtisâs u mahabbetin devâm u keremiyyetüne tarafınuzdan sıdk-ı niyyet ve nikâ-i taviyyet ile ri'âyet olundukca, cânib-i me'âlî-câlib-i şehin-şâhâneden dahi idâme vü üstüvâr ve ikâme vü istikrârına sarf-ı cüll-i himmet ve bu hâlisü'l-fu'âdın tarafından dahi sa'y u dikkat olunacağı bî-iştibâhdur. Ve's-selâmu alâ meni't-tebe'a'l-hüdâ

Bi-makâmi Kostantiniyyeti'l-mahrûse.

-VI-

C) BAŞBAKAN FRANZ HARRACH'A HİTABEN YAZILAN MEKTUP [337]

Kıdvetü'l-ümerâ'i'l-milleti'l-mesîhiyye, umdetü küberâ'i't-tâ'ifeti'l-îseviyye Macar ve Çeh kıraliçesi ve Avuşturya'nın Arhı dukasesi ve hâlâ Roma İmparatoriçesi haşmetlü menziletlü mahabbetlü dostumuz cenâbının baş vekîli olan rağbetlü hürmetlü mahabbetlü dostumuz Konte İbarak, hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr, kıbeline kelâm-ı muhlisat-encâm ve peyâm-ı müsâlemet fercâm iblâğiyle dostâne inhâ vü ifhâm olunur ki, cenâb-ı vâcibü'l-vücûd ve müfîzü vücûd-i her-mevcûd, tenezzehû zâtehû ani't-tenâhî ve'l-hudûdun inâyet-i bî-gâyeti ve iki cihân serveri habîb-i hodâ, şefî'-i rûz-i cezâ, Muhammedüni'l-mustafâ aleyhi efzalü't-tehâyâ hazretlerinin mu'cizâtü kesîreti'l-berekâtiyle, hâlâ serîr-ârây-ı saltanat u bahtiyârî ve revnak-efzâ-yı mesned-i devlet-übbehet-i tâc-dârî, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, azametlü, velî-yi ni'metüm efendüm pâdişâh-ı âlem-penâh ve şehriyâr-ı mekârim-i dest-gâh hazretlerinin melce-i selâtîn-i rûy-i zemîn ve melâz-i havâkîn-i sahib-temkîn olan atabe-i aliyye-i inâyet-medâr ve südde-i seniyye-i übbehet-karârlarına izhâr-ı levâzım-ı dostî vü mahabbet ve îfâ-yı merâsim-i samîmî vü mahabbet iden mülûk-i merziyyü's-sülûk merâmalarına müsâ'ade ve dil-hâhîlerine musâ'afe ile teşyîd-i erkân-ı musâlaha ve te'kîd-i kavâ'im-i müsâlemeye bezl-i cüll-i himmet olunmak, ecdâd-ı me'âlî-yi nijâd-beheştî rukâdları, enâra'llâhu ta'âlâ berâhînehüm, hazretlerinden müntekal ü mevrûs şîme-i kerîme-i mülûkâne ve haslet-i cemîle-i şâhânelerinden idügi ma'lûm-ı âlemiyân olup, binâ'en aleyh bundan akdem Belgırad altında mün'akid olan musâlaha-i mübârekenün mevâddı ve ba'dehû Âsitâne-i sa'âdetde karâr-dâde ve imzâ olınan husûsların temessüki ve sonra ilçi-i kebîrinüz murahhaslığı ile ba'de'l-müzâkere karâr-dâde olup, imzâ ve mübâdele kılınan mevâdd temessüki, tarafeynden mer'î vü mu'teber tutılup, velâkin beyne'd-devleteyn işbu düstûrü'l-amel ve tarafeynden bu ana degin nice alâyim-i vâzıha ile müstahkem ve mu'teber olan hüsn-i muvâlât ve şerâ'it-i müsâleme vü musâfât imparatoriçe-i müşârun-ileyhânın zevc-i muhteremi olup, hâlâ Roma İmparatorı ve Çarmanya kıralı ve Lorinye ve Toşkana'nın duka-i kebîri olan haşmetlü mahabbetlü Çasar-ı bâ-vakâr dostumuz cenâblariyle müceddeden akd olunan musâlaha-i

[337] a.g.e.

dâ'imenün in'ikâdına bâ'is ü bâdî olmakdan nâşî, imparator müşârun- ileyh ile temhîd olınan musâfâtın akdi vaktünde zikr olınan Belgırad musâlahasının ve kezâlik sonra gerek âsitâne-i sa'âdetde imzâ olınan husûsların ve gerek büyük ilçinüz ile ba'de'l-müzâkere karâr-dâde olan mevâddın temessükleri dahi dâ'im ü ber-karâr kalmak sezâ görülmekle, müzâkere vü mükâlemesüne Âsitâne-i sa'âdetde kapu kethüdâlığınuz ile mukîm iken orta ilçilik virilen hürmetlü mahabbetlü Enriko Hıristofur de Penkler dostumuzı me'mûr ve akd u temhîdi içün ma'lûmun bih ruhsat-nâme-i sihhat-alâmenüz ile müstakillen namzed-i umûr eylemenüz hasebiyle, ruhsat-nâmenüzün asl u tercümesi ber-vech-i mu'tâd rikâb-ı kâmyâb-ı mülûkâneye arz u telhîs olunup, mazmûn-ı vidâd-nemûnı ma'lûm-ı hümâyûn olmağla, bu gûne etvâr-ı dostâne ve reftâr-ı sâdıkânenüz bâ'is-i inbisât-derûn-ı şehinşâhî olmak hasebiyle, zikr olınan Belgırad musâlahasında ve sonra karâr-dâde olan temessüklerinde bir nesne tabdîl ü tağyîr olunmayup ve ol esnâda husûl-pezîr olan husûslar dahi bi-tamâmihâ yerlü yerinde takrîr olunup, vechen mine'l-vücûh bir mâddesüne muğâyeret gelmeksüzin te'kîd ü teşyîdüne ve musâlaha mevâddının yigirmi üçünci mâddesi mantûkınca mukaddemâ yigirmi yedi seneye degin ta'yîn olınan müddet yerine mesâğ-ı şer'î oldığı vechle müddet-i memdûde ile işbu musâfâtın dâ'im u ber-karâr kılımasına cânib-i me'âlî-câlib-i mülûkâneden izn-i hümâyûn-i hilâfet-makrûn erzânî kılınup, kezâlik husûs-i mezbûr vech-i muharrer-i mestûr üzre pezîrâyı teşyîd ü te'kîd kılınmak tarafeynden müstahsen ü müstasveb görülmegin ilçinüz mûmâ-ileyh ile ba'de'l-müzâkere akd olunan dâ'imî sulh ve dostlığın tasdîk-nâmeleri, bundan mukaddemce Âsitâne-i sa'âdetde ahz u i'tâ ve taraf-ı melzûmi'ş-şeref-i hüsrevâneden virilen ahidnâme-i hümâyûn-i mevhibet-nemûn, ilçinüz mûmâ-ileyh vesâtatiyle tarafınuza irsâl ü isrâ kılındığından başka, bu gûne musâfâtın te'kîdi tarafınuzdan ilçi-i mûmâ-ileyhe gelen memhûr kağıdınuz muktezâsınca, bundan böyle dahi orta ilçilik rütbesiyle der-bâr-ı hilâfet-karâr-ı pâdişâhânede ikâmetinün terhîsi içün âdet-i hasene-i saltanat-ı seniyye üzre vesâtat-ı dostânemüz ile ilçinüz mûmâ-ileyh, atabe-i bâhiretü'l-mevhibete cebîn-sây-ı şerefin ihrâz ile nâ'il-i etemm-ruhsat u ikâmet ve teşrîfât-ı seniyye-i şâhâne ile meşmûl-i kerem ü inâyet olmışdur. Devlet-i Aliyye'ye olan hulûs u sadâkat ve kemâl-i ihtisâsa meyl ü rağbetinüz,vesîle-i tezâyüd-i i'zâz ve zerî'a-i tevâfür-i imtiyâzınuz oldığından ğayrı böyle dâ'imî sulh ve dostlık akd ü temhîdi esnâsında mücerred tevkîd-i mu'âkid-i hubb u vilâ ve te'yîd-i

kavâ'id-i safvet-i selâmet-intimâ içün mahsûs ilçi tesyîri dahi de'b-dîrîn-i saltanat-ı ebed-karînden olmağın, imparatoriçe-i müşârun-ileyhânın istisfâr-ı hâtırı içün hâcegân-ı dîvân-ı mu'allâ-ünvândan olup, Devlet-i Aliyye'de mertebe-i a'lâ ve derece-i isnâ add olınan tevkî'îlik pâye ve menzileti ile şânı terfî' u a'lâ ve orta ilçilik rütbesiyle dahi cebîn-i ünvânı telmî' u vâlâ kılınan mu'teber ve sadâkatkâr, mu'temed ü dirâyet-şi'âr izzetlü el-hâc Mustafa Hattî Efendi me'mûr u ta'yîn olundığını meş'ar-i taraf-ı fâ'izü'ş-şeref-i hüsrevâneden nâme-i vidâd-alâme-i mülûkâne isdâr ve cânib-i hayr-endîşlerinden dahi mûcibince mektûb-i sadâkat-mashûb tahrîr u imlâ ve mûmâ-ileyh ile tesyîr u irsâl olmağla, te'kîd-i mebânî-yi muvâlât ve teşyîd-i esâs-ı musâfât zımnında siz dostumuza dahi mektûb-i mahabbet-üslûb tahrîr olunmışdur. İnşâ'e'l-mevlâ, lede'l-vüsûl mûmâ-ileyh tarafınuzdan istis'âd kılındıkdan sonra bu cânibe atf-i licâm-i ric'ate kerem-âver-i himmet ve tahrîk-sâz-ı nigâh-ı işâret olup, ba'de ez-în ilâ mâşâ'allâhu ta'âlâ melhûz u me'mûl olan erkân-ı ihlâs u meveddet ve kavâ'im-i ihtisâs u mahabbetin devâm u keremiyyetüne tarafınuzdan sıdk-ı niyyet ve nikâ-i taviyyet ile ri'âyet olundukca, cânib-i me'âlî-câlib-i şehinşâhâneden dahi idâme ve üstüvâr ve ikâme vü istikrârına sarf-ı cüll-i himmet ve bu hâlisü'l-fu'âdın tarafından dahi sa'y u dikkat olunacağı bî-iştibâhdur. Ve's-selâmu alâ meni't-tebe'a'l-hüdâ

Bi-makâmi Kostantiniyyeti'l-mahrûse.

- VII -

SEFÂRET HEYETİNİN LİSTESİ[338]

Kâhyâ Ahmed Efendi
Dîvân Efendisi Mustafa Efendi
Hâzînedâr Ahmed Ağa
Kapıcılar Kâhyâsı Osman Ağa
Mühürdâr Süleyman Ağa
İmâm Sâlih Efendi
Hâzîne Kâtibi İsmâil Ağa
İç Çukadâr İbrâhim Ağa
Kilercibaşı Hacı Ahmed
Kilercibaşı Hasan
Sofracıbaşı Sâlih
Tütüncü İbrâhim
Buhurdancı Mustafa
Makramacı (Mikramacı) Sarı Ahmed
Şamdancı Ahmed
İbrikdâr Mustafa
Çamarcı Gürcü Mustafa
Tahtevân İbşir Ağa
Seccâdeci Mehmed
Müezzin Küçük Mehmed
Hazîne Yamağı İsmâil
Hazîne Yamağı Küçük İsmâil
Kahveci Yamağı Hüseyin
Berberbaşı Hacı Ömer
Başçukadâr Musa Ağa
İkinci Çukadâr Eyüp
Üçüncü Çukadâr Halil

[338] *GOR*, IX, 469-500. ; *Reportorium der türkischen Urkunden,* 1503-1841, 2 Ocak 1748, 405, XIV/21, HHstA, 16 Türkei II.

Dördüncü Çukadâr Süleymân
Beşinci Çukadâr Edirneli İsmâil
Karakulak Çırağı Çukadâr Ali
Başçukadâr-ı şahriyârî Çırağı Çukadâr Ahmed
Çukadâr Çalıcı Mehmed
Çukadâr Ali
Çukadâr Ahmed
Çukadâr Emir Mustafa
Çukadâr Küçük Hasan
Konakçı Çukadâr Osman
Mîrâhûr İbrâhim Ağa
Arpa Emîni Emir Ali
Ahur Kethüdâsı Odabaşı Ali
Saraçbaşı Hüseyin
Yedekçibaşı Süleymân
Saraç Küçük Ali
Saraç Hacı İbrâhim
Saraç Pirpiri Mehmed
Saraç Veli
Saraç Osman
Saraç Hüseyin
Nalbantbaşı Osman
Başeski Mehmed Ağa
İkinci Başeski Hasan Ağa
Eski Osman
Mehterbaşı Abdurrahman
Mehter Kethüdâsı Hacı İsmâil
Vekilharç Mustafa Ağa
Aşçıbaşı Ali
Aşçı usta İbrahim
Aşçı usta Hacı Süleymân
Aşçı usta Ali
Aşçı usta İbrâhim

Sakabaşı Deli Mehmed
Saka Abdurrahman
Saka Karakelle
Akkâmbaşı Hacı Mustafa
Akkâm Osman
Akkâm Hacı Süleymân
Arabacı Kara Mehmed
Hatt-ı Hümâyûn Arabacısı Ahmed
Kürkçübaşı Banajot
Diker Kürkçü
Diker Kürkçü
Tercüman Kirko
Tercüman Kirko'nun Oğlu
Terzibaşı
Diker Terzi
Ekmekçibaşı Ayvaz
Pazara giden Şahin
Saraydâr Ayvaz
Sinekçi İspir
Seyisbaşı Hacı Yusuf
Seyis Hacı Yusuf
Binici Seyisi Hacı Yusuf

- VIII -

MUSTAFA HATTÎ EFENDİ'NİN MARİA THERESİA NEZDİNDEKİ RESM-İ KABULDE YAPTIĞI KONUŞMA [1]

Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevvere ve Kuds-i şerîf-i mübâreke hâkimi ve hâdimi olan sultân-ı selâtîn-i hâfıkayn mâlikü'l-berreyn ve'l-bahreyn şevketlü kudretlü azametlü mehâbetlü efendim Sultân Mahmûd Hân hazretleri dostunuz ve muhibbünüz taraf-ı hümâyûnlarından, siz ki şevketlü ulu rağbetlü Roma împarâtoricesi ve Macar ve Çeh kıraliçesi hazretlerisüz. Bu def'a te'kîd-i mebânî-yi mahabbet ve teşyîd-i erkân-ı meveddet içün vuku' bulan sulh-i mübârek akîbinde ale'l-âde nâme-i hümâyûn ve hedâyâ-yi gûnâgûn-i hüsrevâneleriyle meb'ûs orta ilçi kullarıyuz, *binâ'en alâ hâzâ* getürdigim nâme-i hümâyûn-i şevket-makrûn ve hedâyâ-yi mahabbet-meşhûn-i pâdişâhânelerinin teslîmi matlûbdur deyü hatm-i edâ-yi merâm eyledim.

- IX -

İMPARATORİÇEYE VEDA ZİYARETİNDE YAPTIĞI KONUŞMA

Sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn hâdimü'l-harameyni'ş-şerîfeyn azametlü kerâmetlü kudretlü mehâbetlü Sultan Mahmûd Hân efendimüz hazretlerinün taraf-ı hümâyûn-i şevket-makrûnlarından orta ilçilik ile meb'ûs bendeleri oldıgımuz ma'lûm-i cenâb-ı mülûkânenüzdür. Siz ki şevketlü hürmetlü ulu rağbetlü Româ împarâtoricesi ve Macaristân ve Çeh Kıraliçesisüz. Müsâferetimüz eyyâmunda hakkımuzda menassa-pîrây-i vuku' olan hüsn-i mu'âmele ve mihmân-nevâzlıklarınızdan vücûhle memnûn u mutayyeb olmışuzdur; *bi-hasbi'l-beşeriyye* tarafımuzdan vaz'-ı nâ-pesend zâhir olmış ise de iğmâz olunmak me'mûldür. Devletlerin ilçileri itmâm-ı hıdmet eyledüklerinden sonra me'zûnen avd u ircâ' olunmak kânûn-ı kadîm olmağla şân u şükûh-i devletlerine lâyık u şâyân oldıgı emne bizüm dahi avd u insirâfımuza izn ü ruhsatları iltimâs olunur. Bu iki devlet beyninde râsihü'l-erkân olan bünyân-ı mahabbet ü meveddetin *fî-mâ ba'd* dahi müşeyyed ü üstüvâr olması husûsunda *in şâ'allâhu ta'âlâ* taraf-ı hakîrânemüzden dahi *hasbe'l-kudret* sa'y-i ferâvân olunmasında iştibâh olunmasun. Ahdnâmeler mûcibince taraf-ı mülûkânelerinden dahi dostlık ve musâfâta şurût u kuyûdiyle kemâl-i ri'âyet olunup, dâyimâ mahabbet ü meveddet nümâyân olunmak me'mûl ü matlûbdur.

- X -

İMPARATORA VEDA ZİYARETİNDE YAPTIĞI KONUŞMA

Hâlâ revnâk-efrûz-i mesned-i hilâfet ve pîrâye-bahş-i dîhîm-i saltanat olan şevketlü kerâmetlü azametlü mehâbetlü efendim Sultân Mahmûd Hân-*halleda'llâhu hilâfetehû ilâ yevmi'l-inkirâzi'd-devrân*- hazretlerinün südde-i seniyye-i âlem-penâhîleründen orta ilçilik ile cânib-i kayserânenüze meb'ûs abd-i ahkarları oldıgumuz ma'lûm-ı cenâb-ı mülûkânenizdür. Siz ki şevketlü miknetlü Româ împaratorısız; müsâferetimüz eyyâmında taraf-ı çasarânenüzden hakkımuzda ser-zede-i zuhûr olan mihmân-nevâzlıklarınuzdan ve ikrâm u ihtirâmınuzdan vücûhle mutayyeb u menûn olmışuzdur. Devletinüzde müddet-i ikâmetimüzde *bi-hasbi'l-beşeriyye* tarafımuzdan vaz'-ı nâ-pesend zâhir oldı ise de iğmâz olunmak me'mûldür. Devletlerin ilçileri itmâm-ı hıdmet eyledüklerinden sonra me'zûnen avd u ircâ' olunmak kavânîn-i kadîme-i düvelden olmağla, şân u şükûh-i devletinüze şâyân oldıgı emne bizüm dahi avd u insirâfımuza izn ü ruhsat virilmek iltimâs olunur. Bu iki devlet beyninde me'nûsü'l-erkân olan bünyân-ı sulh u müsâlemenin *fî-mâ ba'd* dahi müşeyyed ü üstüvâr olması husûsunda *in şâ'allâhu ta'âlâ* ilçiligimüz takrîbi ile fursat-yâb-ı güftâr oldukca *hasbe'l-kader* taraf-ı hakîrânemüzden dahi sa'y-i ferâvân olunmasında iştibâh olunmasun. Ahdnâmeler mûcibince cânib-i çasarîlerinden dahi dostlık ve musâfâta şurût u kuyûd ile kemâl-i ri'âyet olunup, dâyimâ mahabbet ü meveddet nümâyân olunmak me'mûl u matlûbdur.

KAYNAKÇA

A- ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, **Tahvil Defteri**, nr:2 s, 59.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, **Nâme-i hümâyûn Defteri**, nr: 6.

Hediye Defteri, Başbakanlık Arşivi, Cevdet Tasnifi, Nu:832, 11 Muharrem 1161(12.1.1748).

HHstA Kütüphanesi(Avusturya Devlet Arşivi),Wiener Blatt, Extra Blatt**(WB)**, sayı:41, 22.5.1748.

HHstA, Reportorium der türkischen Urkunden, 1503-1841, 405,XIV/21, 2 Ocak 1748.

HHstA, 16 Türkei II.

B- KAYNAK ESERLER

Defterdâr Sarı Mehmed Paşa, **Zübde-i Vekayi'ât,** haz.: Abdülkadir Özcan, Ankara 1995.

Fatin Tezkiresi, **Tezkire-i hâtimetü'l-eş'âr**, Topkapı Sarayı Kütüphânesi, nr: 235, İstanbul 1854.

Ferâ'izîzâde Mehmed Sa'îd, **Târîh-i Gülşen-i Ma'ârif**, II. Cilt, İstanbul 1252.

İzzî Süleymân, **Târîh-i İzzî**, İstanbul 1191.

Merâmî Ahmed Efendi, **Takrîr-i Merâmî Efendi muhaddid be-cânib-i Azak**, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY, nr: 6095, (264-275).

Müstakimzâde Süleyman, **Tuhfe-i Hattâtîn (TH)**, İstanbul 1928.

Râmiz Efendi, **Tezkire-i Şu'arâ**, Süleymâniye (Fatih Millet) Kütüphânesi, nr: 762, V:85.

Seyyid Hakim, **Târîh-i Seyyid Hakîm**, Topkapı Sarayı Kütüphânesi, nr: 234, V:357.

Süreyyâ Mehmed, **Sicill-i Osmânî(SO)**, Matba'a-i Âmire, İstanbul 1311.

Şemdânîzâde Süleyman Efendi, **Mür'î't-tevârîh**, neşr.: Münir Aktepe, İstanbul 1976.

C- İNCELEMELER

Acaroğlu,M.T., **Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu**, Kültür Bak.Yay., Ankara 1988

Adler, H.,**Allgemeines Reglement für den Landquarantaine-Dienst in der k.k. Monarchie**, Wien 1963.

Aktepe, M., **Mehmed Emnî Beyefendi (Paşa)'nin Rusya Sefâreti ve Sefâretnâmesi**, TTK yay., Ankara 1989.

Allgemeine Deutsche Bibliographie, 39 cilt, (**ADB**), Leipzig 1985.

Andrees, J.H., **Allgemeiner Handatlas**, 3.Auflage, Bielefeld-Leipzig 1893.

Atsız, Bedriye, **Ahmed Resmî Efendi'nin Viyana ve Berlin Sefâretnâmeleri**, Tercüman 1001 Temel Eser, Istanbul 1980.

Ayverdi,A.H., Y.Aydın, **Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri (Romanya-Macaristan)**, İstanbul 1979.

Heinrich,E. **Die diplomatischen Beziehungen Österreichs zur Türkei (1733-1737)**, Doktora tezi, Wien 1944.

İnciciyan, P.G., **18.Asırda İstanbul**, İstanbul 1976.

İskit, R.Server, **Mufassal Osmanlı Tarihi (MOT)**, İstanbul 1957-1963.

Jetter,D. "Quarantaine-Geschichte des 17. Jahrhunderts, sonderdruck aus: **Medizin-historisches Journal**, Hildesheim 1970.

Jobst,Wolfgang, **Gesandtschaftsbericht des Zülfikâr Efendi über die Friedensverhandlungen in Wien 1689**, Doktora tezi, Wien 1980.

Karamuk, Gümeç **Ahmed Azmi Efendis Gesandtschaftsbericht als Zeuge des osmanischen Machtverfalls und der beginnenden Reformaera unter Selim III.**, Doktora tezi, Bern-Frankfurt 1975.

Karl Roider, **Austrias Eastern Questions**, New Jersey 1982.

____ , **Türkische Sagen und Legenden um die Kaiserstadt Wien**, Wien 1980.

____ , **Der Löwe von Temesvar(LvT)**, Graz-Wien-Köln 1981.

Kleindel, Walter, **Österreich, Daten zur Geschichte und Kultur**,Wien 1978.

Koçu, R.E., **İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul 1958-1971.

Köprülü, M.F., "Mustafa Hattî Efendi", **Türkiyat Mecmuası**, İstanbul 1928.

Krealitz,F. von Greifenhorst, "Bericht über den Zug des Grossbotschafters nach Wien im Jahre 1719", **Sitzungsberichte der k.k. Akademie**,Wien 1907.

Kreutel, F.R., **Leben und Taten der türkischen Kaiser**, Graz-Wien-Köln 1978.

Özen, M.,"Türkçede Kumaş Adları", **Tarih Dergisi(TD)**, 33.Cilt, İstanbul 1982.

Pakalın, M.Z., **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü(OTDS)**, Istanbul 1983.

Pollak, Walter ,**Tausend Jahre Österreich**, Wien 1974.

Prokosch, E.,**Krieg und Sieg in Ungarn(KuS)**, Graz-Wien-Köln 1976.

____ , **Molla und Diplomat**, Graz 1972.

Ramazan,M., **Şehnâme-i Firdevsî**, Teheran 1312.

Sanaç,Fuat , **Der Gesandtschaftsbericht des Mustafa Efendis über seine Gesandtschaftsreise nach Wien im Jahre 1730/31**, Doktora tezi, Wien 1992.

Scheithauer, Erich,**Geschichte Österreichs in Stichwörtern**, Wien 1974.

Schaedlinger, A.C., **Die Schreibens Süleymans des Praechtigen an Karl V., Ferdinand I. und Maximilian II.**, Wien 1983.

____ , "Der diplomatische Verkehr zwischen Österreich und der Hohen Pforte in der Regierungszeit Süleymans des Praechtigen, **Kultur des Islam Dergisi**, neşr.: Otto Mazal, Wien 1980.

Spuler, Bertold,"Die europaeische Diplomatie in Konstantinopel bis zum Frieden von Belgrad 1739, **Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven**, XI,Heft:3-4, s.313-342, Breslau 1936.

Stein, J.M. ,"An Eighteen-Century Ottoman Ambassador observes the West", **Archivum Ottomanicum Dergisi**, sayı: X, Wiesbaden 1987.

Süslü, Azmi, **Un Aparçu sur les Ambassadeur Ottomans et leurs Sefâretnâme,** Ankara 1982.

Wahrig,G., **Deutsches Wörterbuch**, München 1980.

Wurzbach,C., **Biographisches Lexikon**, Wien 1858.

Zenker,TH., **Türkisch-Arabisch und Persisches Wörterbuch**, Hildesheim-New York 1979.

Zöllner, Erich, **Geschichte Österreichs**, Wien 1979

D- ARAŞTIRMALAR

Danişmend, İ.H., **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi(İOTK)**, İstanbul 1971.

Droemer Knaur, **Knaurs Grosser Bibelführer**; Wien 1981.

Edelgard,A.,**Ortsnamen Serbiens in türkischen geographischen Werken des 16. und 18. Jahrhunderts**, München 1975.

Enzyklopaedie des Islam, 4 Cilt, Leipzig-Leiden 1913-1934.

Gabriel,Albert, **İstanbul Türk kaleleri**, Tercüman 1001 Temel Eser İstanbul 1980. Gibb und Bowen,**The islamic Society and the West**, London-New York-Toronto 1950-1957.

Josef von Hammer, **Geschichte des Osmanischen Reiches(GOR)**, Graz 1963.

____, **Konstantinopel und Bosporus**, Osnabrück 1967

____, **Staatsverfassung und Staatsverwaltung des Osmanischen Reiches**, Wien 1815, Hildesheim 1963.

____, "Gesandtschaftsbeschreibung des im Jahre 1748 nach Wien geschickten Internuntius Hatti Mustafa Efendi",**Österreichische Zeitschrift für Geschichts- und Staatskunde**, von J.P. Kaltenback, Wien 1823, sayı: 27,28,30,31,50,79,80 ve 86.

____, "Gesandtschaftsberichte von seinen Gesandtschaften in Wien im Jahre 1757 und in Berlin 1763", aus dem türkischen Originale übersetzt von einem ungenannten Mitarbeiter der « **Allgemeine Literatur-Zeitung**», Berlin und Stettin 1809.

Karatay,F.E. **Topkapı Sarayı Türkçe Yazmalar Kataloğu**, İstanbul 1956.

Şemsettin Sâmî, **Kâmûs-i Türkî**, İstanbul 1317.

Unat, F.Reşit, **Osmanlı Sefirleri ve Sefâretnâmeleri (OSS)**, Yay. Haz.:B.Sıtkı Baykal, TTK Yay., Ankara 1968.

Uzunçarşılı,İ.H. ,**Osmanlı Tarihi**, TTK. Yay., Ankara 1988.

Zivkovic, G., **Altösterreichisches Heerführer**, Avusturya Savaş Arşivi Kütüphanesi, Wien 1976.

DİZİN

A

Abdullah Paşa (Sadrazam), 10, 11, 18, 32, 51
Ahmed Paşa (Humbaracı), 8
Ahram (Ram), 48
Altunburg (Altenburg), 27
Arçin (Erczi), 45
Atun (Atony), 45
Azak, 1, 7

B

Bahçekapısı, 43
Baksi (Paks), 45
Başmuhasebe, 11
Baye (Baja), 45, 46
Beranbur (Beranyavar), 25
Batna (batina), 46
Batufça (Batajnica), 47
Batusek (Batazsek), 25
Beg Mahallesi, 51
Binektaşı, 30
Budin (Buda), 44, 45, 46
Burk (Bruck an der Laitha), 28
Burussa (Bursa), 44

C

Canırk (Hainburg), 43
Cânibî Ali Paşa (Viyana Elçisi), 19, 20, 23, 24, 30, 31, 33, 34, 35
Castallane (Fransız elçisi), 9
Cerahor, 49
Cündî Meydanı (Cinci Meydanı), 15, 19
Çalık Kavak, 51
Çeçe (Czecze), 26
Çuvurundurn (Zürndorf), 28

D

Dalya (Dalj), 22, 46
Davdave (Dautova), 46
Derağuy (Dragoevo), 51
Derviş Mehmed Efendi (Belgrad Defterdârı), 19, 20
Divan kâtibi, 1
Dobra, 49
Dobral Balkanları (Kuzey Bulgaristan'da bir geçit), 51
Dondurma, 36
Drava Nehri, 25, 46

E

Ebubekir Paşa (Vidin Muhafızı), 50
Eflâk, 3, 5
Elisabeth (Maria Theresia'nın kızı), 39
Erçe Herçoh (Erzherzog: Prens), 39
Erdebik (Erdevik), 22
Erdud (Erdöd), 46
Erek (İrig), 15, 21, 24
Estergon (Esztergom), 44

F

Fakıya (Fakija), 51
Feluka (Filika), 20
Felurdin, 49
Feşşa (Fischamend), 42
Fethülislâm (Gladovo), 49
Fındıklı (İstanbul'da bir semt), 2
Firunt (Para birimi), 48
Fityar (Földvar), 45
Franz Stefan (Avusturya İmparatoru ve Maria Theresia'nın kocası), 8, 9, 10, 18
Friedrich II (Prusya Kralı), 8, 9
Feteran (Avusturyalı general), 25

G
Gaudagni A.M. (Ösek generali), 22
Golubinci, 21
Güvercinlik (Golubac), 49

H
Halil Bey (Yörük Hasan Paşazâde), 19
Harrach Franz (Avusturya Başbakanı), 10, 11, 28, 42
Helfrayh (Helfreich: Petro-Varadin Kalesi komutanı), 47
Hırşova (Orşovo), 49
Hinto (Atlı araba), 20, 30, 31
Hisarcık (Grocka), 8, 48
Hıtâyî, 27

İ
İbrahim Ağa (Sefâret mîrahuru), 35
İbrahim Müteferrika, 6
İbrahim Paşa (Elçi), 30
İlok, 46
İpek (Meydanupek), 49
İslankamen (Slan Kamen), 47
İşvehaym (Schwachheim: Avusturyalı baş tercüman), 48
İşveket (Schwechat), 11, 28, 42

J
Johann Jakob Edler (Avusturya saray müneccimbaşısı), 37, 38
Johann Sigismund, 3
Johann Zapolya, 3
Josef I. (Avusturya İmparatoru), 8, 17, 38
Josef II. (M. Theresia'nın oğlu ve Avusturya İmparatoru), 39

K
Kadıköy (Bulgaristan), 50
Kadırga Limanı Meydanı, 19
Kalyonlar Kâtibi, 1
Kara-Lom (Lom), 50
Karinabâd (Kornobat), 51
Karlofça, 2, 5, 6, 47
Karl VI. (M. Theresia'nın babası), 8, 12, 15, 17, 24
Karl Albrecht, 8, 12, 17, 39
Karl Josef (M. Theresia'nın oğlu), 39
Kaserne (Kışla), 46
Kâtibî Destâr, 30
Kasarete, 21
Kaunitz W. (M. Theresia'nın danışmanı), 39
Khevenmüller (M. Theresia'nın danışmanı), 31
Kırkkilise (Kırklareli), 51
Kini (Kis Bodak), 43
Komedya, 35
Kolubince, 21
Komran (Komaron), 4, 43, 45
Kulpa Nehri, 4
Kurayçar (Kreuzer: Para birimi), 33
Küşber (Kisber), 26

L
Ladika, 27
Laydin (Lebeny), 27
Laz-Grad (Razgrad), 50
Leopold Peter (M. Theresia'nın oğlu), 39
Leopoldsstadt, 11
Lerestor (Sarkerestor), 26
Ludwig II. (Macaristan Kralı), 3
Ludwig XV. (Fransa Kralı), 17

M
Mahmud I. (1730-1754), 8, 14, 31, 32, 36, 40, 41
Maria Amalia (M. Theresia'nın kızı), 39
Maria Christine (M. Theresia'nın kızı), 39
Maria Theresia (1740-1780), 8-11, 15, 17
Mark (March nehri), 43
Martin Luther, 3
Maximilian I, 4
Mengeloş (Mondeloş), 22

Merâmî Ahmed Efendi (1740 Rusya muhaddidi), 1.
Meriç nehri, 26
Mevkufhatî, 1
Mohac, 2, 3, 25, 46
Muhâseb-i evvel, 2
Munusnur (Monjoroş), 46
Mur (Mura), 26
Muradlar, 50
Mustafa II., 5
Mustafa Efendi (Reîsü'l-küttâb, Tavukçureis), 14
Mücevveze, 31

N
Nâbî Yusuf Efendi (Şâir), 1, 44
Nezaret, 20
Niğbolu (Nikopol), 50
Niş Kalesi, 8
Nûşirevân (Anûşirvân), 43

O-Ö
Orta elçi, 1
Osman Paşa (Çerkez; 1702 Rakka valisi), 1.
Ösek (Osijek), 15, 22-25, 46

P
Palanka, 25
Pasarofça, 6, 7
Paşa Ilıcaları (Macaristan), 44
Pendele (Dunapentele), 45
Penkler Heinrich von (1747 Avusturyalı elçi), 9, 10
Peşte (Pest), 44
Potuf (Bodak), 43
Poşta (Posta), 20
Pragmatische Sanktion, 8, 9
Prut, 6
Pujin (Bratislava), 43, 45
Purça Adaları (Porecki Ostrovi), 49

R
Rabe nehri (Raab), 26, 27
Rahve, 50
Ruscuk (Ruse), 11, 50

S-Ş
Sava nehri, 10, 11, 20, 47
Seksar (Szekzard), 25
Selim II, 4.
Semendre (Smederevo), 48
Seyyid Mehmed Paşa (Belgrad muhafızı), 19
Siedenberg P.C. (Üstuni Belgrad Kalesi komutanı), 26
Sissek, 4
Soltat (Asker), 21
Summâkî, 27
Süleymân (Peygamber), 36
Süleymân II (Kanûnî), 2, 3, 25, 28
Şayka, 20, 48
Şetta (Süttö), 44
Şeynburun (Schönbrunn), 11, 15, 38
Şıkk-ı sânî, 2
Şumnı (Şumen), 50, 51

T
Tahtalı Girdabı (Dirvano), 49
Tarde (Darda), 25
Tavarnik, 22
Temür Kapu (Das Eiserne Tor), 49
Tertibhâne, 31
Timok, 49
Tivin (Theben), 43
Tolna, 45
Torlok (Torlak), 50
Torok (Dorog), 25
Tomanov, 1
Toskana, 8, 9, 10

U-Ü

Ulefeld A.K. (Avusturyalı elçi), 33, 41
Urfa, 1
Üsküdar, 43
Üstuni Belgrad (Stuhlweissenburg), 26
Üstüaçık, 48
Uşşâkî, 47

V

Vabsin (Vacs), 44
Vakiyye (Okiyye; Okka), 48
Varadin (Petro-Varadin), 47
Vidin, 49
Villeneuve (Fransız elçisi), 8
Vukovar, 22, 46

Y

Yanık kalesi (Györ; Raab), 26, 27
Yedikule, 19
Yeşil Direkli Ilıcası (Macaristan), 44
Yusuf (Peygamber), 44

Z

Zemun (Semlin), 10, 11, 20-24, 29, 47, 48
Zenta, 5
Zeştovi (Sviştov), 50
Zirâ', 48
Zitvatorog, 2-4

SEFARETNÂME METNİ

(Tıpkıbasım)

٩٧

طرف همايون حضرت جهانداريدن سابقا موقوفاتى اولان
نمچه دولتنه نشانجيلق رتبهٔ ساميه‌سيله ايلچى تعيين
بيوريلان خطى مصطفى افندى قوللرينك تقريريدر

بيك يوز اللى ايكى سنه سنده بلغراد قلعه سى قبضهٔ تسخير
شهريارىمزه داخل اولدقده نمسه كروروما ايمپراطورى اولان
قرل شارل اون التنجى [illegible] نمسه قرنداشلرى
ذكور اولادى اولمديغندن دولتى چاسارلق وارثى مستقل اولان
خاطره ايمپراطوريچه اولان ماريه تيرزه نام قريمه‌سى
انتقال ايدوب اكرچه ... دولت عليه ابديت نشانه
متعلق اولان ذمت صلح و مسالمه ماكان فى الاول تشديد
و استحكام ايتمش ايدى بوجهته حدنشينان اوقات ايلچيلكيله
فراغت بادشاهانه عادت بوارينه اكلنوريدى اولان
... فسفوره زوسك سلفى اولان برادرى
يوسف قرال داماد اولمغله انسه سنه ... ايدوب

اشبویلك بوز الیمش برسنه سی محرم الحرامنك اون بشنجی بازار

ایرته سی کونی سرای شرفا فزای حضرتآصفی یه دعوت

وفراجه چوقه‌یی قپلو سمور مورث البهجت الباس وطرف

زامر الشرف ملوکانه دن دخی ارمغان کتنه سزا

جینه هله تصوری • بو قدر ابنجی اولرجی بوکرسیما مدلولنه

مطابق بر برام مکمل دونانمنژ اسب صبا رفتار لحسنا ویرلب

المجیلره عنایت بیورلدیغی جمله بو عبد بیمقدار مذبحی برعدد

الماس خاتم و برقبضه مجوهر خنجر ایله مظهر اعتبار بیورلوب

وزیر اعظم اکرم وکیل مطلق افخم دولتلو عنایتلو عاطفتلو

شهامتلو عبدالله پاشا افندم حضرتلرینك دست جنابت

پیوست مشیرانه لرندن بری روما ایمپراطوری و بری

دخی روما ایمپراطوریچه سی اولان نسفوزانه ایکی قطعه

نامهٔ همایون شوکتمقرون اخذ وماه مزبورك اون سکزنجی

پنجشنبه کونی دخی اندرون همایون خزینه سندن خزینه

کتخداسی مرحوم یوزلك حسن پاشا زاده نجابتلو خلیل بك

دعوای سلطنت ایله رفع لوای اعتنا و یغما اطرافنده اولان

اکثر ممالك واستیلا ایدوب تحمتکاه • مجدد پایچه‌سی سفوریلی

انغلیج اوزرن ایکن قپارطا یغه سنك اعانتی ایله مدعی سفوز

غالب اولوب سلطنتی ابدا اولنقد نصکره بعده ماء ایمپرا

اطور لجتی اتفاقا آرا ایله زوجه اولان طو شقانه اکلدوکی

وابنجی عویه فراغت وامتنانه مطاوع مقیم قیرکمنال اندن

اوروتیا ایچیلك رتبه سنه ارسال ایدوب زوجه قرال سفوز

دخی ضحکنی اوصال الچیسی ونصاحیه مزبورك دخی

احیا مونثلو اولسه ایله مرو شوکتمصیر حضرتلرینه اندن

تشفاعت تمکن منسوبله مسامحه طلبنه جوابا نداری

اورزانی بیورلوب مصالحه منعقد ایله صلح مسابق اثنجه

موادی ایله قرار داده و عهدنامه همایون اعطا

بیورلدقدن نصکره عقیب صلح مصادف قدیم اوزن

طرفه دولت علیه دن دخی بو عبد اچیرتی اجیلق رتبه

سنا صیبه ایله نمچه دولتنه اورتاالچیلکی تعیین بیورلوب

وصولنڭ يدنجى ماه مزبورڭ اون طقوزنجى بازار ايرتسى
كونى تسليم اولنمق اوزره وزير مشار اليه حضرتلرى طرفندن
قطعى جواب ويرلمكله درساعت نمچه لو طرفندن معتاد
اوزره مشترك صال انشاسنه وبلغراد طرفندن دخى
دفتردارى درويش محمد افندى معرفتيله فلوقه ياپدرلمسنه
مباشرت وتكميل وموعود اولان يوم مزبورده محافظ مشار
اليه حضرتلرى طرفندن بزى تسليمه مأمور ايلدكلرى
بلغراد دفتردارى مومى اليه درويش محمد افندى بعد الظهر
كلوب خانه مزدن معا سوار وبلغراد قلعه سنڭ دزدار
قپوسندن اولان اسكله يه وصولمزده مقدما قول اولنديغى
اوزره جبين تسليمده قرارداده اولان اتباع معدوده ايله
سوار اولمق ايچون اسكلهٔ مزبوره ده آماده قلنان فلوقه يه
برى طرفندن بز وزمون بورننده نمچه لو طرفندن آمادهٔ
ايلدكلرى شايقه لرينه قومانلرى بنوب طرفيندن
وقلعهٔ بلغرادن طوپلر آتلارق نهر صوه نڭ اورته سنده

افنديدن برموجب دفتر ايكى قات هدايای عطوفت
مشمون ملوكانه قبض اولنوب شهر مزبورڭ يكرمى
ايكنجى بازار ايرتسى كونى جندى ميداننده اولان
قوناغمزدن مكلف آلايله حركت وقدرغه ليمانى
ميداننده يدى قله قپوسندن صوب مقصوده عزيمت
اولنوب قطع منازل وطى مراحل اولنه رق [illegible]
الى ايكنجى كوننده شهر ربيع الاولڭ اون ايكنجى صباحى كونى
بلغراد محاذاتنده دونباى نهاده وصول اولنوب نمچه لونك
زمونده ضابطلرى وولايته برى تحقيقه مأمور اولان
قومانلرى ومجددن معينمز مأمور ايلدكلرى ايكنجى
ترجمانلرى ومركامنلرى بو معتبه تفصيلا ايلچى جانبى على پاشا
مرحومه تعيين ايلدكلرى قومسار وتاشيلرى مخبر الدقلرى
كبى درعقب طرفلرندن بلغراد محافظى وزير مكرم دولتلو
سيد محمد پاشا حضرتلرينه ترجمانلرينى كوندروب تسليم
وتسلم نه كونده واقع اولاجقدر ديو سؤال ايلدكلرندن بلغرادهٔ

دیدکلری مکلف ومزین بر سرایلرینه انزال ایله اکتفا وقهوه
وشربت وشکرلمه مقوله سی رسوم رعایتلرینی اجرا وبر کون
مقدم بزی بچه کوتورملك ایچون پی در پی دولتلی طرفندن
بوشته لری مأمور اولدقلرینی افاده وانها ایدن ذلك برساعت
مقداری راهدن صکره نهایا سا زاولدوقلری مهماننانه
ایصال ایلمشلردر هذا باعث همایون اولان آتلرلك استراحتی
ایچون برایکی کون نفسکره زموندن حرکت اولنمق وزمره
ایکن بامرالله تعالی مزاج حقیرانه مزده برمقدار انحراف
ظهور ایدوب نوع عافیت تحصیل وبوبهانه ایله مسطور
جزیره نقریب اولان آب وهوا نمزی استیفا وتکمیل ایچون
چندروز زمونده مکث واقامت وبحمدالله تعالی برقاچ
کوندنصکره فی الجمله شفایاب اولوب شهر ربیع الاولك
سلخی اولان جمعه کونی صوب مقصوده عزیمت وتمشیت
زمون قوماندانی مسفور اتباعیله بزی تشییع ومعیت
اولان مر مقدار طوپلری وارایسه جمله سنی برقاچ یالیم

لنکرانداز قرار اولان صالله برابرجه ینا شوب برابرجه
چفد قد نصکره صال مرقوملك وزرندن امر تسلیم وتسلم
علی العاده اتمام اولندیغی کبی بزی ونامه همایون ومعیتی
عطوفت مشحون شهریاری ربع مسکونی کمال توقیر واحترام
ونهایت تعظیم واکرام ایله شتابقه لرینه الوب قره دن
نهرطونه کنارنده ترتیب سازاولدقلری آلایلرنك اظهار
وفور مسرت وشادی ایدن ذلك نهرا زمون کنارینه ایصال
ایلدکلرنده بو عبد حقیر نمچه لونك لحضار ایلدکلری
آلتی بارکیرلو منطولری ونامه همایون زرافت مشحون
مقدم کیجه دیکرلرچوقرلو مذهب ومزین فوجی عربه من
ایله قصبه زمونه دخول اولنمشدر بوقدر مدتدن برو
کفره بیننده امر متحتم الاجرا اولان نظر هته عادتی
مقدما جانبی علی پاشا مرحومه اولدیغی کبی دولتلری
طرفندن بو دفعه دخی حقیرده اکرام تام اولنوغمی ایله
بالکلیه نظرونه رسمی متروك اولوب فقط نظرونه خانه

اخراج ونفراتنی سلا ممز ملور موقا ایچون ترتیبا یلدکلری
مشاهده اولندیغی ساعتا ولمحلده توقف وبچدن
خذمتمزه مامور اولان سرکاتیلر بنی احضار ایدوب مقدم
زموندن حرکتمز اثناسنده بو اوضاع نا ملایم ظهور اتیامك
ایچون سزه تنبیه اولنمشیکن شمدی بو یله بوضابطلرك
تحمل ایده‌میه‌جكلری صلی ندر دیو عظیم آزار ونصکره سنی
فیما بعد خدمتمده استم دیو طرد وابعاد اولندقده بنم خبرم
یوقدر دیوایمان غلاظا بله اعتذاره سرآغاز وبوندنصکره
بردخی اولمسون دیو رجا ساز اولوب ضابطلره تکرار
تنبیه وانلر دخی کلوب عذرخواه اولدقلرنده شفیعا
تواسطی ایله کستاخلقلری قرین عفو وصفح اولنوب واقعا
فیما بعد اولیثللو حرکتلری مشهود اولمامشدر ازکدن
بو وجهله عزم راه وبش ساعت مسافه ده واقع منکلوش
نام قریه‌یه آرامگاه اولمشدر ایرته‌سی کون منزل مزبوردن
دخی ارتحال ودرت ساعت مسافه ده واقع آردیك

فروزان ایلیوب کمال بهجت وانبساط نمایان ایلمشلردر
بر ساعت مشایعه دن صکره اغربو یامه ویغلق واویه
یمنیلر ایله قومانداننه وعطیه‌لر ایله اتباعنه رعایتلر اولنوب
انصراف رخصت ویرلمشدر قاعده‌لری اوزره معیتمزه
تعیین ایلدکلری ایکی نفر ضابطان ایله یتمش سکسان
مقداری ملبس وحدیدپوش سلطاتلری پیشتکا همزده
روان ودوان اوله رق عزم راه اولنوب ولکون بش ساعت
مقداری مسافه قطع وقولوبجه نام قریه‌لرنده بیتوتت
اولنمشدر فرداسنده منزل مزبوردن حرکت ولنوب
نارث دیدکلری بر معظم قصبه‌لری رجال رامه محل در
ولمشدر منزل مزبورده ینه مزاجمزده اولان ضعف
وفتور متاعب طریق ایله مزداد اولوب ضروری اوچ کون
اقامت ندنصکره برچیك تخت قلار وا اولدوغی قصارته
قبوسندن خروجده ابتدا اوزره ایکن معیتمزده اولان
ضابطان بزه اکرام اولمق زعمی ایله مجلربنی غلافندن

قلعه سنه اوج بچق ساعت مسافه سی اولان دالیه نام
منزله القای رحال اولنمشدر قریهٔ مزبورنك نهر طونه
كنارندن جریانی اثناسنده ساحلنده اولكون نصب خیام ایلكون
اولندی منزل مزبورده معینمزده اولان سركاتبنه جنرال
مسفوردن مكتوب كلوب ان شاء الله تعالی یارنكه كون
ایلچی افندی اوسكه نزول واستراحتدن صكره ایرتسی كون
دولتمز طرفندن مأمور اولدیغم وجه اوزره كندولرنه
مراسم اكرام ورعایت اجرا واتمام ایلمك ایچون قلعه ده
اولان سرایمزه تشریف بعده بزدخی كندولره كیدوب
بو وجهله طرفیندن اظهار موالات اولنمق نیازایدرز دیو
تحریر ایلدیكنی مسفور سركاتبی كلوب تبلیغ وبیان ایلدكده
مزایا هویدا اولمغله ان شاء الله تعالی اوسكه نزولمزده
وجه مناسبی نه ایسه اكا كوره حركت اولنور دیو دفع
واسكات اولنمشیدی ایرتسی كون اوسك قلعه سنك
واروشنده تهیه واحضار ایلدكلری منزله نزول اولنوب

فرداسنده

نام بر معمور قصبه لری محط رحال اولنمشدر بر كون ومیو
اونور افندیصكره اندن دخی تحریك ركاب عزیمت وینه درت
ساعت مسافه ده واقع طوازنك نام قصبه ده بیتوتت اولندی
فرداسنده اندن دخی رحلت اولنوب وقووار نام بر نیشام
قصبه لری محل آرام اولمشدر منزل مزبور ساحل نهر
طونه ده واقع بر مفرح ودلكشا قوناق اولمغله كناره نهر
مزبورده مرتفع بر ساحهٔ فلك مساحهٔ زمردین فام
جلوه كاه خیام ثریا نظام واندن بر كون ارام اولنمشدر
اوسك قلعه سی ینه كز ساعت مسافه ده اولوب اوسك
جنرالی واول حوالیلرك سرعسكر معتبر صاحب استقلالی
اولان قوحه قوودان جنراللرینك طرفندن كتخداسی كلوب
استقبالمزه مأمور اولدوغنی بیان وایرتسی كون كلوب
عودتنی استیذان ایلدی مراسم رعایت تكمیلندن صكره
كندویه ومعیتنده اولان اوسك ترجمانی اغربویا مه لر
ویریلوب اعاده اولنمشلردر منزل مزبوردن دخی اوسكه

ایچون مأمور اولمشمدر دیو مرکاتینی وکندینك فوجیلر
کتمدا سنی کوندروب تکلیفا جابت ایله نقلتا یلدیکه کورلمکدن
مقصود دوستلق واکرام ایسه هر وجهله جنرال طرفندن
مکرم اولمشوز دراینجق ابتدا بن اکا وارمق مدا مکانده دکل
ایکن بزه نیچون بویله جور واذیت ایدرلر بو داعیه دن
فراغت ایتسونلر دیو جواب ویریلوب ادملری اعادهٔ
اولندقده ینه ابرامده اصرار ایتمکله اخر الامر کلان ادملرینه
بن پادشاه جهان پناه افندمز حضرتلری طرفندن روما
ایمپراطوری وایمپراطوریچه سی طرفلرینه مأمور ایلچی یم
اثنای طریقده اولان جنراللر ایله ملاقات ومکالمهٔ
اقتضا ایدر ایسه برشی یوقدر بیهوده ابرامدن فراغت
ایلسونلر دوستلغه لایق اولان معامله بودکلدر دیو
قطعی جواب ویریلوب ادملری اعاده وارجاع اولندقدن
صکره تکرار رجع قهقری ایله ینه ادملری کلوب
کندولری بزه کلمدکلری صورتده دولتم طرفندن معاتب

قرهاسنده ابتدا جنرال طرفندن سرکاتبی کلوب سلطانم
جنراللر جنابکزه اکرام ایتمك ایچون مأمورلردر دعوتلرینه
ابتدا سز تشریف بیورسز حتی بو جنرال مقدما بیوك
ایلچیکز جانبی علی پاشایی عودتده زموندن مبادله یه مأمور
اولوب ابتدا علی پاشا انلره بعده جنرال دخی علی پاشایه
کتمشلردر دیدی مقدما علی پاشا اوسکه کلدکده آوسکه
جنرال بولنان علی پاشانك استقبالنه کلوب قاعدهٔ دولت
علیهٔ عثمانیه او وزره پاشای مشار الیه طرفندن مکرما
عودت ایتدکدنصکره علی پاشایی دعوت ایلدیکی اثناده
علی پاشانك تقریرنده مسطوردر بزی جنرال استقبال
ایتمش اولسه بز دخی دعوتنه اجابت ایدردك یوخسه
ابتدا بزم انلرك دعوتنه اجابت ایتمز بر وجهله متصور
دکلدر بزی عفو ایتسونلر دیو قول لین ایله دفعه اهتمام
اولنسه دخی مقام ابرامده پابرجای ثبات اولوب البته بن
دولتم طرفندن ایلچی افندی بزه تشریف ولوازم اکرامی ایفا

دکلدر حاصلی بو قیل و قال بینمالده مقصود بکز بزی تمیز
اولدیغی معلوم اولدی سز بو کیفیتی بجه تحریر ایدرسکز
بندخی دولت علیهٔ ابدی الاستمراره افاده و عنان
عزمی جانب بلغراده اعاده ایدرم ایلچیلر بویله معامله
ناروا جائز دکلدر بو مقوله تکلیفات جنرال طرفندن
دکل بجه طرف چاساریدن دخی خلاف عاده تکلیفات
ظهور ایدر ایسه شوکتلو کرامتلو پادشاهمزک مبارک
باشیچون قبول ایتمک احتمالم یوقدر دیو قطعی جواب
ویرلدکی بزی اوچ کون بویله کشماکش ایله مکث و توقیف
ایدرد کدنصکره کیفیت ملاقات مرتبهٔ استحاله ده
اولدیغنی مشاهده و تیقن ایتمکله دردنجی کونی اقتضا
ایدن عربه و بارکیرلریمزی تهیه و احضار و نهر دراوه
اوزرنده انشا ایلدکلری جسر ممدوددن امرار و قلعه
اوج یایلم طوپلر آتلمغیله شادمانلق اظهار ایتمشلردر
کرک مقدم ارکه اولان مخصوصنده و کرک بو دفعه

کنکش

بومادده

ومؤاخذه اولنورم باخصوص بیوک ایلچی علی پاشا دخی
بچدن عودتنده بنا کامرخص تعیین اولنمشیدم ابتدا انلر
بزه کلدی بعده بن دخی انلره واردم نیچون بو قاعده یه
مراعات ایتمزلر دیو بونه عناد ایتدیکی اظهار ضمننده اصرار
و بویله اولدیغی حالده کیفیت بچه اعلام اولنوب خبری
کلمکه محتاج اولور دیو بزی توقیف ایده جکنی تلمیح ایلهام
بلمش جوابنده جنرال علی پاشایه مرخص تعیین اولنمغله
بینلرنده امر ملاقات لازمه حالنده ولدوغنه بنده
توجهله ایتمشلر ایسه ملاقات ایتمشلر جنرالنه بنم
مرخصمدر دیو نه کغو ایله ملاقاتمی اقتضا ایدر رجالت
واردر بن مسافرت طریقیله حوزهٔ حکومتندن
صوب مقصوده عازم ایلچییم القادم یزار مفادنجه
کلور بنمله ملاقات ایدر ایسه صکره بن دخی کیدرم
دیدیکی علی پاشا حضرتلری ابتدا بنم کلدیکی کورشدیکی
دیدیککز سزک قول مجرد دیکز دربزم عندمزده مثبت

بو ماده ده ظهوره کلان متانتك ثمره سی عسکرك بچه
مشاهده اولنمشدر زموندن معینمزه تعیین اولنان
پیاده و سواری ضابطلری و سلطانلری و سکده
تبدیل و ایو قلپاقلو سلطانلر و اخر ضابطلر تعیین اولنمقده
قاعده لری اولمغله زموندن کلان اوچ نفر ضابطلرینه
خلع فاخره البس و اغربویا مه لر ایله اکرام و نفراتلرینه
دخی عطیه لر ویریلوب ارجاع اولنمشلردر میانه ده
کذران اولان قیل و قال جنراله وسیله ثمر حجاب
اولمشیکن ضابطان عسکر دوشلرنده اولان خلعتلر
ایله طوغری جنراله وارو بازات ایله کلرنده بو کیفیت
دخی کندو یه علاوه اندوه و اضطراب اولدیغی عقبنده
کلان نمچه لولر خبر ویرمشلردر جنرالك بو یله شدتله
ملاقاته مصر اولمسندن کرك اتباعمز و کرك او سکده
اولان تجار مسلمین اندیشه ناك و غمکین ایکن بحمدالله
تعالی ثبات اقدام منصفوری قومی بیننده رسوای و بدنام
ایلدیکی جمله نك معلومی اولمغله اشکر بز مرو راولاقی
اولیای نعم افندلرمزه دعای فراوان ایلمشلردر زموندن
او سکه کلنجه بو محللرك اکثر اما لیسی صربیطا بقه سی
اولوب قارلو سك قوتندن عسکر دولت جاساریه
طاری اولان اختلال سببی ایله ضروری ضابطلری
کندو جنسلرندن نصب اولنمغله انقیادلری خشونت
اوزره اولدیغی مشاهده اولنمشدر او سکدن حرکت
اولندیغی کون ایکی ساعت مسافه طی اولنوب طارده
نام قریه ده مشهور قتران جنرالك سراینه نزول اولندی قریه
مزبوره نك ایکی طرفنی برغدیر احاطه و نهر دراوه دخی
قریبندن جریان ایتمکله تحصیل انبساط و صفا اولنمشدر
ایرته سی کون اندن حرکت اولنوب درت ساعت مسافه
اولان برلتبوبر قریه سنده کناره نهر طونه ده نصب اولنان
خیام اولکون محل ارام اولمشدر فرداسنده اندن دخی
نهضت و مجاهد فی سبیل الله مرحوم سلطان سلیمان زماننده

فرار

بر سرای بلند ارکانه نزول اولنمشدر فرداسنده اندن
دخی حرکت والتمش ساعت مسافه ده واقع منزل طورقی
آرامکاه اولدقدنصکره برکون دخی خورشید اقامته
محل شروق اولمشدر بو منزله کلورکن ریح صرصردن نمونه
وار غایت شدید روزکار هبوب ایتمکله عظیم زحمت
چکلمشدر اندن دخی فرداسنده حرکت وایکی ساعت
مسافه ده چه چه نام منزل رحال ارامه محل اولمشدر
اندن دخی اصفرار فجر صباحدنصکره تحریك مطایای
عزیمت اولنوب التمش ساعت مسافه ده واقع قریه لر
ستور مالشکاه سم ستور اولمشدر بو منزله دخی
کلورکن هنکام شتاده مثلی نادر مقابله دن بر مرتبه
شدید وحدیده دیو باران اولمشدر که تعبیری کنجایش
پذیر حوصلهٔ تحریر دکلدر فرداسنده اندن دخی
حرکت ودرت ساعت مسافه طی اولنوب قلاع
قدیمه دن استونی بلغراد قلعه سنه وصول بری

باشنده

فلك بارکاه حضرتلرینك مجاد قرالی ایله جنك وپیکار
ایدوب غالب اعدا اولدوقلری صحرای رحب الفضای
مهاج جلوه کاه خیام زبرجد فام ابتهاج اولمشدر صحرای
مزبوره نك کنارندن جریان ایدن نهر طونه نك قارشو
یقه سنده مهاج اطه سو تعبیر اولنان نامه کبیر اشجار
ملتفة الساق بالساق ایله مملو برخیابان نزار مسرت اثار
اولوب جانبینی معمور اولسه استانبولده بوغاز ایچندن
نمونه بر محل اولور ایدی آنا رصنع بدایع نکار پرور دکارن
منزل مرقومده اوچ ایا قلو برقازیاوریسی مشاهده
اولنمشدر اب وهواسی لطیف وخوشکوار اولمغله
برکون آرامدنصکره صوب مقصوده امالهٔ لجام
اولنوب التی ساعت مسافه ده واقع یاطوسك
نام قریه لرنده القای رخت استراحت اولندی اندن
دخی برکون اقامتدنصکره درت ساعت مسافه
طی اولوب سکسار نام قصبه قربنده یالنقه مانندی

باشنده اولان قپوسندن ولوج ودیکر طرفنده
اولان دروازه‌دن خروج اولنوب واروشنده
برمحله نزول اولنمشدر قلعهٔ مزبوره‌یه دخولمزده
محافظی اولان جنرال هفتادسال اولوب اوغلی
استقبالمزه ارسال وحرکته اقتداری اولمدیغنی
اعتذار وقلعه‌دن اوچ دفعه ده اون سکز پاره
طوب قلعه کوپلرین فروزان وقدوممزدن غایت
ایله شادمان اولدوقلرینی اعلان واظهار ایلمشلردر
نهر هیچ مقداری برصو قلعهٔ مزبوره‌نک دایرا مادار
اطرافنی احاطه ایدوب ابنجوایج ایل اولمغله چندان
محافظ ونفراتدن خالی وتخلیهٔ عمارتدن بری
اولدوغی مشاهده اولنمشدر ایرته‌سی کوناندن
دخی برچیده رخت ارتحال اولوب اللی ساعت مسافه
واقع مورقربه سنک بیتوتت وبرکون اقامتدن صکره
دیرت بچوق ساعت مسافه‌ده واقع قریهٔ کشتیه‌ن

برکیجه اهل اسلامه مبیت ومقر اولمشدر فرداسی
اللی ساعت مسافه قطع اولنه‌رق نصکره قلعهٔ
استوارباتو منزلکاه موحدین اولمغله اقرانی اولان
قلاع سایره‌یه فایق اولمشدر قلعهٔ مزبوره‌نک برطرفندن
نهر دابه وبرطرفندن دخی نهر طونه‌نک برقولی دایرا مادار
برقاچ قات اطراف اربعه‌سندن دراغوش ایدوب
حصانت ومتانتنه دخی انکفانا اهتمام اولنمغله
اوصافنده نه‌دکلو اطرا اولنسه شایسته برقلعه‌دن
طونه قولنک غربی طرفنده لادقلرینک قلعه مانندی
مکلف واجب التسییر برقوناغی اولدیغی خبرو برکمال
تبدیل جامه سیر وتماشا اولنوب دیوانخانه‌سنک
ایکی جانبنده دخی بری برینه بجنده هر بری برکونه
مفرح ودلکشا اوطه‌لری ومفروش ومنقش صوه
نوانلری ودیوارلرینک هر برینک برکونه کالای
کوناکون کرانقیمتدن اویخه اولان یوشینه‌لری

ودونغ

ودوشمه تخته‌لرینك بعضیسی فرنك پسند وبعضیسی
خطایی وسایر چچکلی قماشلر اوزنکده خرده کاری
نقوشی وبعضیلرینك دخی ملون الواح مرمردن
وسماقی معجون طاشلردن دوشمه‌لری مصنع وعجیب
ودرت طرف نهر رابه ونهر طونه‌یه دکین ممتد اولدیغی مرتبه
صحرای فسیح الارجایه ناظر پنجره‌لرینك هر بری برکونه
روزکاره مهب اولمغله شایان متایش وثنا برسرای
دلفریب اولدیغی مشاهده اولنمشدر اوچ کون اقامتدن
صکره یانقدن دخی حرکت واوچ بچوق ساعت مسافه‌ده
واقع لایدین نام قریه‌ده بسط فراش تمکین اولنمشدر
قریهٔ مزبوره‌نك دخی کنارندن برلطیف نهر جاری
وطرفینده منتها اشجاری اولمغله انده دخی انتصاب
خیام ایله آرام اولنوب ایرته‌سی کون اوچ بچوق ساعت
محله واقع التون برق نام قصبه‌لری منزلگاه اهل
اسلام اولمشدر قصبهٔ مزبوره دخی نظیری نادر

قصبه‌لردن اولوب برنهر عظیم صنعتله برقاچ قات اطراف
اربعه‌سی محیط وشامل اولمغله حافتین انهارده اشجار
کوناکون وازهار خوشبوی فرح نمون ایله مزین مسیره‌لری
بی غایه وذوق وصفاسی بی نهایه شهر اولمغله برکون
اوتوراق اولنوب اکثر محللری ذوق وصفایه نشیمن
اولمشدر اندن دخی حرکت اولنوب اوچ ساعت مسافه
قطع اولندقدنصکره چوزندرن نام قریه‌ده بیتوتت
وفرداسنده درت ساعت مسافه‌ده واقع برق نام
قصبه‌ده طرح انداز اسباب راحت اولندی بو قصبه‌ده
باش وکیلك قرنداشنك برباغچه دلکشا وبرحدیقهٔ
شوق انکیز صفابخشاسی اولمغله ایکی دفعه واریلوب
سیر وتماشا واکتساب ذوق وصفا اولنمشدر برکون
اوتوراقدنصکره اندن دخی حرکت بچه ایکی ساعت
مسافه‌سی اولوب جزئ متصل مقامنده اولان
قصبهٔ مرغوبهٔ اشوه‌کنده نزول اولنمشدر بش کون

اقامت

اقامت وتحصیل استراحت اولندقدنصکره معتاد
اوزره چاساروچاساریچه طرفلرندن متعین ومخصوص
ادملری کلوب بجه دعوت ایتمکله مرتب ومکلف آلاتی
ایله ماه جماذی الاولینک اون بشنجی بازارایرته سی کونی
شهر دلاشوی یه دخول اولنمشدر بو دفعه دولت
علیه دن ایلچی واروب نیچه لونک فرانسز ایله محاربه لری
زمانته مصادف ایتمکله غایت محلنده دوستلق وطرفداری
اولوب پک زیاده محظوظ ومتشکر اولمشلردر کرک
یوللرده وکرک بجه یقین کلدیکمز منزللرده وعلی الخصوص
بجه اطراف واکنافندن فوج فوج سیره کلان رجال
ونسوانک حد وحصری یوغیدی الا ایله جنت مکان
فردوس آشیان سلطان سلیمان خان مرحومک
اوتاق جوزانطاقلری محلنک قربنه یتمکلکه نزول
اولندیغی کون رجال دولتلری وچاساروچاریچه لری
لباس منکر ایله کلوب سیر وتماشا ایلدکلرینی خبر

وبرمشلردر یتمکلکدن حرکت اولندقده نیچه طرفندن
باش وکیلک قرایتندن استقباله تعیین اولنان ایکی نفر
متعین غروقلری یوزدن متجاوز کیملو سلطاتلری ایله
کلوب انلر مقدمه جیش تعیین اولنوب انک ورا سنده هدایای
همایون انلری ایله ایکی نفر خاص اخورلولو وانلرک
اکسه سنده ال چوقه پوشیده لواریح عدد عربه لره محمول
هدایای همایون سپتلری وانک اکسه سنده مذهب
ومزین دیرت بارکیرلو نامه همایون قوچیسی انک
اکسه سنده اخور کتخداسی ایله ییدکی باشی وانک
اکسه سنده خاص اخور خزینه سندن ویریلان ملوکانه
رخت وبساط ایله ارائیه یدی رأس ییدکلر وانک
اکسه سنده دیوان افندیسی ایله قپوجیلر کتخداسی
وانلرک وراسنده بو عبد احقر ایکی عدد دیوان طوغلو
وسراسر قوشاقلو آل براتالی خاص اخور اسکیلری
ویکرمیدن متجاوز ملبس وملون چوقدارلر ووراسنده

اوغوردن

بوانه کلنجه دولت علیهٔ عثمانیه دن بویله محبت والتفات
پادشاهانه یی محتوی ایکی قطعه نامهٔ همایون وایکی
قات هدایای خسروانهٔ عطوفت مشحون ایله دولت
چاساریه یه ایلچی ورودی مسبوق اولمیوب غایت محلنده
کرم ومحبت وتمام وقتنده دوستلق ومحبت اولدیغنی
دولتمز بیلوب ممنون ومنتدار اولمشلردر بو دوستلق
وبو محبت بر وجهله فراموش اولنماز دیو قرال وقرالیچه
طرفلرندن عظیم تحیت وثنا دنصکره ظاهرده
بورتیلری اولوب انک مرورینه بهانه و واقف مزایا
اولنلرک تقریر واخبارلرینه کوره بچک موسم بنایری
قریب اولمغله اقاصیء مملکتلرندن ودیار سائرهٔ کناردن
کله جک کثرت نفوسک اجتماعنه ترقبا بیوک
امر ملاقاتک بر قاچ کون تأخیرینی ابهام واعتذار
ایلیوب کتدی بناءً علی هذا بر قاچ کون مرورندنصکره
باش ترجمانلری کلوب معتادلری وزره ابتدا باش

اوتوزدن متجاوز اندرون اغالری وانلرک وراسنده
کتخدامز وجمله نک اکسه سنده الجوقه پوشیده لو والتی
بارکیرلو قوچی عربه مز بو وجهله ترتیب اولنوب بو هیئت
والای ایله بدیع قلعه سنک کنارندن کنار و واروشندن
نهیه ولحضار ایله کلری قوناغمزه نزول اولنمشدر شهر
ربیع الاولک سلخنده سرحدده یارکنار اولان زمونده
حرکت اولنوب حسرتکش قدوم اهل اسلام اولان قرا
وضیاع وبقاع ودیاع کنارلریامی مستغرق انوار توحید
وایمان ونمچه ومجارستانه اوازهٔ ابهت وشکوه دولت
علیه یی استماع واعلان ایده رک قرق یدنجی کونده شهر
جماذی الاولک اون بشنجی کونی وجه مشروح اوزره
بچه دخول اولنمشدر بر قاچ کون استراحت واستیفای
حق مسافرت اولندقدنصکره نمچه نک رئیس دولتلری
ومتصرف زمام امور مملکتلری اولان شخص قوناغمزه
کلوب قدوممزی ترحیب ومقاممزی تبریک ایلدکدنصکره

اولاً باش وكيل سراينه واردقده منشاء امور واحكاملری
اولان جنك ديوانی تعبير ايلدكلری ديوانلرينك رجالندن
وباش وكيلك كتخداسی وساير معتبر اتباعندن بنك
طاشی محلنده استقباللرا ايچون اماده اولنلر اوكرينه دوشوب
باش وكيل اولدیغی اوده يه دخول اولندی برنجی كوردیكی كبی
اسكمله سندن قيام وبربچ خطوه انفصال ايله استقبال
وبز دخی مقدم ايچرويه دخول ايدوب منتظر سلام اولان
اتباع عزيزی سلامليه رق واروب ملاقات واثنا القلر
ايلدكدن صكره اسكمله لره قعود وبر مقدار آفاقی
وانفسی مصاحبتدن صكره قرال وقراليچه نك باش
وكيللری براولوب ايكيسی دخی كندوسيا ولمغله ايكی قطعه
نامهٔ نامی صدارت عظما بناهی ديوان افنديسی يدندن
اخذ وتسليم ايچون اسكمله مزدن بز قيام ايلديكمز كبی
باش وكيل دخی اسكمله سندن قيام وايكی طرفدن ابكيشر

وكيللری طرفندن دعوت وبعده چاسار وچاساريچه
ملاقاتی اولنه جغی اخبار ضمننده ان شا الله تعالی
چاساريمز بولنديقده نه سويليه جك وند كونه بولنه جق
سنز ابتدا اينی بركاغده تحرير ايدوب وير ملوسز ديرا اسلافكز
اولان ايلچيلر دخی بويله ايتمشلردر ديو جانبی علی پاشا
وايلچی ابراهيم پاشالرك صحيلری وامضالری ايله ممضی
ومصحح تقرير ومواد كاغدلرينی ابراز وارائه ايلدكلرنده
بز دخی كيفيته بويله بولوشوروبويله سويلرز ديو بر تقرير
كاغدی تحرير وترجمانلری ايله ارسال اولندی
بعده باش وكيللری طرفندن دعوت وباش ترجمانلری نيه
بر معتبر پايه اعتبار ايلدكد نصكره التی بارگيرلو مكلف
بر منطولی ايله كلوب معا سوار وفراجه سمور كوردن
وكابتی دستار ومرتب الاجی ايله مهمانخانه مزدن
حركت ويوللرده نشر دراهم بونا نير اولنه رق قلعه ده

وكوندردكلري التي بار كيرلو هنطوي چاسارية بابه وبركلري
باش ترجمانلري ايله سوار وبنه مرتب الاي ايله سراي
قيصريه عزيمت اولنوب چاساره مخصوص ولان بنك
طاشي اوستنه نزول وطرفينده صف بسته اولان
اتباع عزم نشر لالئ سلام ايده رك استقبالنه مأمور
ايلدكلري رجال دولتلري ايله بينلرو ترتيب خانه
تعبير اولنان اوطه يه صعود وهدايای همايون
سبتلري اول محله كلوب اخراج وبوغچه لري ترتيب
اولنجيه دك علي پاشا مرحوم كبي انده بر مقدار قعود
اولندي بعده چاسار طرفندن قوجيلر كتخداسي
مقامنده اولان شخص كلوب چاسار افندمز بر قيام
قدومكزه منتظردر بيورك ديو دعوت ايلدكده ديوان
كوركي ومجوزه مز اولمحله نقلنيز اولنوب فرال اولديغي
اوطه نك قپوسنده ديوان افنديسي يدندن نامهٔ همايون
اخذ واون نفر متعينلر دمز ايله دخول واوج محلده

اوچرادم مشي وتعظيم واحترام ايله اخذ وقفاسنده
پا برجاي قيام اولان رئيس دولتلرينه تسليم اولدقده
قماش پوشيده لو بر صندوقه اوزرينه وضع ايلدي
بعده اسكمله لره قعود اولنوب دولت عليه نك بوديفه
دولت چاساريه اولان توجه ومحبتلري مسبوق
اولميوب شوكتلو عظمتلو آل عثمان پادشاهي حضرتلرينك
طرفندن ظهور ايدن بودوستلق فراموش اولنمز محتمل
دكلدر ديو تشكر نعمتنده اظهار وفور ممنونيت
ومكاتيب شريفه حضرتا صفيدن غاية الغايه ابراز
ممنونيت ايليوب قهوه وشربت وشكرلمه معقوله سي
رسم رعايتلريخا جادنصكره وداع وكلديكمز كبي عز و
احتشام ايله مهمانخانه مزه رجعت اولنمشدر حالا
دار الملك ممالك چاساريه اولان بچ ده ايكي دولت
اولمغله بر قاچ كون مرورندن صكره جمادي الآخره نك
اونجي پنجشنبه كوني ابتدا چاسار طرفندن دعوت

کوناکون عطوفت مشحون خسروانه‌لری ایله مبعوث اورته
ایلچیلری قوللری بوزده وستلفه لایق واجرا اولدیغی وجهله
خاطر حقیقت مآثر داورانه‌کزی سؤال ایدرلر دیدیکمده
جانب یسار چاساریده صف بسته اولان رجال دولت‌لری
جمله‌دن بیوک بر جنرالی اشارت کوشهٔ ابرو ایله یاننه
چاغروب چند حرف تکلمدن صکره جنرال مسفور مقام
اولنه عود وصفه کنارنده لسان لاتینی ایله طرف
چاساریده کلامه درکار اولوب نامهٔ همایون
مودت‌نمون وهدایای مکرمت مشحونک ورودندن
فوق التعریف ممنون اولدیغنی تصریح وکمال مرتبه مقبول
ومرغوبلری اولوب ملوک نصارا بیننده کندویه
وسیلهٔ تزاید اعتبار واعتنا اولدیغنی تلمیح ایله اتمام تحیت
وثنادن صکره بالذات چاسار نامهٔ همایونک تسلیم
اولنمسنی دست تعظیم ایله اشارت ایلدیکی ولحالده
صفه‌نک اوزرینه صعود وشفاه احترام ایلهٔ

نامه

تقبیل نامهٔ همایون ایله اجرای رسوم اولندقده
چاسارک قائماً طوردیغی صفه‌نک کنارنده متولی
اولنوب القاب بلیغهٔ همایونی مشتمل بوکونه بر خطبهٔ
حسان پسند ایله سفارتمی بیان یعنی مکهٔ مکرمهٔ
ومدینهٔ منوره وقدس شریف مبارکه‌نک خادمی
وحاکمی اولوب سلطان سلاطین خافقین مالک البرین
والبحرین اولان پادشاه فلک تخت جهان پناه وشهنشاه
جوانبخت سلیمان جاه شوکتلو قدرتلو عظمتلو مهابتلو
عدالتلو افندم غازی سلطان محمود خان حضرتلرینک
سدهٔ سنیهٔ کردون مرتبه‌لرندن حالا سزکه روما ایمپر
اطوری اولوب دوستلری حشمتلو مکنتلو والآ منزلتلو
چاسار صاحب وقارسز بو دفعه مجرد تأکید بنیان
محبت وتشیید ارکان مودت ایچون مجدداً وقوع بولان
اشبو مبارک صلح وصلاحک عقبنده علی العادهٔ
طرف قیصرانه‌کزه نامهٔ همایون محبت مقرون وهدایای

چاساری یه تسلیم اولنمسی تنبیه وهدایای سائره نك
دخی ایچرویه نقل ولنمسی اشارت ایلدکده هر بر بوغچه
بالا قدو صبیح اللقاسادهرو برابج اوغلانلرك اغوشنده
کتوردیلوب پیشکاه چاساریده مفروش ابریشم قالیچه
اوزرینه یمینا وضع اولنمشدر بووجهله امر تسلیم وتسلیم
قرین ختام وخدمت سفارتم رسیدهٔ درجهٔ اتمام
اولدقدنصکره رسوم عادی وداع اجرا اولنه رق
عودت وینه کلدیکمز کبی مرتبا لایی ایله قوناغمزه چن
اولنوب رئیس دولتلری وچاسارك برقاچ نفر معتبر
رجالی قوناغمزده چاسار طرفندن ترتیب وبزم ایچونلره
طبخ ایتدردکلری اطعمه وسائر شکرلمهٔ متنوعه ایله
دولتلرنده جاری اولان رسم رعایت واکرامی تمام
ایلمشلردر طرفمزدن دخی بعد الطعام حین عزیمتلرنده
رسم عثمانیان اوزره قهوه وشربت وکلاب وبخور ایله
اجرای مراسم رعایت وهر برینه بر داغر یوبامه وبر دبستنه کامل

اغرقلرا

نامهٔ همایون تقبیل وعرض اولندقده برکوشه سنه وضع
انامل تکریم ایله جبینده اولان کتابت پوشیده لو صفحه سنك
اوزرینه وضع وتسلیم ایلدکدنصکره مقام اولمزه
کلوب کتخدامز یدندن سرغوج همایون ومجوهر ومکتوب
شریف حضرت آصفی اخذ وینه پیشکاه چاساری یه
عودت اولنوب بو سرغوج همایون وبو مجوهر وبو
دخی صدر اعظم اکرم   وکیل مطلق شهریار جم خدم
دولتلو عنایتلو عاطفتلو نجابتلو عبدالله پاشا
افندمز حضرتلرینك مکتوب محبتا وسلوبلری وبو دخی
هدایای همایون دفتریدر دیو رعایت آداب وشرایط
تعظیم ایله بر بر تعریف وصفهٔ مزبوره نك اوزرینه
وضع وینه صفه کنارینه عودت اولنمشدر بعده
هدایای سائره دن خیره کی بخش عیون نظار اولان
مجوهرات ایله آرایش بر رأس اسب شیرین خرام وینه
قلان یدی رأس یلکندستا سبان بنامك میراخور

اولمغله طرف یمینده اولان رجال دولتندن سابقا جلبی
علی پاشا مرحومه بدل دولت علیه یه بیوک ایلچیلک ایله کلان
فوتنی الفت نام جنراله اشارت وطرف چاسارجیه یه وارد
برقاج حرف تکلمدن صکره جنرال مسفور مقام اولنه
عودت ایدوب لسان شیرین بیان چاسارجیه دن کلمات
خوش امدی اداسنه متعاقب بو وجهله کلامه اغاز ایلدی
سزکه شوکتلو عظمتلو ال عثمان پادشاهی حضرتلری طرفندن
حالا روما ایمپراطوری اولان زوج احجمه تهنیت جلوسلری
ایچون مبعوث اولنه ایلچی سز انلره کوردیکک نامهٔ همایوندن
ممنون ومسرور اولدوغمدن باشقه بو تقریب ایله پادشاه
عالمپناه حضرتلری بزی دخی یاد ودلشاد بیوروب بکا دخی
کوندردیکک نامهٔ همایون وهدایای محبت مقروندن
فوق الحد متلذذ اولدم مقدما پدرم وفات ایدوب
زمام امور چاساریه بکا انتقال ایلدکده ابتدا اجل همتی
عظمتلو پادشاه حضرتلری ایله پدرم بیننده وقوع بولان

بیننده

اغربغلق ویرد اغراوبه بمنیلر ایله اکرام وچاسارلک وکیل
خرجنه وبزم مهمانداره خاص الخاص خلعتلر الباس ومرکب
اعطا وخدمتده اولان خدمهٔ چاساری یه بذل دنانیر
وافر اولندقدن صکره سرای حوالیسنده مجتمع اولان سپاهیلر
مجمعنه دخی ضربخانه لرنده بسلک وپاره مثللو فراش
وقرابجار تعبیر ایلدکلری نقود مسکوکه لرندن نچه بیچه
اقچه لو نثار اولنمشدر بوندن صکره ماه مزبورک اون
دردنجی بازار ایرته سی کونی چاسارجیه طرفندن دخی
دعوت اولنوب ینه مرتب الای ایله درون قلعه ده
اولان سرای قیصری یه واریلوب چاساره ملاقات
ایلدیکمز اوطه ده چاسارجیه یه دخی ایاق اوزرنده
اولدیغی حالده اسلوب سابق اوزره بولوشوب
سفارتمی اعلان وتسلیم امانات همایونی ایچون
استیذان ایلدیکمده غایة الغایه اظهار بشاشت
وابراز انبساط ومسرت ایدرك جانب یسارنده زنان

تکمیل وتتمیم اولندقدنصکره مراسم معتاده وداع اجرا
وعودت ویته کلدیکمزکبی مهمانخانه مزه رجعت اولنوب
جاساریجه طرفندن دخی ترتیب ایلدکلری ضیافتلری
ایچون قوناغمزه کلدکلرنده متعینان دولتی اتمام رعایت
واکرام ایلدکلرندنصکره طرفمزدن دخی جاسار دعوتنده
اجرا اولنان مراسم اکرام بونلره دخی اجرا واتمام
اولنمشدر بووجهله اداء خدمت وایفاء لوازم سفارت
اولندیغی مشعر تحریرات حقیرانه مز ایله خزینه دارمز
دولتمداره ارسال وتسییر اولندی مقدما جانبی جلبی پاشا
مرحوم ایله ارسال اولنان اوناکی راس هدایای
همایون اتلرندن دونانمش ویلکندسته التیسی جاساره
ودیکر التیسنده دخی ایکیسی باش وکیللرینه ودیکری
رجال دولتلرینه ویرلمش حتی بزدن دخی سؤال
ایلدکلرنده کوردیکم اتلردن باش وکیله وغیره ویرلمك
اوزره دولتم طرفندن بکا سپارش وتنبیه اولندیغی

بنیان صلح ومسالمه نك تشیید واستحکامنه صرف
ایدوب اول زمان آستانهٔ سعادتلرنده بولنان بیوك
ایلچیمز ایدیله بومقصود حاصل اولمغله ممنونلری اولمشیدم
بودفعه دخی مطلوبمز اولان مصالحهٔ ممتده یه ارزانی
بیوریلان مساعدهٔ همایونلرندن برقات دخی رهین
منت علیه لری اولدم کوردیکك نامهٔ همایون وهدایای
محبت مشحون پادشاهی کمال مرتبه مقبول ومرغوبم
اولمشدر تسلیم اولنسون دیو جواب ویردکده ابتدا نامهٔ
همایون اسلوب سابق اوزره تسلیم بعده مجوهر قوشاغی
ومرصع چلنك ومکتوب شریف حضرت صدر اعظمی
وهدایا دفتری بر بر تعریف اولنوب تبلیغ وهدایای
سائره دخی برمنوال سابق اندرون اغالرینه ویردلری ایله
پیشکاه جاساریجه ده مفروش قالیچه اوزره وضع
اولنمشدر جاساریجه یه اولان امانات همایون
دخی بووجهله تسلیم وخدمت سفارتم بحمدالله تعالی

بوقدر جمله سی چاساره درق لدیکی بعد التسلیم معتاد بکز
نه ایسه انی بنه سز بیلورسز دیو جواب ویرلمکله جمله سی
طرف چاساریه تسلیم اولنمشیدی لکن باش وکیله
ات ویرلدیکندن غایت متأثر اولوب انفعالنی باش
ترجمانلری کلوب صراحة اخبار وطرفکزدن اولسون
بهر حال بردونانمشلرات ویرلمک مناسبدر دیو اخطار
ایتمکله بو تکلیف جانه منت عد اولنوب خاص اخور
خزینه سندن بروجه استعاره بوعدد کتره ویربلان
رخت وبساطلك برطاقمی ایله کندو اتلرمزدن بر رأس
کزین ات دوناد یلوب طرفمزدن اولقا وزره میر اخورمز
ایله ارسال واهدا اولنمشدر رئیسلری دخی دولتلرنده
صاحب نفوذ کلام برشخص بنام اولوب علی پاشا
وقتنده انلره دخی دونانمشلرات ویرلمکله انلر دخی اول
مأموله اولدیغنی اخبار اولنمغله تکمیل شان وشکوه
دولت علیه ایچون انکا دخی باش وکیله ویرلدیکی کبی

بنه خاص اخور خزینه سی طاقملرندن برطاقم رخت
وبساط ایله برات دوناد یلوب طرفمزدن اهدا اولنمشدر
دفتردارلرینه وباش ترجمانلری ایله ایکنجی ترجمانلرینه
بر ریلکندست اتلر ویرلمشدر بو اثنالرده کرای چاسار
وکرای چاساریجه طرفلرندن دولت علیه ابد مدته اولان
خلوص طویت وکمال محبتلرندن ناشی باش وکیللرینه
ورئیس دولتلرینه وسایر تنفیذ اموره مأمور حکامینه
ایلچی افندی بزم عزیز مسافرمزدر دولت علیه نک
ایلچیسیدر رعایت واکرامنده قصور اولنمسون دیو
هر بار تنبیهلری صدور ایلدیکنی رئیسلری کاه ترجمانلری
وساطتیله وکاه ملاقات ایلدیکچه لسانا اخبار واشعاردن
خالی اولمازلر ایدی حتی دولتلرنده اوبره وقاندیه دیکله
بر بازیچه لری ومکلف درت بش طبقه لو لعبتخانه لری
اولوب جمعه کونلرندن غیری هر کون ایکندیدن صکره
رجال ونسالری واکثریا چاسار وچاساریجه لری

کلمبز

اولندیغی اوزره اجرا ایلدکلری صنعتلرینی سیر وتماشا
ایده رك اختتام وقتی حلول ایتمکله ادای صلوة مغرب
ایچون بر محل طلب اولندقده قرارکاه قرال اولان محلك
مقابلنده بزی بر اوطه یه ایصال واداء صلوتدن
صکره بو محل بازیچه کاهه دخی قریب بر یوندن تماشا
بیورك دیو اوزریمزه مهماندار تعیین ایلدکلری بر متعین
غروطری اسکمله کتوروب بزی اقعاد واندن سیر وتماشا
ایدرکن بین المغرب والعشا چاسار وچاساریچه محل
معهودلرینه کلوب قعود وکلدکلرین بزدن کتم واخفا
اوزره ایکن چاسار بالذات قارشودن اشارت تامل
ایله یا نمزده اولان سرکاتبلرینی چاغروب ایلچی افندی
اویره مزدن حظ ایلدیلرمی دیو سؤال ومرکاتبی
دخی سزلك کلدیککزی بز انلردن کتم اوزره ایکن کندولو
متفطن اولوب بر غمزه کیده لم دیو بزه ابرام وحتی کورك
کتوردوب اجرای مراسم احترام ایلمشلر دیو حظ ایلدیکمزی

کلوب کندولره مخصوص اولان مقصوره لرده نجمه نك
نازنین دوشیزه کانی وسادیر وتازه جوانانی کندولره
مخصوص لباس زراندود وکوناکون ایله کاه رقص کنان
اظهار صنایع عجیبه وکاه پای کوبان ابراز افاعیل
غریبه ایلدکلرینی وکاه اسکندرنامه وسایر عشق
ومحبته دائر حکایات شورانکیز ایله برق خرمن سوز
صبر وسکون اولور بازیچه لر عرض ایلدکلرینی سیر وتماشا
عادتلری اولمغله چاسار وچاساریچه یه بو لشد قدن صکره
بزم ایچون دخی محل معهودك ایکیسنده ده بر قاچ اوطه لر
تخلیه وتخصیص ایلدکلرینی جانب چاساریدن اخبار
ودعوت ایلمشلر ایدی طرفمزدن چندان رغبت وتمدیندن
مغبر اولدوقلرینی افاده ایلدکلرنده ابراملرینه بناء عونلرینه
اجابت اولنوب واردقده تخلیه ایلدکلری اوطه لر
چاسارك نشیمنکاهنه ناظر اولمغله لعبتخانه مزبورنك ٨
نهایتنده اولان بر ساحه فسحت مساحه ده بالاده تحریر

استانبول کاغدینک نصفنه بر مطبوع وغرا التون
طغرای همایون چکلوب تحسین زادهٔ طبع فقیرانه‌مز
اولان طغرا قطعه لرندن شهنشاه جهان سلطان محمودک بو درویشنه
بتون دنیایی تسخیر ایلین طغرای فرمانی • تماشا ایت ذاتم حکمی پیرایهٔ ایمزالی اسنر
مدار ضبط انس وجان اولدی مهر سلیمانی قطعهٔ مرغوبه‌سی تحتنه
تحریر وارسال اولندقده غایت استحسان وطغرای
مزبوره‌یی تبرکا دیوانخانه لرینه اویزان ایلدکلرینی
کلوب خبر ویردیلر سبحان الله شوکتلو کرامتلو پادشاه
فریدون انتباه • افندمز حضرتلرینک بو وانه کلنجه ایلچیلر
حقنده غیر مسبوق اولان نشانجیلق رتبهٔ سامیه‌سنی
بو عبد احقرلرینه عنایت واحسان بیوردقلری بو نکته
ایله نام نامی همایونلرینی آرایش پذیر دیوانخانهٔ دار
الملک نجمه وجه دستان ایدن چکلرینه براعت استهلال
اولدیغی حقا که کرامت باهرهٔ خلافپناهیلرندن ایدیکی
مستغنی عن البیاندر حق سبحانه وتعالی امانهٔ امن وامان

وبو کیفیتی خبر ویردکده بو قالتبه کتمسونلر اول محلده
اولسونلر بک حظ ایلدم وار بندن سلام ایله بو بنم کوکل
اوبه‌ره‌مزده راشبو چهارشنبه کیجه‌سی هم بولدک وهم بریکی
اوبه‌ره ایجاد اولنمشدر اول کیجه ایچون مخصوص
کندولری دعوت ایلدیکمی سویله دیو بر قاچ طبق شکرلمه
واشربهٔ متنوعه وطوندرمه تعبیر ایلدکلری حلویات
ایله سرکاتبی اعاده وکلوب سپارش چاساریه‌یی افاده
ایلدکده نصکره درساعت بنده سرکاتبی طلب ایلدوب ایلچی
افندینک شاعر اولدوغی مخلصندن معلوم اولدیغندن
غیری مسموعم دخی اولمشدر اشعار و آثارندن بر شیلرین
استرم دیدکلرینی خبر ویردی چونکه نشانجیلق خدمتی
فرمانلرده اولان طغرای شریفی چکمکدن عبارت
اولدیغنک بالوساطه مذاکره‌سی سبقت ایتمش ایدی
فی نفس الامر رسم طغرای شریف بینلرده شکل غریب
وهیئت عجیبه اولمغله ایرته‌سی کوندن بلیغ فام بر طبق بولک

جهان و پیرایهٔ دیهیم خلافت عثمانیان اولان وجود
همایون ابهت مقرون خسروانه لرین سریر سلطنتده
مستدام ایلیه امین شهر رجب شریفك سلخی اولان
پنجشنبه کونی قبل الظهر خورشید عالمتاب ایکی ساعت
نجومی مقداری کرفتار عقدهٔ کسوف اولاجغنی منجم
باشیلری استخراج ایدوب مقدم طرف چاساری یه خبر
ویرمکله یوم معهودك صباحنده قرال طرفندن ترجمانلری
کلوب طرفمزه دخی خبر ویرمشلر ایدی نفس الامرده کونده
تعیین ایلدکلری وقتده علایمی ظهور ایدوب اون ایکی
اصبعه منقسم اولان جرم شمس تابانك بو اقلیمده
اون قسمی واصل درجهٔ انکساف اولوب تخمینا اوچ
درت کیجه لك جرم قمر کبی بدیدار و قبله طرفنده
بعض ستاره لر دخی اشکار اولدیغی مشهود ابصار
نظار اولمشدر شهر مذکورك استانبولده مهتابی
اوزره عرضنده درت وطولنده اون بش درجه تقالی

واردر استانبولده اون ایکی اصبع مقداری ومغرب
طرفلرنده دخی زیاده منکسف اولمشدر بو صکره
منجم باشیلری کلوب مذاکره وخبر ویردیکندن غیری
منجم خانه لرنده اولان بعض صنایع عجیبه واثار غریبه لری
تماشا ایتدرمك ایچون تنبیه چاساری ایله بزی منجم
خانه لرینه دعوت ایلدی بر قاچ کون صکره اجابت
اولنوب واردقده یدی سکز طبقه بناسی شماسی
کارکیر اوطه لری وفوقانی طبقه سنده منقب تخته لردن
رصدخانه لری الات رصدیه وصغیر وکبیر شمس وقمر
وستاره دوربینلری فردا فردا منظور چشم اعتبار
اولدقدنصکره ارائت ایلدکلری صنایعدن بری برینه
مقابلنده ایکی اوطه نك بریسنده بر چرخ واول چرخك
اوستنده بللوردن ایکی عدد بیوك کوری طوبلر وضع
اولنمش اول طوبلرك فوقنده قلمدن اینجه درونی
مجوف تنکه دن انبوبه لو بر سلسلهٔ طویله نك بر باشنی

مرقوم چرخك بر طرفنه بازبته واول بر باشقه رشوسنه کی
اوطه یه ممتدا ولمغله چرخ دوران ایتدکچه مدتندن
حاصل اولان بر اتشین روزکار سلسله نلك دروننده ن
کذران اولارق رشوسنه اولان اوطه ده سلسلهٔ
ممدوده نلك بری باشندن چیقاردی بو سلسلهٔ مزبوره نلك
اغزینی مس ایدن ادمك روزکار بارمغنه اصابت
ایلدیکی کبی یکپاره اندامی لرزه ناك اولیوردی بوندن اغرب
اول کسه نلك دیکر یدینه غیری کمسنه وانکدخی یدینه
بر غیری کمسنه یاپشوب بکرمی اوتوز مقداری آدم
حلقه اولوب روزکار معهود شخص اولك بارمغنه
اصابت ایلدکده انلك تمامنده حاصل اولان لرزهٔ
وتأثیر بونلرك دخی تمامنده حاصل اولمسیدر که کندومز
دخی بالنفس تجربه ایتمشوزدر تماشا ایتدیردکلری
صنعتلرینك ایکنجیسی ایکی عدد نحاس طاسلری
ما بینلری اوچ ذراع مسافهٔ بعیده بری برینه مقابل

براسکمله نلك وزرینه وضع ایلیوب برنارمتقلی طاسك
برینك ایچنده امساك ودیکر طاسك اول قدر محلدن
بونارك حرارتندن متأثر اولوب یدی سکز درهم تفنك
صداسی کبی اولوان وبر مسیدر اراتا یلدکلری اوچنجی
صنعتلری اوفق بللو شیشه لری طاشه وتخته لره کرکی
کبی ضرب ایدوب سکستا اولمدیغنه رأی العین مشاهده
ایتمشیکن جمارهٔ ابابیل مقداری بر رسنکریزهٔ زنادی
شیشهٔ مزبوره نلك درونده القا ایلدکلری کبی اوقدر
طاشدن متأثر اولمیان پارمق قالنلغنده شیشه لر
اون کبی ریزه ریزه اولمسیدر بونلك حکمتندن سؤال
اولندقده اتشدن چیقدیغی کبی شیشه درساعت ماء
بارده القا واخمار اولنسه بویله اولوردی بو جواب
ویردی لکن بو جواب سالم دکلدر اتشدن چیقان
شیشه صویه طیانملق کرکدر بری دخی بر صندوقنك
ایچنده برابینه واول صندوقنك طشره دن ایکی طرفنه

ایکی عدد

وجابجا تحتالسماء لر بنیا دایدوب مکلف بربنای
عظیم اولمغله سیر و تماشا ایتدرملك ایچون رمضان
شریفك طقوز نجی بازار ایرته سی کونی چاساریجه
طرفندن قپوجیلر کتخداسی و باش ترجمانلری کلوب
بو عبد کتری دعوت ایلدی چونکه مقصودی کندویه
مخصوص اولان اوطه لری و حرم دائره لرینی دخی
ارائت اولمغله مختصری وارلمغی سیا رش التماسلرینه
بناء اون بش یکرمی نفر اندرون و بیرون اغالریله سرای
مرقومه وارلدقده سرایلری دائره سنده مجموع امورلرینه
مدار اولان قپو اغاسی مقامنده او برسته قزغوق
نامنده بر متعین غزوقلری کلوب بزی سرای قپوسنده
استقبال و معتادلری اوزره اشربه و شکرلمه و سایر
حلویات ایله ارائت اولنمش بر تحتانی اوطه یه
ایصال ایدوب سرایك مداخل و مخارجنی سیر و تماشا
ایتدرملك و اطعام طعام ایله اکرام ایتمك ایچون مأمور

اولدیغی

ایکی عدد بورمه اغاجلری اولمغله اول اغاجلر دوندکجه
صندوقه نلك ایچنده ملفوف اولان طولانی کاغد جسته
جسته منکشف اولوب هر برنده تصویر اولنمش مجسم
کوناکون باغ و بغچه لر و درلو درلو نظیری نایاب سرایلر
و ساحلخانه لر و خیابانزارلر و حیاض و شادروانلر
نمایان اولمسیدر مذکور شیشه لردن و طاشلرندن
منجم باشیلری بزه اهدا ایلدی عطیه تکلیفا ولنقه
قبولندن نکول ایتمکله برچوق فراجه الباس اولوب
خدمه منجمخانه یه براز عطیه و برلشدر چاساریجه نلك
عموجه سی یاسف قرال قلعه سی بجدن بر ساعت مسافه ده
واقع شنبرون یعنی کوزلجشمه نامنده بر محلده
مختصر طرح افکن بنیاد اولندیغی صیفیه سرایی قرالیچه
غایت رغبت ایلیوب مصنع و مطبوع ابنیه لر علاوه
و ایجاد ایدوب لکشا شادروانلو حوضلر و حدیقه لر
و هر کوشه سنده شایسته شایان نشیمنلر و مقصوره لر

شوکتلو عظمتلو آل عثمان پادشاهی حضرتلرینك سدهٔ
سنیه لرینه رخسوده اولدوغکزده بر در بر تعریف
و اوزیرلرندن شوکتلو پادشاه حضرتلری حسن نظر
ملوکانه لرینی دریغ بیورمملری رجاسنده اولدوغنی
عرض و توصیفا ییشو نلری دیوا مانتا یلدیلردیدی
بونلرو داع ایدوب کتدکدنصکره تیرو وفارلوش
نامنده ایکی اوغلی ایله بر کوچك قزینی دخی کوندروب
بونلری جاساریجه مز مخصوص بن تربیه ایده رم انشاالله
تعالی بالغ مرتبهٔ رشد و سداد و مالك ملك و داد
و ستاد اولدقلرنده دولت علیه نك رضا سنده
و دوستلغنده اولملرینی دائما توصیه ایدرم بو ایکی
دولت کمال مصافات اوزره اولمغله میانه ده شدت
محبت حاصل اولمشدر سنز دخی ایلچی اولمق تقریبی ایله
بزم دوستمز اولدیکز سزدن دخی فیما بعد فرضیاکه تا
اولدیغه تألیف قلوب جانبین و تأکید محبت طرفینی

ایجابنده

اولدیغنی افاده ایلدی رمضان شریف اولمغله کل
و شربدن ممنوع اولدیغمزی جاساریجه یه بعد العرض
اوطه لری سیره مباشرت اولنوب ابتدا جاسارك
دایره لری سیر و تماشا اولندقدنصکره حرم اوطه لرینی
دخی سیر ایدرك جاساریجه نك اینه لو اوطه سنك
وراسنده خاص اوطه لری دائره سنه وارلدقده مستغرق
غروق جاساریجه دن تبلیغ سلام ایدوب بو مقامده
بر مقدار آرام بیورك قرالیچه مز قرال زاده لرمزی
جنابکز ایله کورشمك ایچون کوندره جکلردر دیو افاده
مرام ایلدی اون یاشنده باستونام بیوك اوغلو ایله اوچ
عدد صغیره قزلری لالالری و دایه لری ایله کلوب
مسفور غروق هر بیرینی باشقه باشقه تعریف و توصیف
ضمننده طرفیندن آشنالقلر اولندقدنصکره تکرار
بر غیری غروقلری کلوب قرالیچه مزسزه سلام ایلدیلر
بونلر بنم اولادلرم و نور دیده لرمدر انشا الله تعالی

فرانجلو ایله مجاربه لری هنکامنده طرف زامر الشرف
دولت علیه دن منا مولرینك خلافی مشاهده ایلدکلری
عنایت وکرم ملوکانه دن ناشی وبودفعه ملتمساتلرینه
مساعدهٔ بهیهٔ جهانبانی ارزانی بیورلدیغندن ماعدا
ایکیسنه دخی باشقه باشقه نامهٔ همایونلر وهدایای
نفیسه لر احسانی کندولرینی مستغرق بحر مکارم
ایتمکله مزید فرحت وبشاشت اظهار ایلدکلری معاینه
اولنمشدر وحتی بوماده لری وکلای دولتلری حین
ملاقاتده تلمیحا وتوضیحا ذکر وایراد ایدرك بالالتفات
دعای دوام عمر ودولت پادشاهی ایله رطب اللسان
اولمشلردر چاسارجه کندو قومی بیننده عقل ودرایت
ووفور فطانت وکیاست ایله موصوف وممدوحه
اولوب مملکتنك امورینی وکل یوم ویرلیلان عرضحاللرك
جوابنی بالذات کندوسی رؤیت وتحریر ایلدیکنی نقل
وحکایت واو مستقبلنانندن ظهور ایدن رجال
ایجاب ایدر حسن تقریر وتربیه اسدتم دیو عظیم نوازشکارلقلر وشوکتلو قدرتلو افندمز حضرتلرینك طرف
همایونلرینه بینهایه ثناکارلقلر ایلدکلرینی تقریر وبیان
ایلدکده نصکره ارجیه مرجوخلرمدن بعضی قرال زاده لرمثلا
ابلجی افندی قنغیسنی بکندیلر دیو براخرغروقلو چاسارمحد
طرفندن سؤال ایلدی بونلر جمله سی برشجره نك بیجدارك
ثمره لری وبرحدیقه نك صفا آثارك میوه لری اولوب بری
برندن فرق وتمیز ترجیح بلامرجح قبیلندن اولمغله عوائل
فرق وتمیزدن جمله سی وارسته اولمشلر دردیو ویریکز
جوابی دربساعت چاسارچه یه افاده ایلدکلرنده محظوظ
اولوب استحسان ایلدکلرینی خبر ویردیلر بوفقیر شهر
بچده اولدیغم کرك چاسارچه نك وکرك چاسارك
دائما اطوار ومعامله لرندن جانب حضرت شهریار
کردون وقار وسلطنت سنیهٔ ابدی الاستمراره کمال
دوستلق ورضاجویلق علامتلری وباخصوص

اورته ایلچیلك ایله مبعوث بنده لری اولدوغمز معلوم
قیصرانه لریدر سزکه حرمتلو محبتلو اولودوستلری
روما ایمپراطوریچه سی وجه ومجارستان قرالیچه سی
جاریچه باوقارسز مسافرتمزایامنده حقمزده سرزده
ظهور اولان حسن معامله ومهمان نوازلقلریکزدن
ممنون ومحظوظ اولمشوزدر دولتلرك ایلچیلری
ادای خدمت وتکمیل امر سفارت ایلدکدنصکره مأذوناً
عود وارجاع اولنمق قوانین دولدن اولمغله بناءً علی
هذا شان وشکوه دولتکره شایان اولدیغی وزره
بزم دخی عودتمز ایچون اذن ورخصتکز التماس اولنور
دیبورشته فرائد کلامه انفصام ویریلوب ترجمانلری
لساننك ابتنیایله تفهیم مرام ایلدکدنصکره برمنوال
سابق بنه مسفور قونتی اولغت جنزال صفه کنارینه
کلوب بووجهله کلامه ابتدار ایلدیکه سزك شوکتلو
عظمتلو آل عثمان پادشاهی حضرتلری طرفلرندن

دولتی

ونساده نادرة الاقران اولدیغی روایت ومغفرت
ایدرلرجا ساریچه نك مدت حملی تکمیله قریباً ولوب
وضع حمل ایتمزدنا قدم وبوتقریب ایله جا سا ردن
مقدم اخذ نامه ایچون جا ساریچه یه بولیشلمق بینلرنه
استصواب اولنمغله بچه دخولمزك یوزاللی بشنجی وماه
رمضاننك شریفك یکرمی دوردنجی بازار ایرته سی کونی
دعوت ومقدما تسلیم نامهٔ همایون ایچون نکذیکمز کبی
بنه الآی ایله سرای جا ساری یه واریلوب جا ساریچه نك
اولدیغی اوطه ده اسلوب سابق اوزره صفهٔ مزبوره نك
کنارنده توقف ومعتاد اوزره بووجهله کلامه شروع
اولنمشدرکه حالا رونق افزای مسند خلافت وبیرایه
بخشای وبهیم سلطنت شوکتلو قدرتلو کرامتلو عظمتلو
مهابتلو افندم غازی سلطان محمود خان خلدالله
تعالی خلافته الی انقراض الدوران حضرتلرینك عتبهٔ
فلك مرتبهٔ عالمپناهلرندن جانب جاساریچه لرینه

ورحصا ولنمشدر بو دفعه چاسارییه نك وزرنده اولان
لباسی طرف شهریاریدن كندولره اهدا بیورلان كالای
زرین تار كرانقیمتلردن اولمغله بو تقریب ایله دخی شوكتلو
قدرتلو پادشاه عالمپناه حضرتلرینه اولان وفور محبت
ومودتلرینی ابراز واجرا ایلمشلردر ماه شوال المباركك
اوننجی چهارشنبه كونی چاسارك دخی نامه سی سیاق
سابق اوزره اخذ اولنمشدر چاسار دخی طرف حضرت
جهانداریدن كندولره اعطا بیورلان مجوهر سیمیان
بند افشار و سرغوج همایونی دخی زیب سر ابتهاج و اعتبار
ایلمشیدی حتی اوزرینه اولان بالا پوشنك دامنی
سرمیجی ستر ایتدیكیه الیله رفع وازاله وبره ارائت
قصد ایدر ایدی ماه مزبورك اون سكزنجی پنجشنبه
كونی چاسار وچاساریچه نك وباش وكیلك دولتلو
عنایتلو صاحبدولت افندمز حضرتلرینه اولان نامه لرینی
اخذ ایچون باش وكیل طرفندن دعوت اولنوب وارد یغمزده

بعد اللتيا

دولتمز اوزره ایلچیلك ایله كلد یكمزدن ومدت مناو
مسافرتمزده وقوع بولان حسن حركت ومعامله كزدن
محظوظ وخشنود اولدوغمز معلوممكز اولسون وبزم
اشبو نامه مزك درونده مندرج اولان صلح وصلاح
ومحبته دائر مقصودمزی ان شا الله تعالی شوكتلو
عظمتلو سلطان محمودخان حضرتلرینك سده سنیه
لرنده كركی كبی حسن تربیه ایله ادا وافاده ایلمكز مأمول
اولنور بزم طرفمزدن شرایط صلح وصلاحه اهتمام
اولنمقده مقدار ذره قصور اولنماز جانب خسروانه
لرندن دخی مراسم مسالمه یه فیما بعد دخی حرمت
بیورلمق مأمولدر بو وجه ختم كلام ایلدكدنصكره
نامه سی چینده اولان كوچك صفحه نك اوزرنده
اولمغله نازكانه براسلوب مرغوب ایله دونوب
بالذات نامه یی اخذ وجنرال مسفور وساطتیله
بو عبد بیمقداره تسلیم ایتمكله مراسم وداع ادا اولنوب

غایت محظوظ اولوب بری قرال وبری دخی قرالیچه
طرفلرندن اولنقاوزره ایکی عدد التون زنجیرلر برسیم
تبسی اوستنده موضوع اولمغله باش وکیل یاغه قالقوب
کندی یدی ایله بزه تسلیم وبز دخی بعد الاخذ قفامزده
ایستاده بیا اولان خزینه دارمزه تسلیم ایتمشوزدر بعده
اوانده سیمدن ترتیبا یلدکلری هدایالرینی ولدیغمز
اوطه ده اولمغله بزه ارائه یلدکدنصکره سلطانلرندن
هربری برینی الوب باش وکیله وداع ایلدکدنصکره قونغمزه
کتوردیلر باش وکیله وداعدنصکره سوار اولاجغمز
جام سفینه لرینی تکمیل ایدنجیه دک اوناوچ کون
دخی بجیده آرام اولنوب شهر ذی القعده نک ایکنجی
پنجشنبه کونی ساعت نهاری بدیده ایکن مستعینا
بالله تعالی جاملره سوار وباد شرطه توفیق ایله نشر
شراع معاودته ابتدار اولنمشدر حق تعالی سلامتلر
احسان ایلیه امین شهر بجیک جزو متصلی اولان

[illegible]

بعد الملاقات برمقدار اوقات مصاحبتدنصکره چاسار
وچاساریچه طرفلرندن وکندو طرفندن ترتیب ایلدکلری
هدایالرینی ارائت ودولت علیه طرفندن دولت قیصریه
بودفعه تأکید محبت طرفین وتشیید بنیان موالات
دولتین ایچون کلدیکمزدن ناشی شعار سفرای کبار
اولان التون زنجیرلرله اکرام ایلدکلرینی عرض واعتذار
ایلدکده طرفمزدن دخی دولت پادشاه جهانبناهیده
بزم اوقیدلرده اولدیغمز معلومکز اولمشدر مقصود
بالذات اولان همان بو ایکی دولتک دوستلق ومحبتلری
ودعایای طرفینک اسایش واستراحتلریدر هدایا
مقوله سی دخی محبتدن نشئت ایدر حالتلر اولمغله
اندن وخصوصا بیولک ایلچیلره مخصوص اولان زنجیرلر
ایله اعتبار ایلدیککزدن مطیب اولمشوزدر زیاده
اوله دیو جوابه ابتدار ایله هدیه لری قبول اولندیغی
ترجمان وساطتیله باش وکیله معلوملری اولدقده

[illegible]

محل مزبورده مجتمع اولوب باغچه قپوسی ایله اسکدارك
ما بینی قدر منبسط اولمشدر بوزبنده هوا مخالفت
ایتمکله اوچ کون اوتوراقا اولنوب ماه مزبورك بشنجی
صالی کونی حرکت ونهر طونه بو محللرده غایت اعوجاج
اوزره جریان ایتمکله احتیاطا یدهرك یدی بچوق ساعت
کتدکدنصکره پوطوف نام بر قریه قربنده وضع لنکر
استراحت اولنمشدر ایرته سی چهارشنبه کونی اندن دخی
حرکت کینی نام قریه یه کبولملك اوزره ایکی اثنای راهده
هوا نامساعد اولمغله بر پارك اتنده بر کیجه بیتوتت
اولنوب ایرته سی پنجشنبه کونی قبل غروب الشمس قران
قلعه سی پیشکاهنده ربط حبالۀ آرام وساحلنده
اولان بر مفرح اطه ده نصب خیام احتشام اولنوب
ایکی کون اوتوراقا اولنمشدر قلعه مزبوره نهر طونه نك
درونده بر حصن حصین اولوب الی الآن زیباغوش
تصرف اغیارده اولمامشدر بونجه ومجارستان بیننده

دوبنجه

ایشو کته وصولمزدن حرکتمز کوننه کلنجه بوز آلتمش
طقوز کون بجیده اقامت اولنمشدر اولکون اوچ بچق
ساعت مسافه ده واقع طونه نك صاغ طرفنده فتنا
نام قریه لرینك کنارنده وضع لنکر آرام اولنوب ایرته سی
جمعه کونی اوچ ساعت محلده واقع جانیرق وتیوین
نامان بری خراب بری معمور قلعه لرینك ما بیننده
مکث اولنمشدر تیوین قلعه سنك دیبندن اوسترنا
تعبیر اولنان نمچه ایالتی ایله مجارستان بیننده حد فاصل
اولان مارق نامنده بر نهر کلوب طونه یه ملحق اولمشدر
محل مزبوردن حرکت اولنوب ایکی ساعت مسافه ده
پوژون قلعه سی پیشکاهنده قونلمشدر قلعۀ مزبوره ده
نمچه دولتنك مابه الافتخاری اولوب زعملرنجه مشهور افسر
نوشیروانی انده بر محل معهودده محفوظ ولیل ونهار
نفرات وافره ایله محروس ومحفوظ اولندیغنی خبر ویرمشلردر
نهر طونه نك اطرافه منشعبا اولان متعدد قوللری

قربنده وضع لنکر تمکین اولنمشدر بودین نهر طونه نك
کنارنده برساعت مقداری ممتد اولان وارو شنك
وراسنده بر بایرك اوزرنده برلطیف قلعه اولوب
ایچنی طرفنده واقع حوالهلری اولمغله جندان
اعتبار اولنمدیغندن فقط نهر طونه طرفی مرمات
اولنوب بری طرفلری علی حاله رخنه دار وخرابه
زار اولدیغی مشاهده اولنمشدر هله وارو شنده
اولان قابلوجهلرك بناسی رسم آتا رعنما نیان
اوزره اولمغله بروسانك قابلوجهلرندن نموداردر
اولوب ینشلدركلو وبشا ایلیجهلری تعبیر اولنان
بر قاچ قابلوجهلرینك صوینده خاصیت اولمغله
شفا نیتنه اغتسال اولنوب سیر وتماشاسی
نابی افندی مرحومك قابلوجه حوضی ایچنده کوردن اولسیم تنی
جاه اناده صانور یوسف کلیرهنی بیتك نشئهلرینی مذکر
اولنمشدر بعدذ معتمرم ترتیب وتعیین ایلدکلری

دوشنبه عذرانا مبله منتمی ورد بوارنده دخی بومعنا
ایهام ایچون بر نبت بری بیکور رسمی بتصویر اولنوب
حالا هو بیدا اولدیغی مشاهده اولنمشدر بازار کونی
قراندن دخی رفع لنکر اقامت وایکی ساعت بر محلده
یکلکا ولندقدنصکره برمقدار دخی باد بانکشای
عزیمت اولنوب هوا مخالفت ایتمکله ننتا نام قریه
قربنده ربط سفن جمعیت اولنمشدر ایرتهسی بازار
ایرتهسی کونی نزر قلعهسی استرغون محل آرام فلك
منبحون اولوب بر کون اقامتدنصکره جهارشنبه
کونی اندن دخی نهضت ولب طونهده بر مفرج
خیابانزارده یکلکا ولندقدن صکره اختتام قرب
اولمغله وابسین نام قریهنك قارشوسنده بر خالی
محله نزول اولنمشدر ایرتهسی ماه مزبورك اون
التنجی پنجشنبه کونی قبل عصرده مجمع شهدای مسلمین
اولان بودین قلعهسنك قارشوسنده پشته قصبهسنك

مجوزانلر

قربنده نزول اولنمشدر ایرته سی بازار ایرته سی کونی
اندن دخی نهضت ودرت ساعت مسافه‌ده اطون
نام بر قریه قربنده بکلك اولنوب حرکت مراد اولندقده
بر عظیم روزکار ههبوب ایتمکله ناچار اول محلده بیتوتت
اولنمشدر ایرته سی صالی کونی محل مزبوردن سوق سفاین
عزیمت وبینیلده نام بر قریه قربنده بکلك اولنوب اخشامی
نوارنا منده بر قریه قربنده وضع لنکر قرار اولنمشدر
ایرته سی چهارشنبه کونی فیتواردن دخی حرکت اولنوب
بر مفرح جزازرده بکلك اولندقدنصکره یاقسی نام
بر معظم قریه‌ده قونلمشدر ایرته سی پنجشنبه کونی
بر عظیم دومان اولمغله بعد الظهر یاقسی قریه سندن
قالقوب اخشام وقتی بالقجیلر اوبه سنده بیتوتت اولنمشدر
اندن دخی ایرته سی جمعه کونی حرکت ودرت ساعت
مسافه‌ده طولنه نام قریه‌لرنده بکلك بعده اوچ بچق
ساعت مسافه‌سی اولان بر اورمان کنارنده قونلمشدر

قپودانلر وسلطانلر وکمیجیلر بودینده تبدیل اولنمق
اوزره اولمغله قلعه جنرالی زیارتمزه کلوب بزی ایکی کون
توقیف ایچون رجا منداولمغله مسئولنه مساعده واکرام
واحترام اولنوب عاده اولنمشدر معیتمز ایله کلان
قپودانلره بر رطونلو جوقه وسلطانلرینه وکمیجیلره
باشقه باشقه عطیه‌لر ویریلوب تطییب وارجاع
اولنمشلردر بودینده وقرانده وبودینده آینده ورونده
بر طرفدن بر طرفه امرار ایچون یدیشر سکز یوز بلکه
بیکر آدم الور بر مصنع صالدره اولوب فقط مقرولر
ایله رسنلر وبر قالج قایقلره پیوسته زنجیرلر ایله بادبان
وبی مقذاف ایاب وذهاب ایلدیکی منظور چشم استغراب
واعتراف اولنمشدر ماه مزبورك اون طقوزنجی بازار
کونی بودیندن دخی حرکت واوچ ساعت لب نهر
طونه‌ده بر محلده بکلك وایکی ساعت آرامدنصکره
اوچ ساعت مسافه محلده واقع آرجین نام بر قریه

ناشي براىكي ساعت ارامدن صكره حركت واوچ ساعت
دخي عزيمت اولنوب سونوسنور نام قريه نك قارشوسنده
طونه نك صاغ طرفنده قونلمشدر ايرته سي چهارشنبه
كوني اوچ ساعت مروردن صكره براورمان كنارنده
بكلنوب ايكي ساعت توقف بعده قصره نام بر قريه لري
قربندن مرور بر بچق ساعت بعدنده ينه براورمان
كنارنده بيتوتة اولنمشدر بومحلدن دخي پنجشنبه كوني
موافقت هوا ايله على الصباح عزيمت اولنوب ايكي ساعت
مسافه ده اوسلشا وكندن جريان ايدن نهر دراو نامنده
طونه يه منصب اولديغي محلدن برساعت بعيد برمحلده
بكلك اولنوب حركت اولنمق اوزره ايكن بر مخالف روزكار
ظاهر وممتد اولمغله بالضروري محل مزبورده بيتوتة
اولنمشدر ايرته سي شهر ذي الحجه نك غرّه سي جمعه كوني
محل مزبوردن دخي حركت وارد ود نام برخرابه قلعه نك
التنده بكلكه نزولا اولنوب بوديندن تعيين اولنان

بومحلدن دخي جمعه ايرته سي كوني حركت ودرت ساعت
مقداري مرور اولندقدن صكره براغاجلق كنارنده
بكلك وايكي ساعت مقداري دخي كديلوب اخشام
قريب بايه قريه سنه نزولا اولنمشدر فرداسي بازار
كوني اندن دخي نهضت وضحوه كبراده برمحلده بكلك
اولنوب اخشام وقتي ينه براورمان كنارنده قونلمشدر
فرداسي بازار ايرته سي كوني محل مرقومدن دخي فلك
رسن ارام اولنوب داوداوه نام برمحلده بكلنوب
برايكي ساعت استراحتدن صكره طي مسافه اولنوب
اخشامه قريب ينه براورمان كنارنده بيتوتة اولنمشدر
محل مزبوردن دخي حركت اولنوب درت ساعت
مسافه لب طونه ده باطنه نام برمحلده بكلك اولنمشدر
بوقاروده بايه قربنده مهاجه ايريلان طونه نك
برقولي بومحلده انا طونه يه ملحق اولمغله قريه مزبوره نك
طرفيني جداول ماء ايله احاطه كبي برمحل لطيف اولديغندن

قلعه سی بیشکاهی آرامکاه اولمشدر ایرته سی صالی
کونی بعض مالزمه نك تکمیلی ایچون اوتوراقلو اولنوب واردین
جنرالی هلفرایخ ذخیره یه متعلق بر مقدار هدیه ارسال
بعده کندوسی دخی کلوب بزمله ملاقات واکرام اولنوب
عودت ایلمشدر بز دخی کندولره عندلرنده مقبول اولان
یکرمی بش وقیه قهوه یمنی و بر عدد غایتا صدفلو عثمانی
سجاده سی اهدا وارسال اولنمشدر چهارشنبه کونی
واردین الندن حرکت و یوزاون حدودنده محل
صلح اولان قارلوفچه نام قصبه ده ایکلك و بر بچق
ساعت آرامدن عسکره تحریك سفاین عزم ایده رك
اخشام وقتی حلولنده اسلانقمد نام قریه نك کنارنده
بیتوتت اولنمشدر ایرته سی پنجشنبه کونی سحرجه اندن
دخی حرکت و بش بچق ساعت مرورنده عسکره باتوفچه
نام قریه نك النده ایکلك اولنمق اوزره نزول وتمکین
هم اخشام قریب وهم برطومان ظهور ایتمکله اندهم

بچوز

سلطانلر دخی بو محلده تبدیل اولنمق اوزره اولمغله اتلرك
تبدیلی ایچون بر قاچ ساعت آرامدن عسکره نهضت واخشام
اوستی دالسه نام قریه نك بعیدنده بیتوتت اولنمشدر بو منزلدن
دخی فرداسی جمعه ایرته سی کونی حرکت اولنوب درت
ساعت محلده وقوار نام قصبه یه ایکلکه نزول اولندقده
هوالر شدت شتا ومخالف اولمغله بر قاچ کونلك احتیاط
ذخیره آلنمق وقار دخی یغمور ایله کیتملك ممکن اولمیوب
اول کیجه وقوواردده استراحت اولنمشدر فرداسی
بازار کونی وقوواردن دخی حرکت وآلتی بچق ساعتده
بر محلده ایکلك اولندقده عسکره اروق* قلعه سنده دخی
قونولمیوب اخشامه دك عزیمت وبینه براوورمان
کنارنده بیتوتت اولنمشدر بو منزلده صباحه دك
سلح نازل اولمشدر بوندن دخی بازار ایرته سی کونی
علی التسحر حرکت ووقونوق قلعه سی حراسنده بر محلده
ایکلك اولنوب ایکی ساعتدن عسکره عزم راه وواردین

ات وبرطونلق موجلی صوف وبرطونلق شالی صوف
وبرطوب قطنی اون وقیه قهوهٔ یمنی وترجمان مسفوره
دخی کذلك ایکیوز فرونط واوج طونلق شالی وبرطوب
قطنی واون وقیه قهوهٔ یمنی وبعده هنکام اقامتمزده
دخی یوزدن متجاوز جاساری التون وحین حرکتمزده
ایکنجی اوطه مزك دیوارلرینك قماش پوشیده لری
ویرات دخی ویرلشدر مهماندارك کاتبنه یکرمی فرونط
وبش ذراع چوقه ومهماندار ترجمانی اولان یهودیه
اوتوز فرونط وبش ذراع چوقه ومهماندارك ایکی نفر
خدمتکارلرینه اون التیشر فرونط وترجمانك
اوغلانلرینه دخی بودفعه اون دردر غروش واوج
نفر ضابطانه دخی بشر ذراع چوقه وسلطانلرینه
یکرمی ایکیشر فرونط وکیجی باشی اولان چاملراغاسنه
اون بش فرونط وبش ذراع چوقه وبزم سوارز
اولدوغمز چامك کورکجیلرینه اون فرونط وریشسنه

بیوتستا ولنوب ایرته سی ماه مزبورك سکزنجی کونی
٤ تبناعتنا البدء زمون ساحلنده لنکرانداز وصول
اولمشوزدر فرداسی یوم عرفه اولوب دخی ایرته سی
عید اضحی اولمغله بلغرادده بیرام غایله سی اولمقدن ناشی
عید اضحینك ایکنجی کونی ساعت سکزده زموندن
حرکت وطقوزده نهرساوه اوزرنده مقدما انشا
اولنا صالده امر تسلیم وتسلم تمام اولدقدنصکره بلغراده
کنارا اولنمشدر بعده جیقوب بو محله کلنجه اثنای
طریقده اولان قلعه لرینه کلدکجه نزول وارتحالده
اون سکز باره طوبلر فروزان ومسرت وشادمانی
نمایان ایدرلرایدی زموندن بلغراده عبورمز کونی
نمچه دولتی طرفندن معیتمزه تعیین اولنان مهماندار
باشیلری وتوابعی وسرکاتبلری اولوب ایکنجی ترجمانلری
اولان ایشو حاکم وضابطلری وچاملراغاسی کلوب
بزمله وداع ایلدکلرنده مهماندارلرینه ایکیوز فرونط وبر نام

اندن دخی عربك مقداری عزیمت وایبك نام پالنقه ده
ارام اولنوب كوكرجینلكده لاته نشین بیوتت وجمعه
ایرته سی كونی دوبره پالنقه سنه بر مقدار استراحتدن
صكره استاد دومبجیلر و كوركجیلر النوب تخته لو
كرابندن بحمد الله تعالی سلامت ایله كذر ونیوردیه اطه سی
قربنده وضع لنكر اولنمشدر بازار ایرته سی كونی اندن
دخی حركت وساعت سكزده خرشوه پالنقه سنه
نزول وبنه كاراتنا دومبجیلر النوب بعد الظهر
محل خطر اولان تیمور قپو كردابلرندن دخی بحمد الله تعالی
سهولت ایله رهایاب وكتابخانه همایون اوقافندن
قلعه فتح الاسلام مقرسفاین رام اولمشدر كیجه سی
بر عظیم روزكار و فورطنه ظهور ایدوب مشتد وممتد
اولمغله بازار ایرته سی كونی اندن اقامت فرداسی صالی
كونی علی الصباح نموقه كیدلملك ورزه ایكن نصف
طریقده ینه روزكار ظهور ایتمكله كناره نهر طونه ده

بر طونلق چوقه و دو مجسنه بر ملج التون وزمون
قوما ن داننه دخی اون وقیه قهوه وایكی وقیه دخان
ایكی چوق وبش اون عدد پاك لوله لر ویریلوب جمله سی مظهر
اولدقدنصكره بلغراده عبور اولنمشدر بلغراد ده دخی
تلارکز رؤیت وتكمیل اولنجیه دك ایكی كون اقامت
وماه ذی الحجه نك اوننجی چهارشنبه كونی نمچه
دولتی طرفندن بو عبد احترام اكرام اولنان یدی قطعه
جاملرو بلغراد طرفندن دخی فرمانا ولنان كفایت
مقداری ریا وستمانچتلرو بر قطعه شیقه ایله بلغراددن
دخی حركت وحصار رجق قربنده بر محلده بیتوتت اولنوب
ایرته سی پنجشنبه كونی علی السحر حصار رجق كنارندن
كذر وقوشلق وقتلری میتای سمندره كشتی رام منزل
اولمشدر كوركجیلر تبدیل اولندقدنصكره ساعت
سكزده اندن دخی نهضت وبعد العشا احرام قلعه سی
قربنده وضع لنكر وصلت اولندی ایرته سی جمعه كونی

وساعت اون بچقده راخوه یه وصول وراخوه دن دخی
ایرته سی علی السحر باد شرطهٔ توفیق ایله عزم راه نیکبولی
قرینده بر کیجه ارام اولنمقدنصکره فرداسی چهارشنبه
کونی ساعت درت بچقده ایکن نزد قلعه نیکبولی سفاین
ارام قرارکاه اولمشدر پنجشنبه کونی اندن دخی نشر شراع
عزیمت وساعت طقوز بچقده ایکن زشتوی قصبه سنه
کنارنده رسیده وصلت اولنمشدر ایرته سی جمعه کونی
ساعت ایکی بچقده اندن دخی نهضت اولنوب ساعت
اونده روسجغه واصل اولمشوزدر روسجغده بعض
مالزمه وعربه لرین تدارکی ایچون التی کون مکث اولنوب
یدنجی کون قره دن صوب مقصوده سوق مطیهٔ عزیمت
ایله رك درت ساعت مسافه ده واقع قاضی کویی
وایرته سی بنه درت ساعت مسافه ده واقع طورلق قریه سنده
بیتوتت اولندقدنصکره ایرته سی لازغراد قصبه سنه
نزول اولنمشدر فرداسی اندن دخی حرکت ومرادلر

برمحلده بیتوتت فرداسی چهارشنبه کونی اندن دخی
عزیمت ینه بر مخالف روزکار هبوبا یتمکله هزار محنت
ایله کناره کیرا اولدقدنصکره روزکار ساکن اولوب
ینه حرکت وتموقر بر ساعت مسافه محلده اختشام
اولمغله انده ارام اولنمشدر ایرته سی پنجشنبه کونی
علی السحر محل مزبوردن مفارقت وفلوردین بالنفس
بکلك وجرالخورلر تبدیل اولنوب ودینه عزیمت اولنوب
ایکن ودین قریبنده بر شدید روزکار پدیدار اولمغله
بر یارلك التنده اول کیجه وضع لنکر قرار اولنوب ایرته سی
جمعه کونی علی الصباح نزد قلعهٔ ودین مرسای سفاین
تمکین اولمشدر محافظی اولان وزیر مکرم سعادتلو
سلحدار ابوبکر پاشا حضرتلرینك برامل ایله برکون
اقامتدنصکره بازار کونی حرکت ومساعدهٔ هوا ایله
قبل المغرب اون ایکی ساعت مسافه ده اولان قره لوم
بالنغه سی التنده قونولمشدر ایرته سی اندن دخی نهضت

چاسار و چاسار یچه نك نامارى صدر اعظم اکرم
وکیل مطلق معم حشم مشار الیه افندمز حضرتلرینه تبلیغ
و تسلیم اولندقدن خدمتك مشکور اولمشدر دیو الباس
خلعت فاخرهٔ خاص الخاص ایله مظهر نوازش و اختصاص
بیورمشلر ایدی چند روز مرورندن صکره روزنامه
ضبط اولنان تقریریم جانب حضرت آصفیدن
پایهٔ دیهیم بهجت ندیم جهانداری یه عرض و تقدیم
اولندقدن نگاه اعتباره شایان وحسن تربیه
اولیاء نعما ایله مظهر شرف امتحان بیورلمغله
عواطف علیهٔ جهانبانیدن مناسبه اول منصب
جلیلی بو عبد احقرلرینه عنایت و احسان بیورلمش
شفاها دخی تقریریم سامعه گذار خدیو عالی تبار بیورلمش
ایچون مبارك رکاب مستطاب شهریاری جناب رخساره پای
عبودیت اولمق بابنده فرمان همایون جریان ایتمکله

نام قریه ده ارام ایدوب نصکره ایرته سی شومنی قصبه سنه
القای رخت استراحت اولنمشدر شومنیدن دخی
ایرته سی کونی حرکت و درت ساعت مسافه ده واقع
دراغوی نام کفره قریه سنده قالنوب فرداسی چالق
قواق ودخی ایرته سی کون ودبرال بالقانلری کذار
اولنوب جمعه کونی قرین آباده نزول اولنمشدر قرین
آباددن دخی حرکت اولنوب بش ساعت مسافه ده
واقع بلك محله سی واندن دخی قنبه قریه سی واندن
دخی قناله قریه سی بر کیچه آرام کاه اولدقدنصکره
بیلك بوزآلتمش ایکی سنه سی محرم الحرامنك ونینجی
صالی کونی قرق کلیساییه واصل اولوب بر کون اقامتدن
صکره حرکت وطی مراحل اولنه رق شهر مزبورك
یکرمی یدنجی پنجشنبه کیجه سی بعد المغرب آستانهٔ سعادته
دخول اولنمشدر اوچ کوندنصکره کتوردیکم نامه لو
سرای صفی ده دولتلو عنایتلو عاطفتلو ذاتلو
عبدالله پاشا افندمز حضرتلرینه
تسلیم اولنوب فلله الحمد
والمنه خدمت
مأموره مز
قرین
اختتام
اولمشدر

معنی نامی ارلان

حضور لامع النور خسرو صاحب ظهورده دخی بالجمله
مشهود و معلوم اولان آثار و احوال یکان یکان تقریر
و بیان اولنوب ختام کلام مبارک لسان کرامت
فشان جهانبانیده برخوردار اولنمش شان دولتی
تکمیل ایندک دیو سرمایهٔ فوز و فلاح اولان دعای خیر
اجابت سیر پادشاه صاحب صلوحدن بهره ور اولدیغم
لله الحمد و المنه فیض توفیقات الهیه دن عد الحمنانه شکر
فراوان اولنمشدر جناب حق معدن مکارم اخلاق
و منشأ مراحم و اشفاق اولان وجود رأفت اندود
ملوکانه لرین مدی الایام دوننع طراز تخت عالی بخت
عثمانی و پیرایه بخش مسند صاحبقرانی ایلیه آمین

جامه‌دان اولان هدایای عالیه

[illegible]

[illegible]

ما سارعه بارز هدایا عهاویه

[illegible]	[illegible]	[illegible]	محرم و [illegible]
۱۲	۱	۱	۱
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
۱	۲	۱	۲
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
۲	۱	۱	۱
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
٤	٤	٤	۲۰

محرم *muharrem*
صفر *safer*
ربیع الاول
ربیع الآخر
جمازی الاول *[illegible]*
جمازی الآخر *[illegible]*
رجب *receb*
شعبان *[illegible]*
رمضان
شوال *[illegible]*
ذو القعده *zilkade*
ذو الحجه *zilxxx*
۱۲